

NARODOWY INSTYTUT
POLSKIEGO DZIEDZICTWA
KULTUROWEGO ZA GRANICĄ

POLONIKA

Sprawozdanie z działalności w roku 2022

NARODOWY INSTYTUT
POLSKIEGO DZIEDZICTWA
KULTUROWEGO ZA GRANICĄ

POŁONIKA

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI W ROKU 2022

Warszawa, 2023

Autorzy

Dorota Janiszewska-Jakubiak
Agnieszka Tymińska
Anna Rudek-Śmiechowska
Karol Guttmejer
Olga Kucharczyk
Piotr Ługowski
Magdalena Gutowska
Marta Szyska
Renata Gajowiak
Michał Michalski

© Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa
Kulturowego za Granicą POLONIKA, 2023

ISBN 978-83-66172-72-2

Redakcja i korekta Renata Gajowiak

Zdjęcia archiwum Instytut POLONIKA

Opracowanie graficzne Piotr Berezowski

Druk Proprint

WYDAWCA

Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa
Kulturowego za Granicą POLONIKA
ul. Madalińskiego 101
02-549 Warszawa
www.polonika.pl

Instytucja nadzorująca

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Spis treści

Słowo wstępne	5
Programy strategiczne	10
Badania polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą	11
Projekty dokumentacyjne i inwentaryzatorskie	11
Projekty badawcze, studialne i wydawnicze	12
Ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą	22
Projekty konserwatorskie	23
Raporty, ekspertyzy, badania	37
Popularyzacja polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą	39
Projekty multimedialne	39
Wystawy	41
Projekty edukacyjne	45
Prasa (współpraca)	46
Konferencje, szkolenia, warsztaty	46
Dział Programów Dotacyjnych	48
„Wolontariat” – program grantowy Instytutu Polonika	49
Zarządzanie programem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”	59
Działalność wydawnicza	82
Publikacje naukowe	83
Publikacje popularnonaukowe	88
Instytut w Internecie	92
Instytut w mediach	96
Inne działania Instytutu	100

Słowo wstępne

Rok 2022 był dla Narodowego Instytutu Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą „Polonika” rokiem jubileuszowym. Obchodziliśmy piątą rocznicę powołania do funkcjonowania decyzją Wicepremiera, Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. Piotra Glińskiego. Był to czas realizacji szeregu różnorodnych przedsięwzięć. Koncentrowały się one wokół trzech zasadniczych obszarów: badań i dokumentacji polskiego dziedzictwa kulturowego poza krajem, ochrony i konserwacji wybranych, szczególnie cennych zabytków oraz upowszechniania, popularyzacji i promocji tej części polskiej spuścizny kulturowej, która pozostaje poza współczesnymi granicami Rzeczypospolitej. Część spośród nich miała charakter projektów wieloletnich czy kontynuowanych (np. prace konserwatorskie przy organach Jana Śliwińskiego w lwowskiej katedrze łacińskiej czy badania kamienicy Królewskiej we Lwowie, jednej z najcenniejszych budowli zabytkowych miasta, których końcowym efektem będzie naukowa monografia zabytku). Inne były działaniami podejmowanymi w całkowicie nowych obszarach, niejednokrotnie z wykorzystaniem nowoczesnych technologii i narzędzi badawczych (jak nieinwazyjne pomiary geofizyczne i skaniny laserowe kościoła pw. Świętego Ducha w Wilnie).

Należy wszakże z naciskiem podkreślić, że był to zarazem rok całkowicie odmienny od wcześniejszych lat działalności Instytutu. Głębokim cieniem na ubiegłorocznej aktywności naszej instytucji położyła się krwawa rosyjska agresja na suwerenną Ukrainę, państwo sąsiadujące z Polską. W sferze ochrony i rewaloryzacji dziedzictwa kulturowego poza krajem współpraca z partnerami ukraińskimi, zainicjowana przed kilkunastu laty przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a od początku działalności kontynuowana i rozwijana przez Instytut

Polonika, ma znaczenie priorytetowe z racji uwarunkowań historycznych oraz współczesnego partnerstwa strategicznego obydwu państw. W niezwykle trudnych warunkach pierwszych miesięcy wojny realizacja misji Instytutu i jego zasadniczych zadań w tym obszarze stała się poważnym wyzwaniem i najtrudniejszym spośród wszystkich, jakie stanęły przed nami w 2022 r.

W pierwszych dniach marca 2022 r. Instytut, we współpracy z partnerami ukraińskimi oraz właścicielami i gospodarzami obiektów zabytkowych, rozpoczął zabezpieczanie zagrożonych zniszczeniem cennych obiektów dziedzictwa kulturowego początkowo we Lwowie, z czasem na obszarze obwodów zachodniej i środkowej Ukrainy. Wymagało to nie tylko fachowej wiedzy, lecz także zaangażowania i odwagi wielu osób. Do prac związanych z ochroną zagrożonych wojną zabytków włączyli się również polscy i ukraińscy konserwatorzy oraz firmy, które w ubiegłych latach na zlecenie Instytutu prowadziły prace konserwatorskie na terenie Ukrainy.

W ramach działań pomocowych zostało zabezpieczonych i wyposażonych w profesjonalny sprzęt przeciwpożarowy 230 zabytków wspólnego dziedzictwa kulturowego na terenach obwodów zachodniej i środkowej Ukrainy. Zabezpieczenia dostosowane były do typów obiektów (przykładowo: elewacje zabezpieczano rusztowaniami osłonowymi, a w dolnych partiach workami z piaskiem). W celu zabezpieczenia wykorzystano m.in.: ponad 270 gaśnic proszkowych, stosowanych do gaszenia pożarów w obiektach zabytkowych czy niemal 5000 m² specjalnych membran paroprzepuszczalnych). Z kolei dzięki wykorzystaniu nowoczesnych technologii – skaningu laserowego 3D – poddano archiwizacji cyfrowej ponad 30 obiektów architektury

zabytkowej (m.in. we Lwowie, Żółkwi, Kamieńcu Podolskim oraz osiem drewnianych cerkwi objętych wspólnym polsko-ukraińskim wpisem na listę światowego dziedzictwa UNESCO). Skaniny 3D jest najbardziej precyzyjną metodą dokumentacji, umożliwia stworzenie trójwymiarowego modelu zabytku z wierzynym odwzorowaniem detali oraz kolorystyki. Tego typu dokumentacja stanowi również rodzaj zabezpieczenia w przypadku uszkodzenia budynków lub ich wyposażenia jako podstawa do prac konserwatorskich lub rekonstrukcyjnych.

W 2022 r. Instytut Polonika wydatkował na powyższe działania łączną kwotę przeszło 2,2 mln zł. Aktywność naszej instytucji była i jest elementem szerszego programu pomocy dla instytucji ukraińskich koordynowanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Ponadto już latem 2022 r. Instytut podjął realizację projektów konserwatorskich na terytorium Ukrainy, zawieszonych wraz z wybuchem wojny.

Jubileuszowa gala pięciolecia Instytutu odbyła się w grudniu 2022 r. w Zamku Królewskim w Warszawie, z udziałem m.in. przedstawicieli MKiDN, instytucji rządowych, samorządowych i kościelnych, placówek dyplomatycznych, instytucji kultury, naukowców i konserwatorów zabytków, organizacji pozarządowych. Spoglądając z perspektywy minionych pięciu lat działalności Instytutu, w krótkim podsumowaniu można pokusić się o stwierdzenie, iż aczkolwiek niemało udało się już osiągnąć, bardzo wiele pozostało jeszcze do zrobienia.

W ciągu ostatnich pięciu lat Instytut przeprowadził 530 projektów w 20 państwach świata. Tym samym wiele zabytków stanowiących dorobek kolejnych pokoleń Polaków i świadectwo naszej historii zostało ocalonych od zniszczenia i zapomnienia. Zabytki architektury i budownictwa, cmentarze, miejsca

upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji, zabytki ruchome – dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, pamiątki historyczne, elementy wyposażenia wnętrz, detale i dekoracje architektoniczne, nagrobki, kaplice cmentarne i inne elementy małej architektury, jak kaplice przydrożne – to przykłady obszarów działań w zakresie ochrony i badań prowadzonych przez Instytut Polonika.

Działalność Instytutu z pewnością zmieniła bardzo wiele w dotychczasowym podejściu instytucji państwowych do kwestii ochrony, badania i przywracania pamięci o rozsianych po całym świecie zabytkach związanych z polską kulturą i historią. W minionym pięcioleciu udało się zrealizować szereg projektów wartościowych, ciekawych merytorycznie, a nierzadko wysokobudżetowych – zwłaszcza w obszarze konserwacji i restauracji zabytków.

Instytut Polonika wciąż poszerza obszary swej działalności, a dzięki współpracy z wybitnymi specjalistami, instytucjami kultury i nauki, organizacjami pozarządowymi zbudowaliśmy silne i trwałe relacje partnerskie, które są niezwykle istotne w trakcie realizacji przedsięwzięć w środowisku międzynarodowym. Dbając o zachowanie śladów polskiej kultury za granicą, zapewniamy pomoc merytoryczną oraz udzielamy wsparcia instytucjom i organizacjom prowadzącym działalność w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego za granicą, ośrodkom posiadającym kolekcje dzieł sztuki i przedmiotów historycznych. Współpracujemy z innymi instytucjami kultury, muzeami, archiwami, bibliotekami, ośrodkami naukowo-badawczymi, służbami konserwatorskimi w różnych krajach, a także organizacjami pozarządowymi i placówkami dyplomatycznymi.

Statutowe działania w 2022 r. realizowane były przez Dział Programów Strategicznych („Badania”, „Ochrona” i „Popularyzacja”), przy wsparciu udzielanym przez pozostałe komórki organizacyjne (działy: Księgowości, Komunikacji i Promocji, Analiz i Strategii, Programów Dotacyjnych, Kontroli oraz Administracji). Zrealizowany budżet naszej instytucji wyniósł przeszło 16,39 mln zł. Jednocześnie Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego zaakceptował strategię działania Instytutu Polonika na kolejne pięć lat (2022–2027).

Krótką prezentację przedsięwzięć zrealizowanych w 2022 r. przez Instytut Polonika w ramach działań własnych rozpoczynamy od programu strategicznego „Ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą”. Jego pierwszoplanowym zadaniem jest wsparcie rewaloryzacji wybranych, szczególnie cennych obiektów spuścizny kulturowej poza krajem. Na prace konserwatorskie i działania wspierające wydatkowaliśmy ponad 8,15 mln zł. Pozwoliło to na przeprowadzenie przeszło 30 przedsięwzięć w 7 państwach (Francja, Litwa, Łotwa, Mołdawia, Ukraina, USA i Włochy).

Pod względem skali zaangażowanych środków na plan pierwszy wysuwają się projekty konserwatorskie na historycznych ziemiach wschodnich Rzeczypospolitej, w szczególności w Ukrainie. W 2022 r. nadal priorytetowo traktowana była renowacja zabytków w zespole staromiejskim Lwowa (katedra łacińska, kościół franciszkanów pw. św. Antoniego, dawny kościół jezuitów pw. świętych Piotra i Pawła, studnia św. Jana z Dukli przy dawnym kościele bernardynów). Jak co roku, kontynuowane były również prace na cmentarzu Łyczakowskim, m.in. zakończyły się kompleksowe prace konserwatorskie i remontowe

jednej z najstarszych kaplic grobowych, należącej do rodziny Dunin-Borkowskich. Spośród wielu innych przedsięwzięć zrealizowanych na Ukrainie warto zasygnalizować projekty na cmentarzu Bazylińskim w Krzemieńcu, w drewnianej cerkwi pw. Świętej Trójcy w Żółkwi i karmelickim zespole kościelno-klasztornym w Berdyczowie.

Na Litwie Instytut zrealizował projekty w wileńskich kościołach pw. św. Ducha (dominikanów) i pw. Świętych Piotra i Pawła na Antokolu. Kolejny etap prac remontowo-konserwatorskich zakończył się w kościele pw. św. Kazimierza w Powiewiórcie (miejscu chrztu Józefa i Bronisława Piłsudskich). Kontynuowane były również prace konserwatorskie przy wybranych nagrobkach na ważnej nekropolii Rygi – cmentarzu św. Michała.

Dbłość o spuściznę polskiego wychodźstwa w krajach Europy Zachodniej i obydwu Ameryk znalazła swój wymiar w kontynuacji prac konserwatorskich przy zabytkach sepulkralnych na Panteonie Polskiej Emigracji – cmentarzu Les Champeaux w podparyskim Montmorency. Ubiegły rok był również kolejnym sezonem konserwacji zbiorów sztuki w ramach współpracy Instytutu Polonika z Muzeum Polskim w Ameryce w Chicago – jednym z najstarszych muzeów etnicznych w Stanach Zjednoczonych, a jednocześnie analogiczny projekt rozpoczęty został w Polskim Instytucie Naukowym (PIASA) w Nowym Jorku.

Z kolei we Włoszech kontynuowane były prace konserwatorskie elementów wystroju kościoła pw. św. Stanisława w Rzymie – najstarszej polskiej parafii poza granicami kraju.

W ramach działań wspierających programu „Ochrona” zlecone zostało opracowanie szeregu niezbędnych raportów, ekspertyz i opinii konserwatorskich. Szczególne znaczenie miały w tym kontekście przygotowania do podjęcia kompleksowych

prac konserwatorskich w katedrze łacińskiej we Lwowie, których pierwszym etapem będzie konserwacja organów wielkich i malowideł nad przęsłem chórowym.

Program strategiczny „Badania polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą” dysponował w 2022 r. budżetem w wysokości ponad 1,16 mln zł. Pozwoliło to na płynną realizację kilkunastu przedsięwzięć badawczych i dokumentacyjnych – często wieloletnich. Spektrum projektów rozciągało się od rozpoznania polskiego dziedzictwa kulturowego w zbiorach muzealnych Brazylii, poprzez monografię twórczości pochodzącej z Polski a związanej od 1912 r. z Paryżem, wszechstronnej artystki Sary Lipskiej, po dokumentację polskiego dziedzictwa architektury i budownictwa kolejowego na Ziemiach Wschodnich II Rzeczypospolitej. Kontynuowane były również prace w ramach wieloletniego projektu „Słownik polskich artystów plastyków działających poza granicami Polski”.

Część przedsięwzięć zaowocowała w 2022 r. publikacjami prezentującymi zarówno wyniki badań własnych Instytutu Polonika, jak i studia autorów zewnętrznych. W serii „Studia i Materiały” ukazały się m.in. publikacje: Anny Sylwii *Czyż Pałace Wilna XVII-XVIII wieku* (katalog obejmujący architekturę rezydencjonalną Wilna XVII i XVIII w.), Chrystyny Charczuk *Dawny Truskawiec* (monografia słynnego uzdrowiska), Johanna Heinricha Muntza *Podróże malownicze przez Polskę 1780-1784* w opracowaniu Elżbiety Budzińskiej (koedycja z Polskim Instytutem Studiów nad Sztuką Świata).

Od samego początku działalności Instytutu projekty prowadzone w ramach programu strategicznego „Popularyzacja polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą”, charakteryzowała bardzo duża różnorodność. Wydatkowane w ubiegłym roku

środki, w łącznej kwocie ponad 1,76 mln zł, umożliwiły realizację całego szeregu przedsięwzięć wystawienniczych (również on-line na platformie Google Arts & Culture), multimedialnych, wydawniczych i edukacyjnych, których odbiorcami są różne grupy wiekowe. Powstała także wystawa jubileuszowa na pięciolecie Instytutu pn. „Podróż w nieznanne z Instytutem Polonika”.

Do najistotniejszych ubiegłorocznych przedsięwzięć programu „Popularyzacja” należały z pewnością prace związane z tworzeniem internetowego portalu „Dziedzictwo za granicą. Baza poloników”, docelowo gromadzącego całość wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego za granicą. Baza została uruchomiona w marcu 2023 r., a jej pierwszym komponentem jest baza cmentarzy obejmująca – stale aktualizowane – informacje na temat polskich nekropolii za granicą.

Jednym z projektów współrealizowanych z programem „Ochrona” był film reportażowy „To przecież nasze wspólne dziedzictwo” poświęcony procesowi zabezpieczania przez Instytut Polonika obiektów należących do wspólnego dziedzictwa kulturowego w Ukrainie przed skutkami działań wojennych prowadzonych przez Rosję. Natomiast spośród publikacji popularnonaukowych warto wspomnieć książkę Adama Węglowskiego, *Labirynt Verne’a, czyli drugie życie kapitana Nemo*, poświęconą polskim wątkom w książkach Juliusza Verne’a.

Instytut Polonika przykłada szczególną wagę do projektów popularyzatorskich, których odbiorcami są dzieci i młodzież. Z myślą o nich przygotowane zostały różnorodne materiały edukacyjne i kolejny odcinek filmu animowanego dla najmłodszych z przygodami rodzeństwa Pola i Niki przemierzających różne kraje świata w poszukiwaniu miejsc, zabytków i osób ważnych dla polskiej kultury i historii.

Kluczowymi instrumentami finansowymi, wspierającymi różnorodną aktywność społeczną w sferze ochrony spuścizny kulturowej poza Polską, są programy dotacyjne: „Polskie dziedzictwo kulturowe za granicą – wolontariat” (program własny Instytutu) oraz program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”. Ich obsługą w strukturze naszej instytucji zajmuje się Dział Programów Dotacyjnych.

W 2022 r., w ramach czwartej edycji programu „Wolontariat”, dofinansowanie uzyskało 18 projektów (w łącznej kwocie przeszło 670 tys. zł) zrealizowanych w Gruzji, Ugandzie, Czechach, Francji, Kazachstanie, na Łotwie, w Mołdawii, Szkocji, Rumunii i Ukrainie. Działania wojenne na Ukrainie spowodowały rezygnację jednego z beneficjentów.

Począwszy od naboru na 2020 r. program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą” jest zarządzany przez Instytut Polonika. Łączny budżet ubiegłorocznej edycji wyniósł 7 mln zł. Wśród dofinansowanych w 2022 r. przedsięwzięć znalazły się m.in. projekty konserwatorskie zrealizowane w świątyniach Lwowa (katedra łacińska, dawny kościół jezuitów, katedra ormiańska) i przy zabytkach w przestrzeni miasta, w kościołach w: Berdyczowie, Bołszowcach, Lubomlu, Mościskach, Ołyce, Sąsiadowicach, Starej Soli, Starym Samborze i Żółkwi, na cmentarzach: Janowskim i Łyczakowskim we Lwowie (Ukraina), w świątyni franciszkanów w Wilnie (Litwa); kościołach pw. Świętych Piotra i Pawła w Tbilisi (Gruzja) i Matki Boskiej Częstochowskiej w Adampolu (Polonezköy, Turcja).

Na zakończenie nie może zabraknąć informacji o aktywności Działu Komunikacji i Promocji prowadzonej w ścisłej współpracy zarówno z szefami programów strategicznych, jak i działów Analiz i Strategii oraz Programów Dotacyjnych. W roku sprawozdawczym Dział Komunikacji i Promocji skutecznie zintensyfikował dotychczasową działalność we współpracy z mediami tradycyjnymi oraz z wykorzystaniem Internetu i sieci społecznościowych. Elektroniczne kanały komunikacji pozwoliły, w szerszym niż dotąd zakresie, upowszechnić projekty Instytutu, a różne formy prezentacji internetowej wykorzystywane były do budowy sieci odbiorców zainteresowanych polskim dziedzictwem kulturowym za granicą.

Każde z corocznych *Sprawozdań z działalności Instytutu Polonika* jest też znakomitą okazją do podziękowań naszym Współpracownikom i Partnerom. Dziękujemy za Państwa zaangażowanie i pasję, dzięki którym w trudnym czasie wojny w Ukrainie możliwa była realizacja licznych projektów, celem których była dokumentacja, ochrona i popularyzacja polskiej spuścizny kulturowej poza krajem. Dziękujemy wszystkim, którzy obdarzyli nas zaufaniem i podjęli z nami aktywną współpracę, a także tym, którzy wspierali nas w pierwszych pięciu latach działalności i rozwoju Instytutu.

Dorota Janiszewska-Jakubiak

Dyrektor Narodowego Instytutu
Polskiego Dziedzictwa Kulturowego
za Granicą POLONIKA

PROGRAMY STRATEGICZNE

Badania polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą

Celem projektów realizowanych w ramach programu „Badania polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą” jest inicjowanie i finansowanie badań historyczno-konserwatorskich oraz dokumentowanie polskiego dziedzictwa kulturowego pozostającego poza granicami obecnej RP. Ta niezwykle bogata spuścizna jest wciąż tylko w niedostatecznym stopniu rozpoznana. Natomiast wiedza na temat miejsc i obiektów, które w minionych latach były przedmiotem wielu projektów badawczych, często wymaga poszerzenia i uaktualnienia. Pozostawioną przez Polaków spuściznę kulturową badamy nie tylko w ramach działań inwentaryzacyjnych i dokumentacyjnych, lecz także projektów studialnych z pełnym warsztatem badawczym. Wyniki prac prezentujemy w naszym wydawnictwie naukowym, uwzględnionym przez Ministerstwo Edukacji i Nauki w liście wydawnictw punktowanych.

W 2022 r. realizowaliśmy 39 projektów badawczych w 12 krajach. Jednocześnie trwały prace nad 25 projektami wydawniczymi, spośród których 8 zakończyło się publikacjami wydanymi w serii „Studia i Materiały” skierowanej zarówno do historyków sztuki i historyków, jak i do miłośników szeroko pojętego polskiego dziedzictwa kulturowego. Program „Badania” to dokumentowanie dziedzictwa, w ramach którego w okresie sprawozdawczym prowadzono m.in. kwerendę na rzecz przygotowania współczesnej edycji rękopiśmiennej opisu ziem polskich oraz 15 map różnych obszarów XVII-wiecznej Rzeczypospolitej, przechowywanych w jednym z francuskich muzeów. Sfinalizowany został także cykl badań mało rozpoznanej kwestii historycznych więźb dachowych i ukazała się publikacja zawierająca wszechstronną dokumentację i analizę konserwatorską więźby dachowej katedry lwowskiej.

Projekty dokumentacyjne i inwentaryzatorskie

GRUZJA

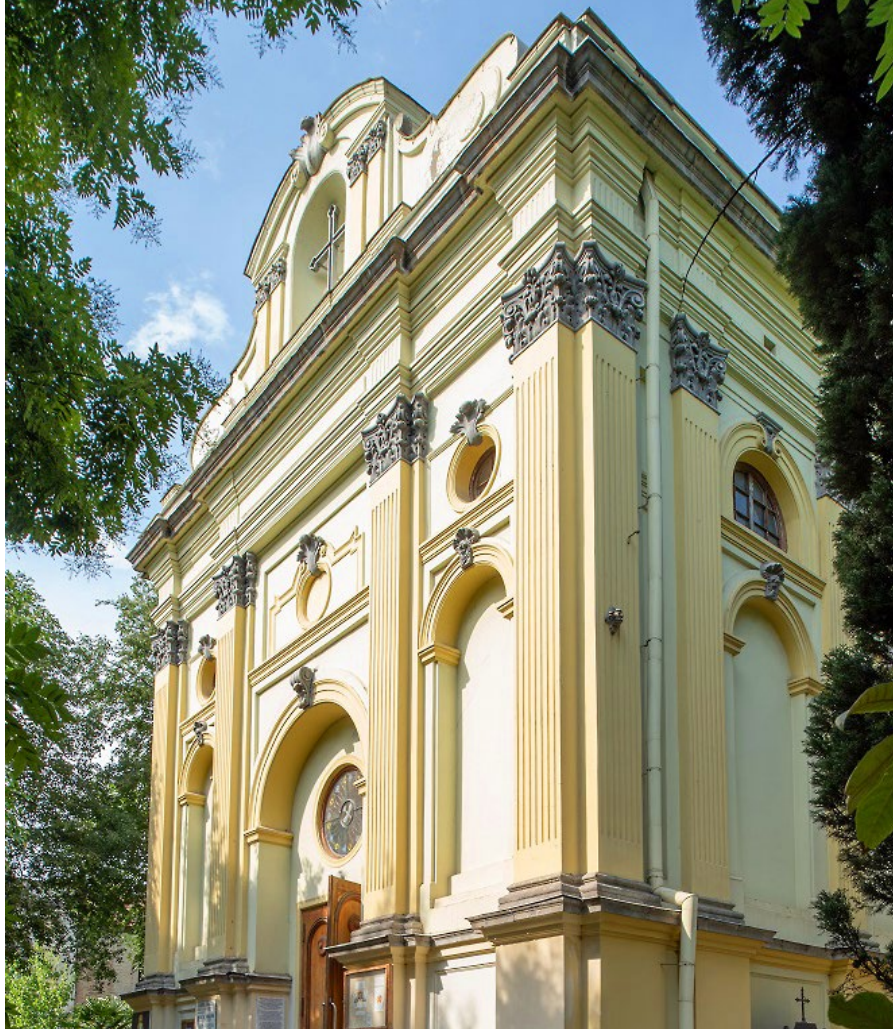
TBILISI. Kościół polski pw. Świętych Piotra i Pawła. Projekt wydawniczy. Etap II

Projekt zakładał opracowanie tekstu monografii wybudowanego w 1877 r. kościoła rzymskokatolickiego w Tbilisi wraz z jego wyposażeniem; wykonanie wstępnych prac studialnych obejmujących dzieje parafii i wznoszenia świątyni oraz sporządzenie katalogu znajdujących się w obiekcie zabytków.

W związku z obecną sytuacją polityczną niemożliwa stała się eksploracja znajdujących się w Petersburgu zbiorów

Wnętrze kościoła pw. Świętych Piotra i Pawła w Tbilisi

*Fasada kościoła
pw. Świętych Piotra i Pawła w Tbilisi*

archiwalnych. Dlatego na prośbę badaczy projekt został zmieniony – prowadzone były kwerendy uzupełniające w Gruzji. Realizatorzy przekazali materiały wizualne i raport z wykonanych kwerend.

Przewidywany druk publikacji: druga połowa 2023 r.
Realizatorzy: dr hab. Zbigniew Michałczyk, dr Marcin Zgliński, Piotr Jamski

LITWA **WIŁKOMIERZ. Dokumentacja cmentarzy polskich**

W ramach badań polskiego dziedzictwa kulturowego na Litwie Instytut Polonika zlecił przeprowadzenie inwentaryzacji polskich nagrobków na cmentarzu w Wiłkomierzu (lit. Ukmergė).

Opracowano 80 autorskich inwentaryzatorskich kart katalogowych nagrobków, karty cmentarza oraz autorski plan tej nekropolii.

Projekt został zakończony.
Realizator: dr Jan Skłodowski

Projekty badawcze, studialne i wydawnicze

Artysta trzech kontynentów – Stefan Norblin 1892-1952. Publikacja

Instytut Polonika pozyskał tekst książki autorstwa dr Agnieszki Kasprzak-Danis, która po raz pierwszy w historii opracowała powstały na emigracji dorobek twórcy Stefana Norblina.

Artysta żył i tworzył w czterech krajach: Polsce, Iraku, Indiach i Stanach Zjednoczonych. W Polsce zyskał sławę i uznanie, ale wybuch drugiej wojny światowej przerwał jego karierę i pchnął artystę na emigrację. Wojenny exodus zakończył się niespodziewanie dobrze, gdyż w Iraku i Indiach Norblin zyskał rozgłos i zamówienia od osób wysoko postawionych. Z Indii artysta przeniósł się do Stanów Zjednoczonych, gdzie kontynuował pracę – niestety bez sukcesów.

Publikacja ukaże się w serii naukowej „Studia i Materiały”.

Przewidywany druk publikacji: pierwsza połowa 2024 r.
Autorka: dr Agnieszka Kasprzak-Danis

◀ Polskie dziedzictwo kulturowe w muzeach Brazylii

▶ Wnętrze kościoła Notre-Dame-de-Bonsecours w Nancy

BRAZYLIA

Polskie dziedzictwo kulturowe w muzeach Brazylii. Projekt badawczy

Dwuletni projekt badawczy (2022-2023) dotyczy rozpoznania polskiego dziedzictwa kulturowego w zbiorach muzealnych Brazylii. Jego efektem będzie katalog zebranych materiałów i wydanie w 2024 r. publikacji.

Dotychczas przygotowano raport studialny z inwentaryzacji obiektów zgromadzonych w kilkunastu polskich muzeach w Brazylii. Powstał także zrealizowany przez TVP Polonia materiał filmowy w Brazylii („Inwentaryzacja polskich zabytków w Brazylii”, TVP Polonia, 17.11.2022, <https://olapolonia.tvp.pl/64578884/inwentaryzacja-polskich-zabytkow-w-brazylii>).

Realizatorzy: Mikołaj Radomski, ks. dr Zdzisław Malczewski

FRANCJA

Rozproszone ślady Wielkiej Emigracji we Francji. Projekt badawczy

Na zlecenie Instytutu Polonika Towarzystwo Opieki nad Polskimi Zabytkami i Grobami Historycznymi we Francji przeprowadziło prace badawczo-inwentaryzacyjne grobów emigrantów polskich po powstaniu listopadowym. Badania terenowe we Francji objęły cmentarze w ośmiu departamentach: Calvados, Loire Atlantique, Vandee, Puy-de-Dome, Haute-Loire, Loire, Vaucluse, Herault.

Instytut Polonika pozyskał materiały z inwentaryzacji oraz raport studyjny z przeprowadzonych prac.

Projekt został zakończony.

Realizatorzy: dr Barbara Kłosowicz-Krzywicka (kierownik), zespół badawczy z Towarzystwa Opieki nad Polskimi Zabytkami i Grobami Historycznymi we Francji: Barbara Miechówka, prof. dr hab. Sławomir Górzyński, dr Iwona Dacka-Górzyńska

Kościół Notre-Dame-de-Bonsecours, fundacja króla Stanisława Leszczyńskiego. Projekt wydawniczy. Etap III

Król Stanisław Leszczyński po udaniu się na emigrację osiadł wraz ze swoim najbliższym otoczeniem w Nancy. Jego wieloletni pobyt tam zaowocował wieloma inwestycjami artystycznymi. Jedną z nich jest ufundowany przez króla kościół

Notre-Dame-de-Bonsecours, w którym zachowało się wiele poloników o dużej wartości artystycznej. W latach 2019–2020 przeprowadzono badania źródłowe w polskich i francuskich instytucjach oraz badania terenowe w Nancy. Ich efektem jest opracowanie większej części tekstu planowanej książki oraz katalogu 32 obiektów.

Na prośbę badaczy prace zostały zawieszona w 2021 r., a w tym roku były kontynuowane.

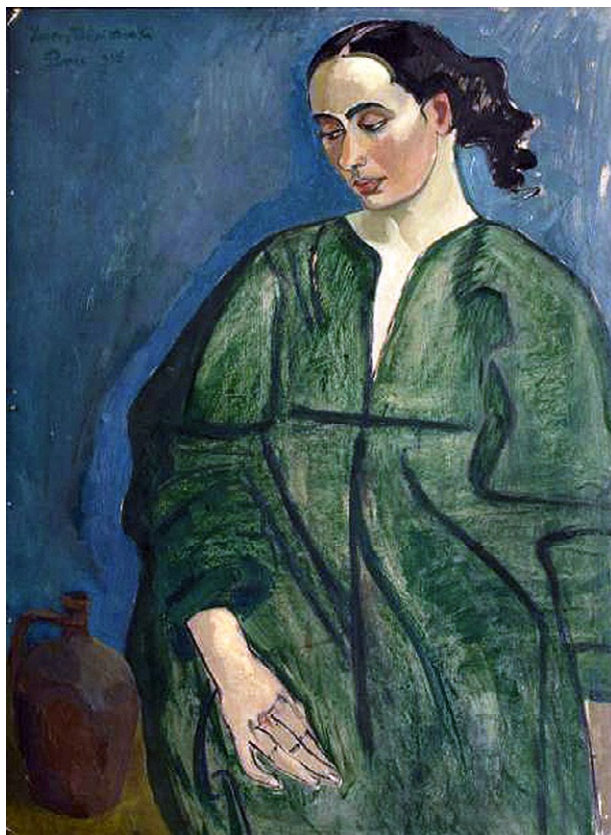
Przewidywany druk publikacji: druga połowa 2023 r.

Autorzy: dr hab. Paweł Migasiewicz, dr hab. Jakub Sito, dr Monika Wyszomirska

Description géographique de tous les estats sujets à la de couronne Pologne, par Sanson fils. Publikacja. Etap III

Projekt zakłada przygotowanie współczesnej edycji rękopiśmiennej opisu ziem polskich oraz 15 map różnych obszarów XVII-wiecznej Rzeczypospolitej. Ten pierwszy atlas geograficzny Polski przechowywany jest w jednym z francuskich muzeów.

Przetłumaczono z języka francuskiego na język polski fragment XVII-wiecznego drukowanego tekstu Nicolasa Sansona młodszego zawierającego opis ziem Polski. Materiał źródłowy został opatrzony autorskim komentarzem naukowym, opracowano także tekst wprowadzenia do chorografii i szerzej do atlasu Nicolasa Sansona I.

*Xawery Dunikowski,
Sara w zieleni, 1915,
olej na kartonie, fot.
Jean Marc Moser, Paryż,
kolekcja prywatna*

Przewidywany druk publikacji: druga połowa 2023 r.

Autorzy: dr Wojciech Walczak, dr hab. Karol Łopatecki

Sara Lipska. Artystka wszechstronna. Publikacja (koedycja)

Celem projektu wydawniczego współrealizowanego z Muzeum Narodowym w Warszawie jest wydanie pełnej monografii pochodzącej z Polski a związanej od 1912 r. z Paryżem wszechstronnej artystki Sary Lipskiej (1882–1973), uczennicy i współpracownicy Xawerego Dunikowskiego.

W 2022 r. wykonano redakcję i korektę tekstu, otrzymano recenzje wydawnicze, pozyskano licencje na ilustracje

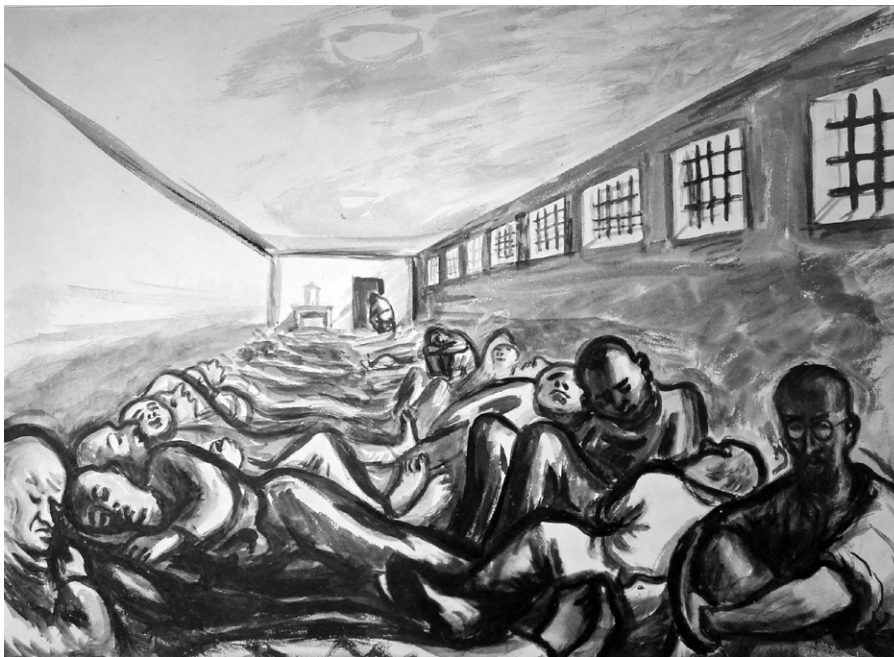
(m.in. z kolekcji Metropolitan Museum w Nowym Jorku i wielu kolekcji prywatnych), opracowano indeksy i zakończono prace nad projektem graficznym książki.

Na prośbę współwydawcy druk książki przesunięto na 2023 r.

Autorka: dr Ewa Ziemińska

FRANCJA, WIELKA BRYTANIA Słownik polskich artystów plastyków we Francji i Wielkiej Brytanii w XX wieku. Katalog. Etap V

Wieloletni projekt „Słownik polskich artystów plastyków działających poza granicami Polski” jest realizowany pod kierunkiem prof. dr. hab. Jana Wiktora Sienkiewicza i obejmuje Francję i Wielką Brytanię.

Adam Kossowski (1905–1986), *Polscy jeńcy wojenni w sowieckim więzieniu w Charkowie*, szkic, 1943

Opracowane wcześniej biogramy podlegały merytorycznej redakcji technicznej, polegającej na zbiorczym opracowaniu wszystkich materiałów. Sporządzone zostały naukowe wstępy do obu części publikacji: *Słownik polskich artystów plastyków w Wielkiej Brytanii w XX wieku* i *Słownik polskich artystów plastyków we Francji w XX wieku*. Otrzymany materiał przekazano do recenzji naukowych. Biogramy artystów będą systematycznie udostępniane do 2024 r. w bazie cyfrowej Instytutu Polonika.

Autorzy: Francja – dr hab. Katarzyna Kulpińska, dr Magdalena Sawczuk; Wielka Brytania – prof. dr hab. Jan Wiktor Sienkiewicz (kierownik), dr hab. Monika Szczygieł-Gajewska, Ewa Sobczyk

LITWA

Polsko-litewska konferencja konserwatorów w Wilnie. Organizacja i publikacja

Instytut Polonika zaplanował na 2023 r. polsko-litewską konferencję konserwatorów, która ma odbyć się w Wilnie.

Wspólne doświadczenia konserwatorskie

Polsko-litewska konferencja naukowa

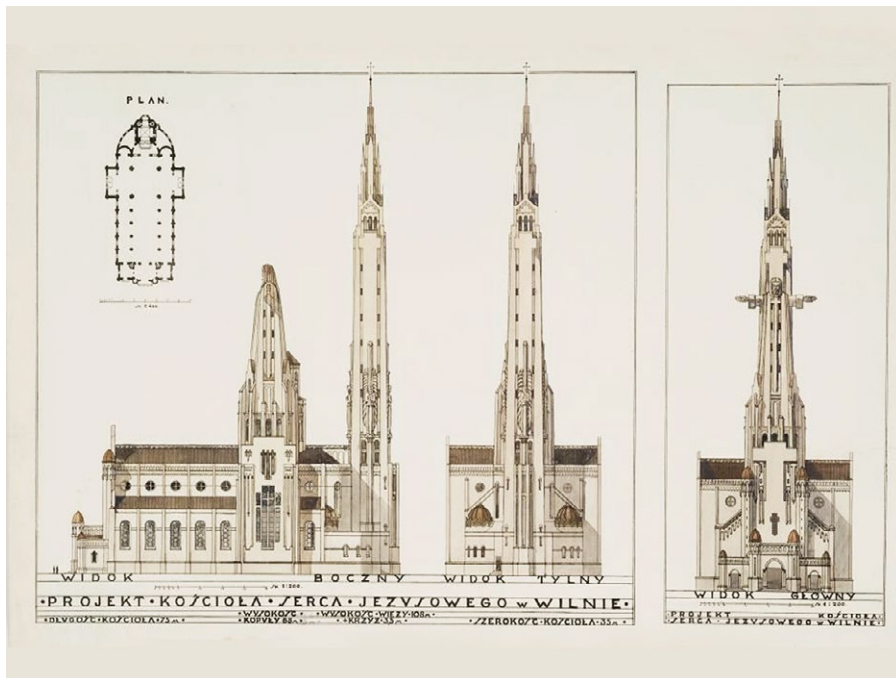
Głównym założeniem planowanych wystąpień jest przedstawienie sposobu postępowania konserwatorskiego przy zabytkowej ceramice, stopach metalu i sztukateriach często wykorzystywanych w architekturze i rzeźbie, eksponowanych w warunkach zewnętrznych. Zaproszeni do udziału w konferencji konserwatorzy przedstawią swoje doświadczenia wynikające z badań i praktyki zawodowej. Dotyczyć one będą problematyki technologicznej i konserwatorskiej i będą zobrazowane reprezentatywnymi przykładami. Wiedza zdobyta w trakcie konferencji zostanie wykorzystana w kontekście planowanych prac konserwatorskich przy kilku znaczących obiektach zabytkowych w Wilnie.

W 2022 r. pracowano nad przygotowaniem konferencji, wybrano tematy i prelegentów. Pozyskano sześć tekstów i zgody dziesięciu prelegentów do publikacji pokonferencyjnej.

16-17.05.2023
Wilno

Antoni Wiwulski, Kaplica w Sztydlowie, widok od strony południowo-wschodniej

Przewidywany druk publikacji: pierwsza połowa 2023 r.
 Autor: dr hab. Krzysztof Stefański

Antoni Wiwulski (1877–1919). Życie i twórczość artysty epoki Młodej Polski – działalność na terenie Litwy. Publikacja

Krótki żywot architekta i rzeźbiarza Antoniego Wiwulskiego zaowocował zaledwie kilkoma, lecz za to wielce wyróżniającymi się dziełami: pomnikiem Grunwaldzkim w Krakowie, pomnikiem Trzech Krzyży w Wilnie, nieukończonym także nowatorskim projektem kościoła jezuitów o żelbetowej konstrukcji czy zrealizowanej kaplicy Najświętszej Marii Panny w Sztydlowie (Šiluva) na Żmudzi.

W okresie sprawozdawczym opracowana została biografia artysty oraz opis jego działalności na terenie Litwy. Został też przygotowany materiał ilustracyjny wraz z opisami. Otrzymano dwie pozytywne recenzje.

Ostra Brama w Wilnie. Publikacja

Instytut Polonika przygotowuje nową edycję książki prof. dr hab. Marii Kałamajskiej-Saeed *Ostra Brama w Wilnie*, wydanej w 1990 r. przez PWN w Warszawie.

Publikacja będzie zawierała główny tekst z roku 1990, poszerzony m.in. o problematykę prac konserwatorskich wykonanych po 1990 r., historyczną ikonografię i rysunki architektoniczne, aktualne barwne fotografie kaplicy wraz z cudownym obrazem Matki Bożej oraz tłumaczenie na język litewski.

W 2022 r. pozyskano prawa do książki i wykonano badania źródłowe w Wilnie.

Przewidywany druk publikacji: druga połowa 2023 r.

Autorka: dr hab. Maria Kałamajska-Saeed

Obraz Matki Bożej w Ostrej Bramie w Wilnie

Twórczość Michelangelo Pallonego w Grodnie i Wilnie – nowe odkrycia i ustalenia. Projekt wydawniczy

Michelangelo Palloni był najwybitniejszym w Polsce twórcą malarstwa ściennego – freskowego w 2. połowie XVII w. Działalność rozpoczął od rozległego cyklu fresków w kościele kamedułów w Pożajściu (obecnie w granicach Kowna), działał w Wilnie, Grodnie, a w późniejszym okresie przeniósł się do Warszawy. Jego malarstwo zdobi m.in. pałac w Wilanowie, kaplicę misjonarzy w Łowiczu i kościół farny w Węgrowie. Publikacja będzie prezentowała nowe badania, interpretacje i odkrycia dotyczące jego twórczości.

W roku sprawozdawczym zostały ustalone zakresy merytoryczne i techniczne trzech zaplanowanych artykułów. Podpisano umowy oraz otrzymano teksty i materiały ilustracyjne.

Przewidywany druk publikacji: druga połowa 2023 r.

Autorzy: dr hab. Anna Sylwia Czyż, dr Karol Guttmejer, Piotr Jamski

ŁOTWA

Gustaw Manteuffel (1832–1916). Życie i dzieło w świetle wybranych polskich archiwaliów. Publikacja (koedycja). Etap II
Tekst książki Radosława Budzyńskiego powstał na podstawie dysertacji naukowej o polsko-inflanckim historyku,

baronie Gustawie Manteufflu (1832–1916). Plany wydawnicze zostały jednak zmienione, kiedy praca zdobyła II nagrodę w organizowanym przez Instytut Historii PAN oraz Instytut Pamięci Narodowej XIII konkursie im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na najlepszy debiut historyczny. Nagrodą było opublikowanie tej pracy. W związku z tym Instytut Polonika podjął współpracę koedycyjną z wydawnictwem IPN, które kontynuuje i koordynuje proces wydawniczy książki.

Na prośbę współwydawcy druk publikacji przeniesiono na 2023 r.

Autor: dr Radosław Budzyński

Marian Lalewicz, willa Wilhelma-Friedricha Mertensa w Petersburgu, nabrzeże Małej Newki 13 (ob. Zapadnaja Alleja 1)

ROSJA

Architekt Marian Lalewicz i jego spuścizna na terenie Rosji oraz Polski. Projekt wydawniczy

W roku 2022 w związku z agresją rosyjską na Ukrainę Instytut Polonika nie podejmował jakiegokolwiek współpracy z Rosją. Projekt jest wynikiem prac prowadzonych w latach poprzednich.

Instytut Polonika przygotowuje książkę pod tytułem *Między Petersburgiem a Warszawą. Marian Lalewicz (1876–1944)*. Jej tematem są dzieła architekta zrealizowane na terenie dawnego Imperium Rosyjskiego oraz II Rzeczypospolitej.

Materiał otrzymał już pozytywne recenzje i wykonana została redakcja tekstu.

Przewidywany druk publikacji: pierwsza połowa 2023 r.

Autorka: prof. dr hab. Małgorzata Omiliana-Kiljańczyk

UKRAINA

Dokumentacja polskiego dziedzictwa architektury i budownictwa kolejowego na Ziemiach Wschodnich II Rzeczypospolitej. Publikacja. Etap V – Ukraina

Przedmiotem wieloletniego (2018–2023) projektu jest architektura użytkowa i techniczna, jego celem zaś udokumentowanie polskiej myśli technicznej XX w. dotyczącej kolejnictwa. Jest to zagadnienie niezwykle interesujące i ważne dla badań nad szeroko pojętym polskim dziedzictwem kulturowym.

W 2022 r. agresja Rosji na Ukrainę spowodowała wstrzymanie ostatnich prac.

Przewidywany druk publikacji: druga połowa 2023 r.

Autorzy: dr hab. Zbigniew Tucholski, dr hab. Michał Pszczółkowski, Jacek Wardęcki

Pogranicza Ukrainy, O pamięci w kamieniu wyrytej... Publikacja. Etap II

Publikacja autorstwa dr Urszuli Olbromskiej dotyczy polskich mogił na cmentarzach pogranicza polsko-ukraińskiego. Książka ma na celu zaprezentowanie efektów badań inwentaryzacyjnych cmentarzy i nagrobków, omówienie stanu zachowania kaplic cmentarnych i grobowych. Publikację wzbogacają liczne fotografie oraz mapa terenu objętego inwentaryzacją z zaznaczeniem cmentarzy.

Sytuacja polityczna na Ukrainie wydłużyła autorskie prace nad książką.

W 2022 r. trwały prace nad autorskim opracowaniem pierwszej części materiału tekstowego oraz ilustracyjnego.

Przewidywany druk publikacji: druga połowa 2023 r.

Autorka: dr Urszula Olbromska

Działalność artystyczna rzeźbiarsko-sztywniczej rodziny Dąbrowskich z Żołyńi (Podkarpacie) na terenie Ziemi Lwowskiej. Projekt badawczy i wydawniczy

Członkowie rodziny Dąbrowskich z Żołyńi prowadzili na przełomie XIX i XX w. pracownię rzeźbiarską wykonującą głównie wyposażenie kościołów znajdujących się na terenie współczesnej Małopolski, a także dawnego województwa lwowskiego.

Celem realizowanego projektu są badania dokumentów znajdujących się w archiwum rodziny Dąbrowskich przechowywanym w Żołyńi oraz identyfikacja, weryfikacja i dokumentacja zachowanych na terenie obecnej Ukrainy elementów wyposażenia świątyń. Opracowany już został katalog 600 obiektów, które wyszły z pracowni Dąbrowskich.

Wobec znacznie powiększonego zakresu prac nad katalogiem dzieł i tekstem publikacji, jak również w związku z sytuacją polityczną na Ukrainie uniemożliwiająca przeprowadzenie kwerend terenowych, na wniosek badaczek zakończenie projektu zostało przesunięte, a plan badawczy zmodyfikowano.

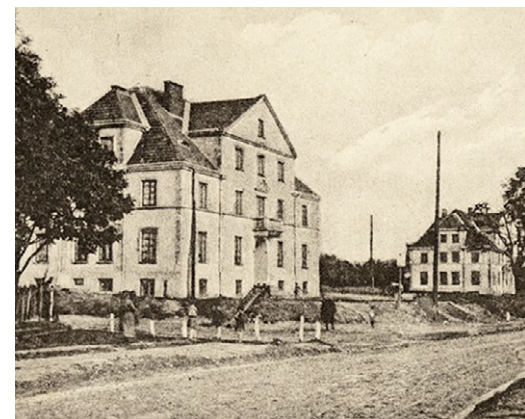
W okresie sprawozdawczym zgromadzony materiał poświęcony zbiorom w Żołyńi oraz dziejom rodziny Dąbrowskich został poddany krytycznej ocenie. Na tej podstawie Instytut Polonika otrzymał wstępny tekst książki, który będzie dopracowywany w 2023 r.

Przewidywany druk publikacji: pierwsza połowa 2024 r., w koedycji z Gminnym Ośrodkiem Kultury w Żołyńi. Realizator: dr hab. Katarzyna Chrudzimska-Uhera, dr hab. Anna Sylwia Czyż

Brzeżany, IS PAN, ok. 1939 r.,
kartoteka zabytków Centralnego
Biura Inwentaryzacji Zabytków
Sztuki

▼ Kolonie urzędnicze na ziemiach
wschodnich II Rzeczypospolitej

**Kartoteka zabytków Centralnego
Biura Inwentaryzacji Zabytków
Sztuki: lwowski okręg konserwatorski
(województwa lwowskie,
stanisławowskie, tarnopolskie).
Projekt badawczy i wydawniczy.
Etap II**

Kartoteka zabytków architektury powstała w latach 1930–1939 w ramach współpracy lwowskiego okręgu konserwatorskiego z Centralnym Biurem Inwentaryzacji Zabytków Sztuki w Departamencie Sztuki Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Zasób archiwalny składa się z kart katalogowych oraz przynależnych im rysunków pomiarowych, klisz i odbitek fotograficznych. Po drugiej wojnie światowej materiały uległy rozproszeniu.

Projekt zakłada wydanie źródeł zebranych w dwutomowym katalogu z obszernym wstępem naukowym.

W 2022 r. badacze opracowali zbiory i przygotowali raporty studyjne. Prace będą kontynuowane w kolejnym roku.

Przewidywany druk publikacji: druga połowa 2023 r.

Realizatorzy: dr Piotr Lasek, Piotr Sypczuk

**Budowa kolonii urzędniczych na ziemiach
wschodnich II Rzeczypospolitej. Na
100-lecie publikacji Ministerstwa Robót
Publicznych (1925 r.). Projekt badawczy.**

Po odzyskaniu niepodległości, w związku z tworzeniem polskich struktur administracyjnych na Kresach Wschodnich, pojawiła się potrzeba budowy obiektów mieszkaniowych dla urzędników. Powstały one w niemal każdym większym mieście, w ramach szeroko zakrojonego programu inwestycyjnego z 1924 r. Ministerstwa Robót Publicznych.

Wieloletni projekt (2022–2025) obejmuje prace badawcze, które będą podsta-

wą do opracowania monografii o koloniach urzędniczych.

W 2022 r. były prowadzone kwerendy, które będą kontynuowane w kolejnym roku.

Przewidywany druk publikacji: 2025 r.
Realizator: dr hab. Michał Pszczółkowski

**Kamienica Królewska we Lwowie.
Projekt badawczy.**

Kamienica Królewska we Lwowie należy do najcenniejszych budowli zabytkowych na terenie miasta. Jest jedną z najważniejszych pamiątek historycznych Rzeczypospolitej, związaną z wydarzeniami przełomowymi dla historii Polski i Ukrainy.

Projekt wieloletni (2022–2024) zakłada przeprowadzenie badań, które będą podstawą do przygotowania naukowej monografii zabytku. Publikacja będzie przedstawiała historię budowli oraz opracowanie wyników

Władysław Teodor Benda ze swoimi maskami, 1920, fot. ze zbiorów Ann Taylor i Anny Rudek-Śmiechowskiej

badan przy prowadzonych pracach konserwatorskich.

W 2022 r. zostały wykonane kwerendy i przygotowane raporty studyjne. Prace będą kontynuowane w kolejnym roku.

Przewidywany druk publikacji: 2024 r.
Realizatorzy: Michał Witkowski, Małgorzata Myslicka

USA

Władysław Teodor Benda. The life and work of a famous illustrator and mask-maker. Publikacja

Institut Polonika przygotowuje wydanie angielskojęzycznej edycji książki poświęconej życiu i twórczości Władysława Teodora Benda (1873–1948), pochodzącego z Polski ilustratora i twórcy masek teatralnych. Artysta żył i pracował w Stanach Zjednoczonych. Ze Stowarzyszeniem Weteranów Armii Polskiej w Nowym Jorku, w którego zbiorach znajduje się duża kolekcja prac artysty, podpisane zostało porozumienie o współfinansowaniu projektu.

W okresie sprawozdawczym wykonano: tłumaczenie tekstu na język angielski, jak również poprawki i aktualizacje translatorskie, prace redakcyjne, przygotowano indeksy oraz projekt graficzny książki, która zostanie opublikowana w koedycji ze Stowarzyszeniem Weteranów Armii Polskiej w Nowym Jorku.

Przewidywany druk publikacji: pierwsza połowa 2023 r.

Autorka: dr Anna Rudek-Śmiechowska

Kolekcja dzieł sztuki w Orchard Lake. Etap I. Projekt badawczy i wydawniczy

Projekt zakładał opracowanie i publikację wyników prac badawczo-inwentaryzacyjnych dotyczących kolekcji dzieł sztuki polskiej (XIX i XX w.), znajdującej się w Orchard Lake (USA). W latach 2010–2012, na zlecenie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Inga Kopiciewicz przeprowadziła inwentaryzację zbiorów sztuki należących do Polskiej Misji Zespołu Szkół w Orchard Lake. Powstało 380 inwentarzowych kart obiektów.

Institut Polonika w porozumieniu z autorką inwentaryzacji i dyrektorem Polskiego Instytutu Kultury i Badań w Orchard Lake Schools planuje przeprowadzić badania uzupełniające i poszerzyć o nie książkę.

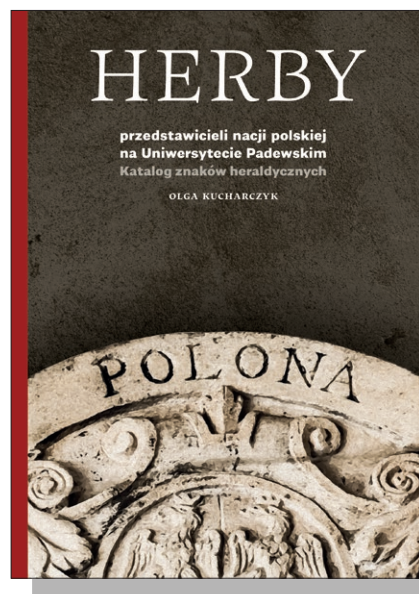
Przewidywany druk publikacji: druga połowa 2024 r.

Realizatorka: dr Inga Kopiciewicz

WŁOCHY

Herby przedstawicieli nacji polskiej na Uniwersytecie Padewskim. Tom 2 i 3. Publikacja. Etap IV

Publikacje będą efektem wieloletniego (2019–2023) projektu Instytutu Polonika i zostaną wydane w ramach naukowej serii „Studia i Materiały” oraz w serii „Natio Polona. Fontes et Studia” Uniwersytetu

Opolskiego. Opracowanie dokumentujące obecność Polaków w Padwie prezentować będzie rzeźbione i malowane herby polskich studentów w większości znajdujące się w Palazzo del Bo – głównym budynku Ateneum.

Herby przedstawicieli nacji polskiej na Uniwersytecie Padewskim. Katalog znaków heraldycznych. Tom 2

Tom drugi stanowi naukowo opracowany katalog 117 kartuszy herbowych z Palazzo del Bo i jest poprzedzony obszernym wprowadzeniem prof. Mirosława Lenarta oraz esejem prof. Franca Benucciego z Uniwersytetu Padewskiego.

W roku sprawozdawczym katalog heraldyczny otrzymał pozytywną recenzję.

Publikacja została poddana pracom redakcyjnym. Projekty graficzne publikacji (szkice rzutów architektonicznych) zostały sprawdzone pod kątem merytorycznym przez pracownika Zakładu Dziedzictwa Architektonicznego i Sztuki Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej. Przygotowano publikację (PDF) do druku.

Przewidywany druk publikacji: pierwsza połowa 2023 r.

Autorka: dr Olga Kucharczyk

1.2. Herby przedstawicieli nacji polskiej na Uniwersytecie Padewskim. Publikacja. Tom 3

Trzeci tom autorstwa prof. Franca Benucciego nosi roboczy tytuł „Arma virosque cano...”. Nacja polska w Padwie, ludzie

Uniwersytet w Padwie, loggia górna, ściana wschodnia, fot. G. Zygier

i herby (1552–1687) [„Arma virosque cano...”. La Natio Polona a Padova nei suoi uomini e nei suoi stemmi (1552–1687)]. Obszerny wolumin przedstawia – na tle historii Uniwersytetu Padewskiego – półtora wieku polskiej obecności w Padwie.

W okresie sprawozdawczym wykonane zostało opracowanie redakcyjne i graficzne.

Przewidywany druk publikacji: druga połowa 2023 r.

Autor: prof. Franco Benucci

Ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą

Zadaniem programu strategicznego „Ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą” jest opieka nad szczególnie cennymi obiektami znajdującymi się poza granicami kraju. Poprzez opiekę rozumiemy zachowanie ich w jak najlepszej kondycji, co oznacza prowadzenie wszelkiego rodzaju prac konserwatorskich i konserwatorsko-budowlanych. Ochroną obejmowane są wybrane zabytki nieruchomości, czyli dzieła architektury i budownictwa, cmentarze oraz obiekty ruchome, jak m.in. dzieła sztuki dawnej i rzemiosła artystycznego, nagrobki.

Ochronę zabytków Instytut Polonika realizuje z najwyższą starannością i rzetelnością. Rozpoczęcie prac poprzedzają bowiem badania, na podstawie których przygotowywane są programy prac konserwatorskich lub projekty remontowo-budowlane. Przygotowanie odpowiedniej dokumentacji badawczej (przedprojektowej) i projektowej jest podstawą realizacji każdego projektu.

Rok 2022 był całkowicie odmienny od wcześniejszych lat działalności Instytutu z uwagi na wojenną agresję ze strony Rosji na Ukrainę. Dlatego też w niezwykle trudnych warunkach pierwszych miesięcy wojny realizacja misji Instytutu w zakresie ochrony polskiego dziedzictwa znajdującego się w Ukrainie stała się najtrudniejszym z dotychczasowych wyzwań.

W pierwszych dniach marca 2022 r. Instytut, we współpracy z partnerami ukraińskimi oraz właścicielami i gospodarzami obiektów zabytkowych, rozpoczął zabezpieczanie zagrożonych zniszczeniem cennych obiektów dziedzictwa kulturowego, początkowo we Lwowie, z czasem na obszarze obwodów

zachodniej i środkowej Ukrainy. Wymagało to nie tylko fachowej wiedzy, lecz także zaangażowania oraz odwagi wielu osób. Do prac związanych z ochroną zagrożonych wojną zabytków włączyli się również polscy i ukraińscy konserwatorzy oraz firmy, które w ubiegłych latach na zlecenie Instytutu prowadziły prace konserwatorskie na terenie Ukrainy.

W ramach prowadzonych działań zabezpieczonych i wyposażonych w profesjonalny sprzęt przeciwpożarowy zostało 230 obiektów zabytkowych wspólnego dziedzictwa kulturowego na terenach obwodów zachodniej i środkowej Ukrainy. Dzięki wykorzystaniu m.in. skaningu laserowego 3D zarchiwizowano w wersji cyfrowej przeszło trzydzieści obiektów architektury zabytkowej (m.in. we Lwowie, Żółkwi, Kamieńcu Podolskim oraz osiem drewnianych cerkwi, objętych wspólnym polsko-ukraińskim wpisem na listę światowego dziedzictwa UNESCO).

Łącznie zrealizowanych zostało 37 projektów konserwatorskich w 7 krajach na świecie, w tym w Ukrainie. Latem 2022 r. Instytut podjął realizację projektów konserwatorskich, które początkowo były zawieszono w związku z agresją Rosji na Ukrainę. Z kolei na cmentarzu Les Champeaux, zwanym Panteonem Polskiej Emigracji, były prowadzone prace we współpracy z Towarzystwem Opieki nad Polskimi Zabytkami i Grobami Historycznymi we Francji. Kontynuowana była konserwacja obiektów znajdujących się w zbiorach Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago. Natomiast w kościele św. Stanisława w Rzymie zainicjowano konserwację obrazu „Cud św. Kazimierza pod Połockiem” znajdującego się w ołtarzu św. Kazimierza.

Projekty konserwatorskie

Kaplica Jaroszyńskich na cmentarzu w Montmorency, widok po konserwacji elewacji

FRANCJA

CAEN (region: Normandia). Cmentarz Vaucelle. Konserwacja nagrobka Adolfa Ferdynanda Zienkowicza

Pomnik jest jedynym zachowanym śladem obecności ponad 100 polskich emigrantów osiadłych w okolicach Caen po powstaniu listopadowym.

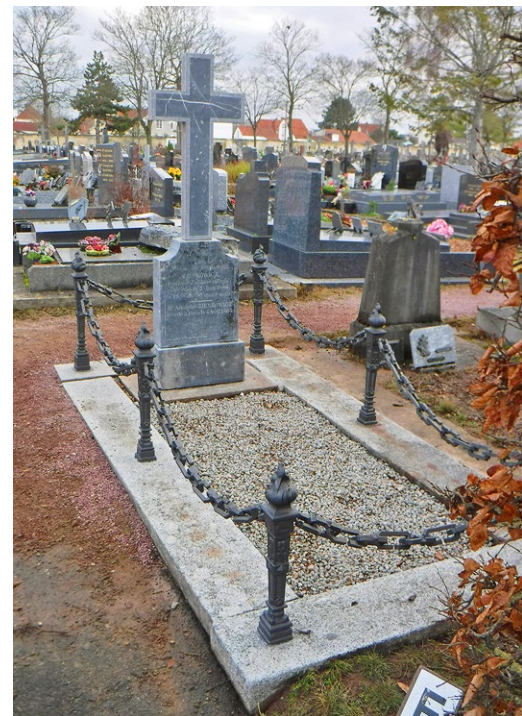
Nieremontowany od wielu lat pomnik wymagał pełnej restauracji i konserwacji. Przywrócona została pełna symbolika religijna nagrobka – zrekonstruowano górną część krzyża stojącego na postumencie i ucztylniono inskrypcję. Odtworzono też niemalże całe metaloplastyczne ogrodzenie pola grobowego. Obiekt został zabezpieczony przed niszczącym działaniem czynników atmosferycznych.

Projekt został zrealizowany.

Realizator: Towarzystwo Opieki nad Polskimi Zabytkami i Grobami Historycznymi we Francji.

MONTMORENCY (region: Île-de-France, departament: Dolina Oise). Cmentarz Les Champeaux. Konserwacja nagrobków. Etap IV

Cmentarz Les Champeaux w Montmorency zwany jest Panteonem Polskiej Emigracji. We współpracy z Towarzystwem Opieki nad Polskimi Zabytkami i Grobami Historycznymi we Francji już kolejny rok Instytut Polonika prowadził prace konserwatorskie przy wybranych obiektach z tej nekropolii. Były nimi:

Nagrobek Adolfa i Antoniego Ferdynanda Zienkowiczów w Caen, po zakończeniu prac konserwatorskich

Prace konserwatorskie przy nagrobku Bronisławy Królikowskiej na cmentarzu Les Champeaux

kaplica Jaroszyńskich, podwójny nagrobek Juliana Ursyna Niemcewicza i Karola Kniaziewiczza oraz nagrobek Bronisławy Królikowskiej.

W okresie sprawozdawczym wykonano czyszczenie kamiennej elewacji kaplicy Jaroszyńskich. Rozpoczęto także dwuletni remont i konserwację nagrobka Niemcewicza i Kniaziewiczza (I etap). Usunięto wtórne marmurowe nakrywy, podniesiono i ustabilizowano kamienne obramowanie pola grobowego. Wykonano prace konserwatorskie nagrobka Barbary Królikowskiej.

Realizator: Towarzystwo Opieki nad Polskimi Zabytkami i Grobami Historycznymi we Francji

LITWA

POWIEWIÓRKA (okręg wileński). Kościół parafialny pw. św. Kazimierza. Prace budowlane i konserwatorskie ogrodzenia kościoła

Kościół pw. św. Kazimierza w Powiewiórcu (lit. Pavoverė) pochodzi z połowy XVIII w., a rozbudowany został w 1851 r. Obiekt jest ważny dla polskiego dziedzictwa kulturowego m.in. ze względu na fakt, że został tu ochrzczony Marszałek Józef Piłsudski i jego rodzeństwo.

W 2022 r. wyremontowano zniszczone ogrodzenie świątyni. Zdemontowano zniszczone elementy muru i wzmocniono jego fundament, a powierzchnię

oczyszczono z nawarstwień biologicznych i wtórnych zapraw cementowych. Brakujące elementy uzupełniono w materiale kamiennym zgodnym z oryginalnym. Zrekonstruowano parapet nakrywający mur. Od strony wschodniej wykonano nowe kamienne szkarpy zapobiegające przyszłemu odkształceniom.

Prace zostały zakończone.

Realizator: Fundacja Ochrony Wspólnego Dziedzictwa Kulturowego „Terpa”

2. WILNO. Kościół pw. Świętego Ducha

Najstarszy kościół wzniesiony w miejscu obecnej – późnobarokowej świątyni – został ufundowany już w czasach Jagiełły i Witolda. Następnie – za panowania króla Aleksandra Jagiellończyka – został przebudowany i przekazany dominikanom (wraz z założonym obok klasztorem). Po pożarach w 1655 i 1759 r. kościół był odbudowywany. Obecna świątynia z cechami tzw. baroku wileńskiego została wzniesiona w drugiej połowie XVIII stulecia na zrębie dawnych murów.

Opracowanie dokumentacji inwentaryzacyjnej podziemnej infrastruktury kościoła z zastosowaniem metody georadarowej

Celem nieinwazyjnych pomiarów geofizycznych wewnątrz kościoła pw. Świętego Ducha było rozpoznanie zasięgu oraz wykonanie stratygrafii pionowej podziemi.

W wyniku przeprowadzonych badań jednoznacznie potwierdzono istnienie dwóch poziomów podziemnych galerii. Badania georadarowe uzupełniono skanowaniem laserowym, co umożliwiło uzyskanie bardzo dokładnego planu kościoła.

Projekt został zakończony.

Realizator: Geo Archeo Service Fabian Welc

Wykonanie skaningu laserowego kościoła

Przeprowadzono skanowanie laserowe kościoła, które posłużyło do opracowania: chmury punktów w naturalnych kolorach RGB obejmującej całą kubaturę

Skanowanie laserowe kościoła pw. Świętego Ducha w Wilnie

obiekty i fotorealistyczny model 3D budynku. Zostały także wykonane modele wszystkich ołtarzy stanowiących wyposażenie kościoła oraz ortofotoplany wnętrza i elewacji. Przygotowano wideo promocyjne w formie animacji łączącej model chmury punktów z modelem 3D.

Projekt został zakończony.

Realizator: Geometric Sp. z o.o.

WILNO. Kościół pw. Świętych Piotra i Pawła na Antokolu

Jako murowany budynek kościół powstał w latach 1667–1676 z fundacji hetmana wielkiego litewskiego i wojewody wileńskiego Michała Kazimierza Paca. Świątynię zaprojektował, a następnie budowę prowadził Jan Zaor z Krakowa. Po jego śmierci w 1672 r. prace (sklepienia, kopuła) kontynuowano pod kierunkiem Giovanniego Battisty Fredianiego.

Wnętrze świątyni ozdobili Giovanni Pietro Perti i Giovanni Maria Galli. Pod ich kierownictwem powstał bogaty wystrój, na który składają się figury apostołów i męczenników, sceny z nowego testamentu, żywotów świętych i historii parafii, przedstawienia animalistyczne. Była to najokazalsza stiukowa dekoracja

Fasada kościoła pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła na Antokolu w Wilnie

spośród kościołów Rzeczypospolitej. Uzupełniały ją malowidła freskowe na sklepieniu nawy przypisywane Martinowi Altomontemu, liczne barokowe obrazy, srebrne antependia, organy, słynący cudami obraz Matki Bożej Łaskawej oraz drewniana ambona w kształcie łodzi.

Figury ceramiczne św. Augustyna i bł. Stanisława Kazimierczyka z fasady kościoła

Rzeźby umieszczono na fasadzie w 1673 r., a ich autorem był najprawdopodobniej Jędrzej Nowotny. Przedstawiają św. Augustyna (figura po lewej stronie) i bł. Stanisława Kazimierczyka (figura po prawej stronie elewacji). Święci ukazani są w strojach ceremonialnych kanoników regularnych laterańskich prowincji rzymskiej (sutanna, na którą nałożona jest rokieta i mucet). Zaprezentowani są

w pozach statycznych z przypisanymi im atrybutami – św. Augustyn z krzyżem w lewej dłoni, bł. Stanisław Kazimierczyk z księgą w lewej dłoni. Nad każdą z figur znajdują się sztukaterie wapienne z przedstawieniami par uskrzydłych puttów, trzymających mitrę i biret.

Przeprowadzone w lecie 2022 r. badania ceramicznych czerepów figur metodą RTG pozwoliły na zaktualizowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich. Po otrzymaniu stosownych pozwoleń obydwie rzeźby zostały zdemontowane i przewiezione do pracowni konserwatorskiej we Wrocławiu, gdzie zostały wstępnie oczyszczone i zdezynfekowane.

Przewidywany termin zakończenia: 31 maja 2023 r.

Realizator: Maria Gąsior „EUKLISIS”
Konserwacja Dzieł Sztuki

Rzeźba z kościoła pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła na Antokolu w Wilnie, w trakcie prac konserwatorskich

Skanowanie laserowe wnętrza kościoła

W ramach projektu opracowano szczegółową inwentaryzację wnętrza kościoła metodą skaningu laserowego. Otrzymana chmura punktów stanowi cyfrową kopię obiektu i może być wykorzystywana w przypadku przyszłych działań konserwatorskich oraz promocyjnych.

Projekt został zakończony.
Realizator: Geometric Sp. z o.o.

ŁÓTWA

RYGA. Cmentarz św. Michała. Konserwacja wybranych nagrobków

Cmentarz św. Michała w Rydze został utworzony 21 grudnia 1879 r. Nekropolia jest miejscem pochówku wielu osób polskiego pochodzenia zasłużonych nie tylko dla Rygi, lecz także całej Łotwy.

W 2022 r. konserwacji poddano nagrobki: Gustawa hr. Broël-Platera; Ignacego Morgulca, Józefy Trochimowicz,

Aleksandra Szymkiewicza oraz Gustawa Kurzenieckiego i rodziny Martynoff wraz z ogrodzeniami.

Prace konserwatorskie polegały na oczyszczeniu obiektów z nawarstwień biologicznych i chemicznych, wykonaniu uzupełnień i scaleniu kolorystycznym. W przypadku dwóch nagrobków (Gustawa Broël-Platera i Józefy Trochimowicz) zdecydowano o rekonstrukcji brakujących pasydek. Wykonano także konserwację i restaurację metalowych ogrodzeń.

Prace zostały zakończone.
Realizator: Witold Butkiewicz Konserwacja Zabytków

MOŁDAWIA

KISZYNIÓW. Konserwacja nagrobka Mariana Żurakowskiego

W 2022 r. zostały przeprowadzone na cmentarzu Polskim w Kiszyniowie prace

Nagrobek Gustawa Kurzenieckiego wraz z ogrodzeniem po konserwacji

Nagrobki Ignacego Morgulca, Józefy Trochimowicz i Aleksandra Szymkiewicza przed konserwacją

konserwatorskie przy nagrobku Mariana Żurakowskiego, znanego miejscowego lekarza z początku XX w. i jednego z najbardziej ofiarnych polskich działaczy społecznych w tym mieście.

Krzemieniec, nagrobek Bożydara Sobkiewicza
po pracach konserwatorskich

Wykonano m.in. nową podmurówkę, oczyszczono powierzchnię nagrobka, uzupełniono jej braki i uczyniono inskrypcję oraz wykonano rekonstrukcję brakujących elementów ogrodzenia.

Projekt został zakończony.

Realizator: Tussini Konserwacja Dzieł Sztuki Radosław Tusznio

UKRAINA

JAZŁOWIEC (obw. tarnopolski). Pałac – zabezpieczenie tarasu

Pałac został zbudowany na podbudowie zamku dolnego w latach 1644-1659 przez hetmana koronnego Stanisława Koniecpolskiego i jego syna Aleksandra. Mieści się tutaj sanktuarium Błogosławionej Marceliny Darowskiej i Dom Zgromadzenia Sióstr Niepokalanego Poczęcia NMP. Nad częścią budynku położony jest taras dawnego sanatorium, który jest najgorzej zachowany i grozi zawaleniem.

W ramach prac remontowych podstemplowano płytę tarasu i wykonano zadaszenie.

Projekt został zakończony.

Realizator: Monument Service sp. z o.o.

KRZEMIENIEC (obw. wołyński). Cmentarz Bazyliński

Początkowo funkcjonujący jako przyklasztorny cmentarz ojców reformatów, zw. bazylińskim (po kasacie klasztoru

opiekę nad cmentarzem przejęli bazylianie), był miejscem spoczynku Polaków aż do utworzenia w 1891 r. cmentarza katolickiego. Oprócz katolików i unitów pochowana jest tu ludność prawosławna.

W efekcie kompleksowej konserwacji i restauracji przywrócono nagrobkom Maryanny Gruiny i Bożydara Sobkiewicza utracone wartości estetyczne. Pomniki ustawiono na ustabilizowanym podłożu, a ich zabezpieczona powierzchnia pozwoli na wieloletnią, bezpieczną ekspozycję.

Projekt został zakończony.

Realizator: Tussini Konserwacja Dzieł Sztuki Radosław Tusznio

LWÓW (obw. lwowski). Kościół pw. Świętych Piotra i Pawła (ob. cerkiew greckokatolicka). Remont fasady

Dawna świątynia jezuitów pw. Świętych Piotra i Pawła we Lwowie to wybitny przykład wczesnego baroku w architekturze dawnej Rzeczypospolitej, z fasadą

wzorowaną na rzymskim kościele Il Gesu. Znajdują się tutaj m.in. freski z lat 1740-1743 autorstwa Frantza i Sebastiana Ecksteinów odrestaurowane dzięki funduszom MKiDN i Instytutu Polonika.

Dotychczas większość prac przy renowacji fasady d. kościoła jezuitów finansowały władze miasta Lwowa. Z uwagi jednak na rozpoczęcie przez Rosję pełnowymiarowej wojny z Ukrainą samorząd nie miał możliwości pokrycia kosztów końcowych prac remontowo-konserwatorskich. W związku z tym Zarząd Ochrony Środowiska Historycznego Lwowskiej Rady Miejskiej zwrócił się do Instytutu Polonika z prośbą o sfinansowanie dokończenia prac. Podpisana została stosowna umowa z Zarządem Ochrony Środowiska Historycznego Lwowskiej Rady Miejskiej, a następnie przeprowadzono prace polegające na uzupełnieniu brakujących tynków oraz pomalowaniu elewacji.

Projekt został zakończony.

Realizator: Volodar Market

Chrystus Frasobliwy – rzeźba z kopuły kaplicy Boimów, przed pracami konserwatorskimi

Kaplica Dunin–Borkowskich na cmentarzu Łyczakowskim, przed pracami konserwatorskimi

LWÓW (obw. lwowski). Kaplica Boimów. Konserwacja figury Chrystusa Frasobliwego

Późnorenesansowa kaplica rodziny Boimów znajdująca się obok katedry łańciewskiej jest jednym z najbardziej rozpoznawalnych zabytków Lwowa. Wyróżnia ją niezwykle bogata kamienna dekoracja architektoniczna fasady i sztukatorska we wnętrzu. Kaplica jest autentycznym przykładem XVII-wiecznej architektury i rzeźby, ponieważ nigdy nie była przebudowywana ani przekształcana.

Figura Chrystusa Frasobliwego, znajdująca się na zwieńczeniu latarni kopuły kaplicy Boimów, była w bardzo złym stanie technicznym. W związku z wybuchem wojny w Ukrainie wstrzymane zostały prace konserwatorskie. Natomiast zdemontowana rzeźba została zabezpieczona w pracowni konserwatorskiej. Realizator: ZKR Sp. z o.o.

LWÓW (obw. lwowski). Cmentarz Łyczakowski

Cmentarz Łyczakowski jest jedną z najważniejszych dla polskiej historii i kultury nekropoli. Jest to również bardzo ważne miejsce dla kultury i historii Ukrainy. Szereg znajdujących się tutaj nagrobków i kaplic to wybitne dzieła sztuki XIX i XX w. Tym samym cmentarz jest jednym z najcenniejszych zespołów zabytkowych Lwowa.

Remont i konserwacja kaplicy Dunin-Borkowskich

Instytut Polonika w latach 2021–2022 przeprowadził remont i konserwację jednej z najstarszych na cmentarzu Łyczakowskim kaplic należącej do rodziny Dunin-Borkowskich h. Łabędź. Została ona wzniesiona w 1812 r. w stylu klasycyzmu.

Przywrócono sprawność techniczną obiektu oraz odtworzono oryginalny wystrój architektoniczny i rzeźbiarski kaplicy. Przeprowadzono roboty konstrukcyjne związane ze wzmocnieniem ścian i sklepień. Tympanon i gzyms zrekonstruowano w formie historycznej, przywrócono oryginalny układ i profile boniowania na elewacjach. Odświeżono i ucztylniono polichromie wewnątrz kaplicy, a brakujące partie zrekonstruowano.

Prace objęły również konserwację i restaurację tablic epitafijnych, detalu kamiennego i rzeźb (figur Chronosa, Hymana i Płaczki) oraz elementów metaloplastycznych.

Projekt został zakończony. Realizator: Monument Service Sp. z o.o.

Malowidła Stanisława Stroińskiego w katedrze łacińskiej w trakcie prac konserwatorskich

Prace konserwatorsko-restauratorskie przy wybranych nagrobkach

Na cmentarzu Łyczakowskim, w modernistycznym nagrobku z 1938 r. spoczywa Stanisława Korwin-Szymanowska, siostra Karola Szymanowskiego, żona przemysłowca Stefana Bartoszewicza, wraz ze zmarłą tragicznie córką Alusią Bartoszewicz. Uwieczniają je fotografie portretowe widoczne od strony lica pomnika nagrobnego.

Z powodu trudności z restauracją jednej z nich przesunięto wykonanie prac przy porcelanie na 2023 r. Nagrobek poddano zabiegom oczyszczania i hydrofobizacji.

Realizator: Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

LWÓW (obw. lwowski). Bazylika archikatedralna Wniebowzięcia NMP (katedra łacińska)

Bazylika archikatedralna Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny (tzw. katedra łacińska) we Lwowie jest jednym z najcenniejszych obiektów historycznych i zabytkowych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej. Przy powstawaniu zachowanego do dzisiaj wyposażenia uczestniczyli najwybitniejsi lwowscy artyści, w tym autorem polichromii był Stanisław Stroiński. Ich prace spowodowały, że mamy do czynienia z dziełem nie tylko ważnym, lecz także wybitnym artystycznie.

Konserwacja fresków Stanisława Stroińskiego

Instytut Polonika od 2020 r. prowadził prace konserwatorskie przy malowidłach Stanisława Stroińskiego w obrębie przeszła chóru muzycznego. Ich celem

było zahamowanie procesów niszczenia wystroju artystycznego i degradacji substancji zabytkowej oraz jak najwierniejsze pod względem artystycznym odtworzenie wystroju świątyni.

W okresie sprawozdawczym, w ostatnim już etapie prac usunięto nawarstwienia tynkarskie i malarskie na elementach sklepienia i wykonano odpowiedni retusz estetyczny, dzięki czemu fresk odzyskał swój pierwotny wygląd.

Projekt został zakończony.

Realizator: Monument Service Sp. z o.o. sp. k.

Konserwacja organów Jana Śliwińskiego z 1899 r.

Celem prac konserwatorskich, restauratorskich i rekonstrukcyjnych jest przywrócenie dawnej świetności instrumentu, z zachowaniem wszelkich sprawnych elementów oryginalnych i historycznych.

W okresie sprawozdawczym dokonano odbioru części wykonanych prac

Konserwacja organów Jana Śliwińskiego z katedry łacińskiej

konserwatorskich przy piszczałkach oraz przywieziono pozostałe części instrumentu do pracowni organmistrzowskiej w Polsce.

Opóźnienia wynikające z wybuchu wojny spowodowały przesunięcie terminu zakończenia projektu na 30 września 2023 r.

Realizator: Monument Service Sp. z o.o. sp. k.

Przebudowa instalacji elektrycznej w przestrzeni chóru i pomieszczeń przyległych

Instalacja elektryczna istniejąca na chórze muzycznym nie odpowiadała warunkom koniecznym do zapewnienia sprawnej i bezpiecznej pracy silnika organów, napędzającego system powietrzny. Demontaż instrumentu umożliwił rozpoczęcie dostosowania instalacji do nowych warunków.

W jej ramach wykonano włączoną w system katedry instalację dostarczającą elektryczność nie tylko do instrumentu, lecz także do opraw oświetleniowych i systemu informacji ewakuacyjnej.

Projekt został zakończony.

Realizator: Andrij Hnatikiv FOP

Uzupełnienia tynków i monochromii w związku z przebudową instalacji elektrycznej w przestrzeni chóru i pomieszczeń przyległych

Po przebudowie instalacji elektrycznej na chórze muzycznym i przyległej salce repetycyjnej uzupełniono bruzdy instalacji, dodatkowo odtwarzając monochromię ścian chóru.

Projekt został zakończony.

Realizator: Monument Service Sp. z o.o. sp. k.

Montaż posadzki w kaplicy Jabłonowskich

Kaplica Pana Jezusa Ukrzyżowanego w katedrze łańcuckiej zwana jest też kaplicą Jabłonowskich od nazwiska fundatorki – Anny z Sapiechów Jabłonowskiej. Kaplica powstała w drugiej połowie XVIII w.

W 2022 r. kontynuowano prace związane z remontem posadzki w kaplicy Jabłonowskich. Na nowo wykonanej podmurówce ułożone zostały kamienne flizy.

Projekt został zakończony.

Realizator: ZKR Sp. zo.o.

Figura św. Jana z Dukli w pracowni konserwatorskiej

LWÓW (obw. lwowski). Studnia św. Jana z Dukli przy kościele św. Andrzeja Apostoła i św. Bernardyna ze Sieni (d. bernardynów)

Murowana studnia św. Jana z Dukli zbudowana została w latach 1748–1755. Znajduje się na wewnętrznym, południowym dziedzińcu dawnego klasztoru oo. Bernardynów i jest przykładem małej architektury pełniącej funkcję kultową. Jej powstanie związane jest z beatyfikacją Duklana w 1733 r.

Ze względu na pełnoskalową inwazję Rosji na Ukrainę realizacja prac została wstrzymana i konieczne było wydłużenie terminu realizacji umowy.

W okresie sprawozdawczym, w ramach zabezpieczenia obiektu przed możliwym zniszczeniem w wyniku działań wojennych, zdemontowano metalową rzeźbę św. Jana z Dukli, znajdującą się na kopule studni. Przeprowadzono rozpoznanie stanu zachowania konstrukcji wewnętrznej figury i wykonano część prac konserwatorskich (zgodnie z programem). Ponadto wykonano w granicy profilowane elementy rynsztoka (39 szt.) potrzebne do prac przy odwodnieniu i porządkowaniu terenu.

Przewidywany termin zakończenia: 30 listopada 2023 r.

Realizator: ZKR Sp. z o.o.

Remont muru przy kościele pw. św. Antoniego we Lwowie

komunistyczne w 1945 r. obiekt służył jako magazyn nawozów i soli, stajnia oraz toaleta. Kościół zwrócono wiernym w 1992 r. w fatalnym stanie.

W obu obiektach odnotowano wysoki stopień zasolenia murów lokalne uszkodzenia w postaci spękań, rozwarstwień i ubytków oraz zniszczenia struktury. W związku z tym konieczne było przeprowadzenie prac ratunkowych i zabezpieczających.

W kościele w Mikulińcach usunięto wtórne cementowe tynki ze ścian kościoła dolnego oraz ze ścian zewnętrznych. W południowo-wschodnim narożniku kościoła odkopano podest. Naprawione zostało orynnowanie i wykonano doraźne naprawy pokrycia dachowego. Natomiast w kościele w Zaleszczykach skuto uszkodzone tynki w kruchcie, nawie bocznej i prezbiterium oraz oczyszczono podłogę po skutych tynkach. W obu obiektach wykonano dezynfekcję i impregnację podłoga preparatem biobójczym.

Projekt został zakończony.

Realizator: A.R.P. Projektowanie Marek Partyka

LWÓW (obw. lwowski). Kościół pw. św. Antoniego (franciszkanów). Remont muru od strony ul. Łyczakowskiej

Kościół pw. św. Antoniego we Lwowie od XVIII w. jest franciszkańską świątynią zakonną. Obok katedry lwowskiej jest to jedyny rzymskokatolicki kościół lwowski nieprzerwanie działający, także w okresie władzy sowieckiej aż do chwili obecnej.

W okresie sprawozdawczym, ze względu na prowadzone w Ukrainie działania wojenne, realizacja projektu miała ograniczony charakter.

Przewidywany termin zakończenia: III kwartał 2023 r.

Realizator: ZKR Sp. z o.o.

MIKULIŃCE (obw. tarnopolski). Kościół pw. Świętej Trójcy i ZALESZCZYKI (obw. tarnopolski). Kościół pw. św. Stanisława BM. Wykonanie prac ratunkowych i zabezpieczających

Kościół w Mikulińcach to świątynia wybudowana w latach 70. XVIII w. według projektu Augustyna Moszyńskiego. Po drugiej wojnie światowej opuszczony obiekt stopniowo niszczał. Po zwróceniu w 1989 r. kościoła wspólnie

rzymskokatolickiej przeprowadzono szereg remontów, nie doprowadziły one jednak obiektu do zadowalającego stanu technicznego.

Murowany kościół pw. św. Stanisława BM w Zaleszczykach, którego budowę ukończono w 1824 r., był fundacją króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Od zamknięcia świątyni przez władze

Kościół pw. Świętej Trójcy w Mikulińcach

WINNIKI (obw. lwowski). Kościół pw. Wniebowzięcia NMP. Konserwacja XVIII-wiecznych malowideł. Etap IV

Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny został wybudowany w połowie XVIII w. według projektu Bernarda Meretyna. Od kilku lat pod kierownictwem dr. Pawła Bolińskiego (ASP w Krakowie) we współpracy z Lwowską Narodową Akademią Sztuki odbywają się tu praktyki konserwatorskie dla studentów tej uczelni.

W 2022 r. kontynuowano prace przy prześle chóru. Wykonano iniekcje podtynkowe odspojonych warstw w prześle nad i pod chórem, uzupełniono ubytki zapraw oraz wykonano retusze warstwy malarskiej sklepienia.

Realizator: Artem Renovo Paweł Boliński

ŻÓŁKIEW (obw. lwowski). Cerkiew pw. Świętej Trójcy. Prace konserwatorskie

Drewniana cerkiew pw. Świętej Trójcy w Żółkwi jest obiektem wpisanym na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO i jest zabytkiem architektury o znaczeniu narodowym (№ 393). Na prośbę Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki (obecnego zarządcy obiektu) Instytut Polonika sfinansował prace polegające na wymianie uszkodzonych elementów konstrukcji dwóch kopuł, otaczających je połąci dachowych oraz latarni kopuł.

W okresie sprawozdawczym wymieniono deskowanie dachów i kopuł, krążyny latarni, profilowane gzymsy pod bębniem i okapem oraz gont w trzech

warstwach. Dachy latarni obito blachą miedzianą, zgodnie z oryginalnym wyglądem cerkwi.

Projekt został zakończony.

Realizator: Creative Factory (Ukraina)

UKRAINA

Zabezpieczanie obiektów zabytkowych w trakcie wojny

W związku z prowadzonymi od 24 lutego 2022 r. przez Rosję działaniami wojennymi przeciwko Ukrainie Instytut Polonika wraz z ukraińskimi partnerami zabezpieczał zagrożone zniszczeniem cenne obiekty dziedzictwa kulturowego na terenie zachodniej Ukrainy.

Zabezpieczane były kościoły i cerkwie wraz z ich cennym wyposażeniem (takim jak obrazy czy ołtarze, witraże) oraz inne obiekty w przestarzeniach miejskich. Instytut Polonika dostarczał specjalistyczny sprzęt przeciwpożarowy oraz prowadził inwentaryzację budynków metodą skanowania laserowego 3D, jedną z obecnie najskuteczniejszych i najbardziej precyzyjnych metod. Dzięki temu utrwalony został dokładny wygląd obiektów, stan ich zachowania i wymiary, co w przypadku ewentualnego zniszczenia umożliwi późniejszą renowację czy rekonstrukcję.

W trakcie prac zabezpieczono m.in. we Lwowie takie obiekty, jak: kaplicę Boimów, rzeźby w dawnym kościele jezuitów, rzeźby wokół archikatedry pw. Wniebowzięcia NMP, kapliczkę Sykstów, rzeźby przed kościołem pw. św. Antoniego,

kolumnę Adama Mickiewicza. Metody i rodzaj zabezpieczenia zależały od obiektu i jego usytuowania.

Realizatorzy: Monument Service sp. z o.o. sp. k., ZKR sp. z o.o., Artem Renovo Paweł Boliński, Anna Kudzia Konserwacja Zabytków, Lesia Hanuliak, Towarzystwo Wspierania Inicjatyw Badawczych i Konserwatorskich, Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

BERDYCZÓW (obw. żytomierski). Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w zespole klasztorным Twierdzy Berdyczowskiej. Remont kościoła dolnego

Zespół klasztorny zakonu karmelitów bosych w Berdyczowie został ufundowany w 1630 r. na miejscu dawnej twierdzy rodu Tyszkiewiczów i zwany jest Fortecą Najświętszej Maryi Panny. Przez wieki był jednym z najważniejszych miejsc kultu religijnego, nauki i kultury na ziemiach ukraińskich. W XVII i XVIII w. odegrał też znaczącą rolę polityczną i militarną.

Od czasu ataku Rosji na Ukrainę kościół dolny wykorzystywany jest nie tylko jako miejsce modlitwy, lecz także jako schron przeciwlotniczy. Natomiast zawilgocenie murów stanowił zagrożenie dla osób gromadzących się tam w czasie alarmów bombowych.

Klasztor podpisał umowę z wykonawcą – ukraińską firmą Respekt Bud – na przeprowadzenie prac polegających na naprawie zawilgoconych ścian w nawie prawej (226 m²), nawie lewej (213 m²) oraz nawie głównej (143 m²) kościoła

*Prace konserwatorskie
w kościele dolnym
w Berdyczowie*

dominikanów, do którego wówczas należała wieś. W świątyni znajduje się cenny ikonostas wykonany w drugiej połowie XVII w., prawdopodobnie w Żółkwi lub we Lwowie, i uzupełniany jeszcze w wieku XVIII.

W związku z wybuchem wojny w Ukrainie trwające od kilku lat prace remontowo-konserwatorskie zostały wstrzymane. Przeznaczone przez obwód lwowski fundusze na ten cel zostały przekierowane na potrzeby armii ukraińskiej.

Dokończenie prac związanych z wymianą zniszczonego pokrycia dachowego było konieczne, ponieważ cerkwi groziło zalanie i zniszczenie wnętrza. W związku z tym, odpowiadając na prośbę Lwowskiej Obwodowej Administracji, Instytut Polonika zakupił 140 m² blachy miedzianej na pokrycie dachu cerkwi.

Projekt został zakończony.
Realizator: Towarzystwo Wspierania Inicjatyw Badawczych i Konserwatorskich

dolnego. W zaistniałej sytuacji konieczne było możliwe jak najszybsze przystąpienie do prac remontowych.

W lipcu 2022 r. do Instytutu Polonika wpłynęło pismo od przedstawiciela klasztoru z prośbą o pomoc w wygaszeniu długu finansowego za wykonanie prac renowacyjno-zabezpieczeniowych w kościele dolnym. Instytut zawarł umowę na przejęcie zadłużenia Klasztoru Karmelitów Bosych w Berdyczowie wobec firmy Respekt Bud.

Projekt został zakończony.
Realizator: Respekt Bud

ZARUDCE (obw. lwowski). Cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego. Zakup blachy miedzianej na pokrycie dachu cerkwi

Zabytkowa drewniana cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego powstała w 1787 r. dzięki funduszom lwowskiego konwentu

Zarudce, cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego

Skanywanie laserowe zabytków

LWÓW, DROHOBYCZ

- Cerkiew Najświętszej Eucharystii (d. kościół Bożego Ciała i klasztor dominikanów) we Lwowie
- Cerkiew św. Andrzeja i budynek archiwum (d. kościół pw. św. Andrzeja i klasztor bernardynów) we Lwowie
- Cerkiew Opieki Matki Bożej (d. kościół pw. św. Mikołaja i klasztor trynitarzy) we Lwowie
- Kościół pw. Wniebowzięcia NMP, św. Krzyża i św. Bartłomieja w Drohobyczu.

Projekt został zakończony.

Realizator: SKEIRON Sp. z o.o.

LWÓW, ŻÓŁKIEW, RAWA RUSKA (obw. lwowski), KAMIENIEC PODOLSKI (obw. chmielnicki)

- Kolegiata św. Wawrzyńca w Żółkwi
- Cerkiew greckokatolicka pw. św. Józefa Kuncewicza Biskupa i Męczennika w Żółkwi (d. kościół dominikanów)
- Kościół pw. Opieki św. Józefa w Rawie Ruskiej
- Kościół pw. św. Michała Archanioła oraz klasztor reformatów w Rawie Ruskiej
- Katedra pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Kamieńcu Podolskim
- Kościół pw. św. Mikołaja oraz klasztor dominikanów w Kamieńcu Podolskim,
- Sobór archikatedralny św. Jura we Lwowie.

Projekt został zakończony.

Realizator: SKEIRON Sp. z o.o.

Skanywanie laserowe 8 drewnianych cerkwi z listy światowego dziedzictwa UNESCO

- W obwodzie lwowskim:
 - cerkiew Zesłania Ducha Świętego w Potyliczu
 - cerkiew św. Dymitra w Matkowie
 - cerkiew Świętej Trójcy w Żółkwi
 - cerkiew św. Jerzego w Drohobyczu.
- W obwodzie iwanofrankińskim:
 - cerkiew św. Ducha w Rohatyniu
 - cerkiew Narodzenia Theotokos w Werbiążu Niżnym.
- W obwodzie zakarpackim:
 - cerkiew Wniebowstąpienia Pańskiego w Jasinie
 - cerkiew św. Michała Archanioła w Użoku.

Projekt został zakończony.

Realizator: 3Deling

Skanywanie laserowe 13 zabytkowych obiektów w obwodzie lwowskim

- Niesłuchów - cerkiew św. Michała Archanioła
- Wisłoboki - cerkiew Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny
- Milatyn Nowy:
 - kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego
 - zajazd (karczma)
 - pomnik poświęcony zwycięstwu w bitwie pod Chocimiem
- Stary Dobrotwór - kaplica pw. św. Dymitra
- Krasne - cerkiew św. Proroka Eliasza
- Bojaniec - cerkiew św. Michała Archanioła
- Mitulin - cerkiew Opieki Matki Bożej
- Popiele - cerkiew Opieki Przenajświętszej Maryi Panny

*Cerkiew Spotkania Pańskiego w Czerepinie,
model z chmury punktów*

▼ *Prace konserwatorskie przy rzeźbie
„Chrystus na krzyżu”*

- Wierzbiany – cerkiew Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy
- Brzozdowce – kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego
- Czerepin – cerkiew Spotkania Pańskiego.

Projekt został zakończony.

Realizator: SKEIRON Sp. z o.o.

Montaż systemów automatycznej sygnalizacji przeciwpożarowej i powiadamiania o pożarze w cerkwiach z terenu obwodu lwowskiego: Gliniany, Czerepin, Wodniki, Dmytrowice oraz montaż instalacji odgromowej w cerkwi w Wodnikach

Na prośbę Departamentu Architektury i Rozwoju Urbanistyki Lwowskiej Obwodowej Administracji Państwowej sfinansowano wyposażenie czterech drewnianych cerkwi z terenu obwodu lwowskiego (Gliniany, Czerepin, Wodniki, Dmytrowice) w system automatycznej sygnalizacji przeciwpożarowej i powiadamiania o pożarze oraz w instalację odgromową (cerkiew w Wodnikach).

Projekt został zakończony.

Realizator: Varta Bezpeka Sp. z o.o.

USA

CHICAGO (stan Illinois). Muzeum Polskie w Ameryce. Konserwacja zbiorów sztuki. Etap V

Instytut Polonika kontynuował konserwację obiektów znajdujących się w zbiorach Muzeum Polskiego w Ameryce

w Chicago. Część z nich trafiła za ocean w 1939 r. w związku z Wystawą Światową zorganizowaną w Nowym Jorku. Po prezentacji na wystawie obiekty nigdy nie powróciły do Polski.

W 2022 r. pracami konserwatorskimi objęto następujące obiekty:

- kapliczka, Piotr Majewski, rzeźba drewniana, 91 × 63,5 × 23 cm,
- Chrystus Ukrzyżowany, autor nieznany, rzeźba drewniana, 38 × 33 cm,
- świecznik, autor nieznany, rzeźba drewniana, 33 × 20 × 12 cm,
- Chrystus Bolesciwy I, autor nieznany, rzeźba drewniana, 19 × 9 × 9 cm,
- Chrystus Bolesciwy II, autor nieznany, rzeźba drewniana, 20 × 8,5 × 8,5 cm.
- Chrystus Bolesciwy III, autor nieznany, rzeźba drewniana, 35,5 × 13 × 12 cm,
- Chrystus na Krzyżu, autor nieznany, rzeźba drewniana, 38 × 20 cm,

Transport obrazu „Cud św. Kazimierza pod Połockiem” do pracowni konserwatorskiej

- słupek przydrożny, Józef Pinizny i Magdalena Pinizna, rzeźba drewniana, 406 × 26 × 26 cm,
- totem, autor nieznany, rzeźba drewniana, 420 × 30 × 30 cm,
- urna, autor nieznany, rzeźba drewniana, 50 × 18 × 18 cm,
- św. Kinga, autor nieznany, rzeźba z węgla, 40 × 23 × 23 cm,
- grupa rzeźb zakopiańskich (14), autor nieznany, rzeźby z drewna,
- posąg świętego, autor nieznany, rzeźba drewniana, 125 × 33 × 23 cm.

Prace wykonano zgodnie z przyjętymi założeniami. Projekt został zakończony. Realizator: Parma Conservation Ltd.

NOWY JORK (stan Nowy Jork). Polski Instytut Naukowy w Ameryce. Konserwacja wybranych obrazów ze zbiorów Instytutu

Polski Instytut Naukowy w Ameryce powstał w 1942 r. Jego założycielami byli znani polscy naukowcy, m.in. antropolog Bronisław Malinowski, historycy Oskar Halecki i Jan Kucharzewski, prawnik i papirolog Rafał Taubenschlag, geograf i podróżnik Henryk Arctowski i poeta Jan Lechoń. Działalność instytutu miała być kontynuacją Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, która po rozpoczęciu niemieckiej okupacji została zlikwidowana.

W okresie sprawozdawczym przeprowadzono konserwację obrazów ze zbiorów Instytutu będących dziełami Tadeusza Makowskiego („Kwiaty”, „Mała plaża”, „Szwaczki”, „Martwa natura”, olej

na płótnie bez tytułu) i Maksymiliana Gierymskiego („Drzewo”). Obrazy wymagały m.in.: oczyszczenia powierzchni, punktowania, werniksowania, uzupełnienia gruntu i reaktywowania dublażu w miejscach odspojen.

Prace zostały zakończone. Realizator: Aegis Restauro

WŁOCHY

RZYM (Lacjum). Kościół św. Stanisława Biskupa i Męczennika. Konserwacja dwóch obrazów z ołtarzy bocznych

Kościół św. Stanisława w Rzymie to od XVI w. najstarsza polska parafia poza granicami kraju. Fundatorami rzymskokatolickiej parafii personalnej byli królowie polscy, magnaci oraz biskupi krakowscy. Obecnie kościół i przyległe hospicjum są centralnym miejscem duszpasterstwa polskiego w Rzymie. W świątyni można oglądać dzieła zarówno włoskich artystów, jak i polskich twórców,

m.in. Szymona Czechowicza i Tadeusza Kuntzego.

Instytut Polonika na mocy podpisanego porozumienia podjął współpracę z kościołem św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Rzymie w zakresie realizacji zarówno prac badawczych, jak i ewidencyjnych i konserwatorskich mających na celu ochronę obiektów dziedzictwa kulturowego, znajdujących się na terenie kościoła i przyległego hospicjum.

W 2022 r. przeprowadzono prace przy dwóch obrazach z ołtarzy bocznych kościoła. Był to *Cud św. Kazimierza pod Połockiem* z ok. 1757 r. (autorstwa Františka Karela Palko, wcześniej błędnie przypisywany F. Smuglewiczowi) znajdujący się w ołtarzu św. Kazimierza oraz *Święty Jan Kanty* (autorstwa Salvatore Monosilio) ufundowany przez profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1753-1755.

Prace zostały zakończone. Realizator: Susanna Sarmati Conservazione e Restauro

Raporty, ekspertyzy, badania

1. **FRANCJA, Montrésor** – przetłumaczenie na język francuski opracowania dotyczącego projektu prac konserwatorskich dla kaplicy Branickich na cmentarzu w Montrésor.
2. **FRANCJA, Montmorency** – przygotowanie programu prac konserwatorskich dla cenotafu Niemcewicza i Kniaziewicz z kolegiaty w Montmorency pod Paryżem.
3. **LITWA, Wilno** – wykonanie badań rtg i badań konserwatorskich przy dwóch rzeźbach ceramicznych z kościoła pw. Świętych Piotra i Pawła w Wilnie.
4. **LITWA, Wilno** – wykonanie rozpoznania konserwatorskiego oraz opracowanie programu prac konserwatorskich i kosztorysu dot. kwatery Zawadzkich na cmentarzu Świętych Piotra i Pawła, zw. Słonecznym, na Antokolu.
5. **LITWA, Wilno** – przetłumaczenie na język litewski opracowania dotyczącego rozpoznania konserwatorskiego i programu prac konserwatorskich dla kwatery Zawadzkich na cmentarzu Świętych Piotra i Pawła, zw. Słonecznym, na Antokolu.
6. **ŁOTWA** – programy prac konserwatorskich i kosztorysy dla następujących elementów wyposażenia z kościołów:
 - **Przydrujsk**, kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny – stalle oraz balaski ołtarzowe;
 - **Krasław**, kościół pw. św. Ludwika – obraz *Apoteoza św. Ludwika* oraz dwa portrety fundatorów świątyni;
 - **Indryca**, kościół pw. św. Jana Chrzyciela – ołtarz główny Serca Pana Jezusa oraz dwa ołtarze boczne.
7. **ŁOTWA, Ryga** – raport na temat stanu technicznego kościoła pw. Matki Boskiej Bolesnej wraz z oceną stanu technicznego podłoża pod posadzkę w dwóch pomieszczeniach zakrystii.
8. **ŁOTWA, Ryga** – opracowanie programów prac konserwatorskich dla następujących obiektów z cmentarza św. Michała: nagrobków Kazimierza Węclawowicza wraz z ogrodzeniem, Józefa Michalskiego i Karoliny Michalskiej wraz z ogrodzeniem, rodziny Karola Stankiewicza wraz z ogrodzeniem, rodziny Michaszewiczów oraz kaplicy grobowej Puzynów (w zakresie prac przy elementach kamiennych, metalowych, ceramicznych, ceglanych, wykonania badań zapraw oraz wilgotności murów).
9. **ŁOTWA, Ryga** – opracowanie programu prac konserwatorskich dla trzech witraży z prezbiterium kościoła pw. św. Franciszka.
10. **MOŁDAWIA, Kiszyniów** – opracowanie kwerendy archiwalnej w zbiorach polskich dotyczącej kaplicy Ohanowiczów na cmentarzu polskim w Kiszyniowie i scalenie jej z wynikami kwerendy w zbiorach mołdawskich.
11. **MOŁDAWIA, Kiszyniów** – wykonanie programu prac konserwatorskich dla nagrobka Żurakowskiego na cmentarzu polskim w Kiszyniowie.
12. **UKRAINA, Jazłowiec** – wykonanie ekspertyzy konstrukcyjnej pałacu.
13. **UKRAINA, Jazłowiec** – wykonanie ekspertyzy mikologicznej pałacu.
14. **UKRAINA, Jazłowiec** – wykonanie ekspertyzy konstrukcyjnej kaplicy Błażowskich.
15. **UKRAINA, Jazłowiec** – wykonanie ekspertyzy mikologicznej kaplicy Błażowskich.
16. **UKRAINA, Jazłowiec** – wykonanie ukraińskiego projektu zabezpieczenia tarasu pałacu.
17. **UKRAINA, Krzemieniec** – wykonanie programów prac konserwatorskich i restauratorskich wraz z wycenami dla trzech nagrobków położonych na terenie cmentarza Bazylińskiego w Krzemieńcu.
18. **UKRAINA, Krzemieniec i Lwów** – wykonanie programów prac konserwatorskich i restauratorskich dla dwóch nagrobków położonych na terenie cmentarza Bazylińskiego w Krzemieńcu oraz nagrobka Kazimierza Sichulskiego położonego na terenie cmentarza Łyczakowskiego we Lwowie.

Kaplica Dunin-Borkowskich na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie

19. **UKRAINA, Lwów** – wykonanie odkrywek na pomniku nagrobnym dr. Henryka Mosinga na terenie cmentarza Łyczakowskiego.
20. **UKRAINA, Lwów** – pełna inwentaryzacja organów w kościele pw. Świętych Piotra i Pawła (d. jezuitów) we Lwowie z określeniem stanu podzespołów itd.
21. **UKRAINA, Lwów** – opracowanie dokumentacji pt. „Prace przy instalacji elektrycznej w Bazylice Metropolitalnej pw. Wniebowzięcia NMP zw. katedrą łacińską”.
22. **UKRAINA, Lwów** – opracowanie projektu budowlano-konserwatorskiego i przedmiaru robót, zgodnych z polskimi przepisami, dla fasady Muzeum Historycznego Miasta Lwowa (d. Kamienica Królewska, ukr. Dom Korniaкта) oraz dostosowanie tego projektu do norm ukraińskich.
23. **UKRAINA, Lwów** – badania architektoniczne kaplicy Dunin-Borkowskich na cmentarzu Łyczakowskim.
24. **UKRAINA Lwów** – kwerenda dotycząca rzeźb z założenia dworskiego w Hołobach na Wołyniu.
25. **UKRAINA, Nawaria** – wykonanie ekspertyzy projektu budowlano-konserwatorskiego kościoła pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Nawarii na prośbę parafii rzymskokatolickiej w Nawarii.
26. **SZWAJCARIA** – wykonanie kwerendy archiwalnej dotyczącej inż. Kajetana Krassowskiego i jego potomków, pochowanego na cmentarzu w Joux-tens-Mézery.

Popularyzacja polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą

Do głównych zadań tego programu strategicznego należy upowszechnianie wiedzy o polskim dziedzictwie kulturowym pozostającym poza granicami i jego bogactwie. Jednocześnie kształtuje szacunek dla osiągnięć Polaków w kulturze, sztuce i nauce na całym świecie. Projekty programu „Popularyzacja” mają charakter popularnonaukowy i skierowane są do szerokiego grona osób zarówno tych zainteresowanych historią i kulturą, jak i tych, którzy dopiero poznają te dziedziny.

Działania prowadzone są we współpracy z instytucjami publicznymi, samorządowymi i organizacjami pozarządowymi oraz ekspertami zajmującymi się m.in. historią sztuki, historią

nauki czy kulturoznawstwem. Natomiast projekty edukacyjne realizowane są przy współudziale pedagogów i edukatorów.

W 2022 r. program „Popularyzacja” może pochwalić się projektami multimedialnymi, a wśród nich m.in. emisją 20 odcinków podcastów. Zostało przygotowanych 11 wystaw (różne wersje językowe) dostępnych online na portalu Google Arts & Culture i 6 wystaw mobilnych, które prezentowane były w różnych miastach. Udało się także zorganizować 5 spotkań w ramach cyklu „Czwartek na luzie. Kulturalne rozmowy o polonikach”.

Projekty multimedialne

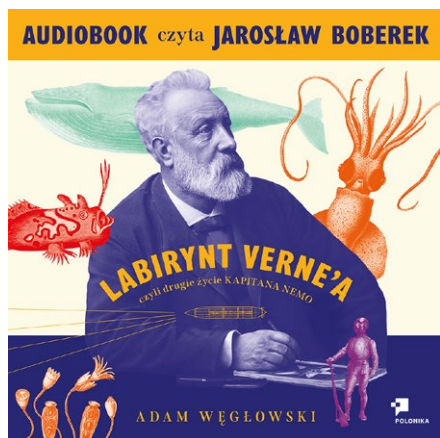
Korzystamy z różnych mediów, aby jak najlepiej przybliżyć tematy związane z polskim dziedzictwem kulturowym za granicą. W ramach projektów multimedialnych zrealizowaliśmy filmy animowane, podcasty, audio- i ebooki oraz wystawy i rozmowy dostępne online. Dzięki temu możemy trafić do szerokiego i bardzo zróżnicowanego grona odbiorców.

„Polo i Nika”

Jest to serial animowany skierowany do młodszych dzieci, w którym – poprzez przygody bohaterów w różnych krajach – opowiadamy o polskim dziedzictwie kulturowym poza granicami kraju.

W 2022 r. wyprodukowano film „Polo i Nika, jarmark, dziad i złoty jeździec”. Realizacja: Make It Krzysztof Czczot Spółka Komandytowo-Akcyjna

Ożywiamy dziedzictwo

W ramach kontynuacji multimedialnego cyklu „Ożywiamy dziedzictwo” przygotowane zostały filmy, rozmowy i audiobooki prezentujące osoby, miejsca i zabytki związane z polskim dziedzictwem kulturowym za granicą.

Rozmowy o polonikach, czyli „Czwartek na luzie”

Jest to cykl spotkań online transmitowanych na facebookowym profilu Instytutu i prowadzonych przez dr Magdalenę Gutowską. Tematem rozmów o polonikach były: „Rozmowa ze smakiem. Kuchnia polska na talerzach świata” (dr hab. Jarosław Dumanowski); „Śladami Ecksteinów we Lwowie” (dr Paweł Boliński); „Od Indii po Odessę...” (Piotr Janowczyk); „Śladami Wandy Rutkiewicz” (Leszek Cichy); „Stanisławów. Jedno miasto, trzy kraje” (Anna Seniuk).

Audiobooki

Na podstawie książek, których wydawcą jest Instytut, opracowywane są audiobooki dostępne na naszej stronie internetowej.

W 2022 r. przygotowana została i nagrana autorska adaptacja publikacji Adama Węglowskiego *Labirynt Verne'a, czyli drugie życie kapitana Nemo*. Książka poświęcona jest polskim wątkom w książkach Juliusza Verne'a.

Lektor: Jarosław Boberek

Filmy

Animacja ożywiająca sklepienie w d. kościele jezuitów we Lwowie

Film ozywiający malowidła braci Sebastiana i Franciszka Ecksteinów na sklepieniu w dawnym kościele jezuitów we Lwowie (obecnie greckokatolickiej cerkwi garnizonowej pw. Świętych Piotra i Pawła) stanowi pokłosie prowadzonych tam pod kierownictwem dr. Pawła Bolińskiego prac konserwatorskich. Jest to jeden z elementów przygotowywanej na 2023 r. wystawy pokazującej zarówno historię

powstawania malowideł na sklepieniu, jak i poszczególne zabiegi konserwatorskie, wraz z opisami przybliżającymi techniki i technologie wykorzystane w czasie prac.

W 2022 r. przygotowano koncepcję animacji, wybrano jej realizatora oraz zweryfikowano materiały i przygotowano konspekt scenariusza.

Realizacja: Make It Krzysztof Czczot
Spółka Komandytowo-Akcyjna

To przecież nasze wspólne dziedzictwo

Z uwagi na działania wojenne prowadzone przez Rosję w stosunku do Ukrainy powstał film reportażowy poświęcony przeprowadzonemu przez Instytut Polonika procesowi zabezpieczenia przed skutkami wojny obiektów, które należą do wspólnego dziedzictwa kulturowego na Ukrainie.

Realizacja: Fundacja Dziedzictwo Kresowe

Wystawa „Podróż w nieznane z Instytutem Polonika” na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie

Wystawy

Wystawy organizowane w ramach programu „Popularyzacja” podejmują tematy związane z dziedzictwem kulturowym za granicą oraz dotyczą projektów realizowanych przez Instytut w ramach programu „Ochrona” i programu „Badania”. Ekspozycje mobilne, stacjonarne oraz wystawy online projektowane są z myślą o jak najszerszej publiczności, ukazują bogactwo dziedzictwa kulturowego i przybliżają różne aspekty historii Polski i działalności Polaków poza granicami kraju.

Wkrótce możliwe będzie pobranie zarchiwizowanych wystaw w formacie PDF i w ramach współpracy z nami przygotowanie ich do samodzielnej ekspozycji.

„Konserwacja malowideł w kościele pw. Świętych Piotra i Pawła we Lwowie”

Przygotowywana jest interaktywna wystawa prezentująca przebieg prac konserwatorskich (2020-2023) przy sklepieniu i malowidłach wykonanych przez F. i S. Ecksteinów w kościele pojezuickim we Lwowie. Będzie to przekrojowe ujęcie tematu i podsumowanie procesu

konserwacji barokowych malowideł ściennych oraz ukazanie przebiegu wieoletnich i wieloetapowych prac polsko-ukraińskiego zespołu specjalistów.

Wystawa będzie bazowała na fotografiach dokumentacyjnych pokazujących poszczególne zabiegi konserwatorskie z opisami przybliżającymi techniki i technologie wykorzystane w czasie prac oraz multimediami. Multimedia te to film z animacją komputerową ożywiającą postacie z fresków oraz prezentacja w rzeczywistości rozszerzonej (VR) pozwalająca z bliska obserwować postęp pracy konserwatorów.

Planowany termin realizacji wystawy: II kwartał 2023 r.

Kurator wystawy: dr Paweł Boliński

„Podróż w nieznane z Instytutem Polonika”

Z okazji 5-lecia Instytutu zrealizowano wystawę podsumowującą jego działalność. Dzięki temu mieszkańcy Warszawy i turyści mogli zapoznać się z przeprowadzonymi przez Instytut projektami: konserwatorskimi i naukowo-badawczymi

oraz edukacyjnymi i popularyzatorskimi. Część wystawy zaprojektowano w wersji mobilnej, w związku z tym możliwe będzie jej zaprezentowanie w innych miastach Polski.

Wystawie towarzyszyły warsztaty dla dzieci i młodzieży związane z polskim dziedzictwem kulturowym za granicą. Były to: „Mozaiki” - prowadzenie: Magda Maciak, „Polonika w Minecraft” - prowadzenie: Agnieszka Chmara-Pokrzywka, „Camera obscura” - prowadzenie: Artur Maciak.

Autor wystawy: dr Magdalena Gutowska, dr Anna Rudek-Śmiechowska

Projekt ekspozycji wewnętrznej: dr hab. Barbara Kowalewska

Realizacja ekspozycji wewnętrznej: I.GLOEH Klaudiusz Gloeh

Projekt ekspozycji zewnętrznej: Katarzyna Brzostowska

Realizacja ekspozycji zewnętrznej: Alena Trafimava Artmontage sp. z o.o.

Współorganizator: Narodowy Instytut Kultury i Dziedzictwa Wsi

Wystawa była prezentowana w Warszawie (16.12.2022–16.01.2023).

Wystawa „Nie tylko Zamoyski. Polscy padawczycy i ich herby” w Gdańsku

„Nie tylko Zamoyski. Polscy padawczycy i ich herby”

W związku z 800-leciem Uniwersytetu w Padwie zrealizowano wystawę, której celem było pokazanie związków Polaków z Uniwersytetem Padewskim w długiej perspektywie czasowej. Zaprezentowano na niej sylwetki i herby nie tylko najsłynniejszych polskich padawczyków, lecz także innych, mniej znanych polsko-litewskich scholarów przebywających w grodzie Antenora.

Kurator wystawy: Rafał Waszczuk
Opracowanie graficzne: Piotr Górski
Współpraca merytoryczna: dr Olga Kucharczyk

Wystawa prezentowana była w następujących lokalizacjach: Akademia Zamojska (Zamość, 12–31.10.2022), Uniwersytet Rzeszowski (Rzeszów, 2–30.11.2022), Uniwersytet Gdański (Gdańsk, 5.12.2022–11.01.2023).

„Rossa. Wileńska nekropolia”

Jest to mobilna wystawa zrealizowana w 2018 r., opowiadająca historię i prezentująca współczesne fotografie cmentarza Na Rossie w Wilnie. Ekspozycja prezentowana była w Baszni Dolnej (od XI 2020).
Autorzy wystawy: dr hab. Anna Sylwia Czyż, dr Bartłomiej Gutowski
Projekt ekspozycji: Maciej Stefański, Robert Pludra, Katarzyna Moszczyńska
Realizacja ekspozycji: Robert Pludra
Industrial Design Studio

„Hetman”

Mobilna wystawa ukazująca postać hetmana Stefana Żółkiewskiego przygotowana została z okazji Roku Stanisława Żółkiewskiego (2020). Ekspozycja ilustrowana jest fotografiami dzieł sztuki i materiałów archiwalnych z epoki, a jej treść przetłumaczono na język angielski i ukraiński.

Wystawa „Hetman” w ASP w Warszawie

W 2022 r. wystawę gościli u siebie: Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie, Wydział Konserwacji (24.01–10.04.2022); Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce (11.04–31.08.2022); Plac Niepodległości w Przemyślu (2.09–2.10.2022).

Przygotowano także ekspozycję wystawy na zamku w Żółkwi na Ukrainie, ale z powodu działań wojennych nie mogła być ona zrealizowana.

Autor wystawy: Wojciech Kalwat
Projekt ekspozycji: dr hab. Barbara Kowalewska, dr hab. Monika Rzepiejewska-Mroczek
Realizacja ekspozycji: Perfect Events.
Agencja reklamowa Rafał Krauze

Wystawa „Nekropolia na Bajkowej Górze” w Wilnie

„Nekropolia na Bajkowej Górze. Polskie ślady na cmentarzu Bajkowa w Kijowie”

Wystawa mobilna poświęcona jest polskim grobom na jednym z historycznych cmentarzy w Kijowie. Ekspozycja jest efektem wspólnych działań programów strategicznych „Popularyzacja” i „Badania”. Prezentuje historię tej nekropolii oraz jej polskiej części, w której znajduje się ok. 650 grobów Polaków. Spoczywa tutaj wielu naszych rodaków zasłużonych dla życia kulturalnego i gospodarczego dawnego Kijowa oraz polscy żołnierze polegli podczas wojny z bolszewikami w 1920 r.

We współpracy z Narodowym Centrum Kultury wystawa była prezentowana przed Galerią Kordegarda (7.12–5.01.2022), a następnie była w: Muzeum Historycznym Skierniewic im. Jana Olszewskiego w Skierniewicach (9.3–30.04.2022), Wilnie, pl. Łukiski (13–29.05.2022; współorganizator: Ambasada

Rzeczypospolitej Polskiej w Wilnie), Niedzicy, korona zapory, Zespół Elektrowni Wodnych Niedzica SA (27.06–5.09.2022) oraz Kampusie Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Wóycickiego 1/3 (23.10–15.12.2022).

Autor wystawy: dr Bartłomiej Gutowski
Fotografie: Norbert Piwowarczyk, dr Bartłomiej Gutowski
Projekt ekspozycji: dr hab. Barbara Kowalewska
Realizacja: Perfect Events. Agencja reklamowa Rafał Krauze

„Katedra ormiańska we Lwowie i jej twórcy”

Wystawa została przygotowana we współpracy z Międzynarodowym Centrum Kultury w Krakowie. Jej celem jest prezentacja zarówno samej katedry, jak i malowideł ściennych wykonanych przez Jana Henryka Rosena, a także prac Józefa Mehoffera i Franciszka Mączyńskiego.

Kanwę opowieści stanowią prace konserwatorskie, dzięki którym świątynia odzyskała swój dawny blask. Wystawie towarzyszą podcasty oraz dwa filmy: animacja dla dzieci z serii „Polo i Nika” oraz film pt. *Przebudzone spojrzenia*.

Przygotowywane zostały ekspozycje w Ukrainie: we Lwowskiej Galerii Sztuki im. Borysa Woźnickiego i galerii „Wieża Prochowa” we Lwowie oraz w zamku w Żółkwi. Z uwagi jednak na toczące się działania wojenne w Ukrainie projekt został zawieszony. Ekspozycje planowane są w pierwszym możliwym terminie.

Opieka merytoryczna i koncepcja wystawy: dr Michał Wiśniewski

Aranżacja wystawy: dr hab. Barbara Kowalewska

Realizacja: Perfect Events Agencja Reklamowa Rafał Krauze

Fotografie: Paweł Mazur

Grafika: Wojciech Kwiecień-Janikowski
Makieta katedry: Katarzyna Suszek, Jakub Suszek (Atelier La Scala)

Produkcja multimedialnych: Make It Krzysztof Czeczot Spółka Komandytowo-Akcyjna

„Polacy w Lipawie”

Wystawa nawiązuje do wydanej przez Instytut Polonika w roku 2018 publikacji pod tym samym tytułem, autorstwa Marka Głuszki, i ukazuje wkład mniejszości polskiej w rozwój miasta Lipawa. Na 21 tablicach przedstawione są sylwetki 12 osób szczególnie ważnych dla miasta, które zostało pokazane na wielkoformatowych wydrukach archiwalnych

Wystawa „Polacy w Lipawie” w Lublinie

pocztówek. Wystawę przygotowano w trzech językach: łotewskim, angielskim i polskim.

Tłumaczenia: Małgorzata Matysik, Marek Głuszko

Opracowanie graficzne: Katarzyna Brzostowska

Wystawa była prezentowana w Muzeum Narodowym w Lublinie (15.03–16.05.2022) oraz podczas Festiwalu Dziedzictwa Kresów w Lubaczowie (28.07–19.08.2022).

„Tytus Brzozowski. 12 miast”

Wystawa prezentuje akwarele Tytusa Brzozowskiego przygotowane na zamówienie Instytutu Polonika. Artysta przedstawił w nich wybrane miasta świata i znajdujące się w nich polonika: realizacje architektoniczne, inżynieryjne, pomniki. Łącznie jest to ponad 150 obiektów związanych z Polakami od Chicago po Tbilisi.

Wystawa była prezentowana w: Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce (14.01–31.03.2022), Muzeum Historii Skierniewic w Skierniewicach (2.12.2022–31.01.2023).

Wystawa „Tytus Brzozowski. 12 miast” w Warce

Projekty edukacyjne

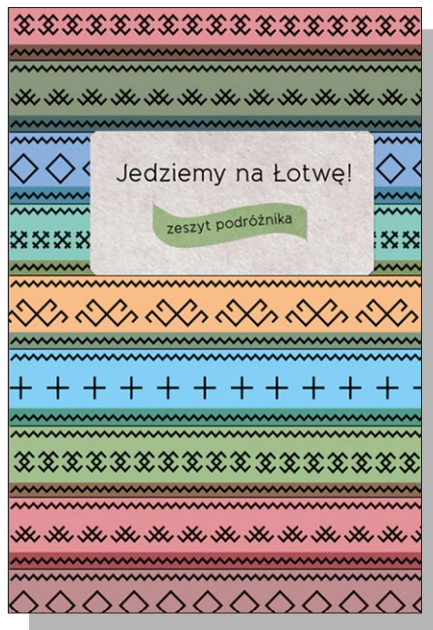
Projekty edukacyjne skierowane są zarówno do nauczycieli, jak i uczniów. Materiały przeznaczone dla dzieci powiązane są z programem szkolnym i przygotowane dla określonych grup wiekowych. Obejmują scenariusze lekcji, materiały dydaktyczne oraz publikacje multimedialne. Współpracujemy również z nauczycielami, przygotowując dla nich szkolenia oraz lekcje dla klas poświęcone edukacji na temat dziedzictwa kulturowego.

Zeszyty edukacyjne dla dzieci

Jest to seria zeszytów dla dzieci, głównie uczniów pierwszych klas szkoły podstawowej. Materiały te mają przybliżyć młodszemu odbiorcom m.in. pojęcie polonika oraz ułatwić tropienie polskich śladów za granicą. Zeszyty są dostępne zarówno w formie tradycyjnego druku, jak i e-booka (PDF do pobrania ze strony internetowej Instytutu Polonika). Ćwiczenia w nich zawarte pozwalają dzieciom poszerzyć swoją wiedzę oraz ćwiczyć grafomotorykę i wyobraźnię przestrzenną.

W roku 2022 opracowano: *Polonika w USA* (wersja polska i angielska), *Jedziemy na Łotwę. Zeszyt podróżnika* (wersja polska i łotewska).

Wykonawca: Design Studio

Poloniko-planszówka. Rodzinna gra planszowa opowiadająca o polskich śladach za granicą

Instytut przygotowuje do wydania atrakcyjną grę planszową, której tematyka związana jest z polskim dziedzictwem kulturowym za granicą

W 2022 r. trwały prace nad usprawnieniem mechaniki gry oraz opracowaniem graficznym dodatkowych elementów gry. Wydanie gry planowane jest w 2024 r.

Pomysłodawca: Mateusz Myrcha

Minecraft

To projekt edukacyjny, którego celem jest przybliżenie obiektów polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą poprzez środowisko popularnej gry komputerowej Minecraft. Przygotowywana jest wirtualna galeria, którą każdy będzie mógł wykorzystać na trzy sposoby: 1) jako miejsce do samodzielnego zwiedzania i poznania jego historii, 2) jako przestrzeń

edukacyjną na warsztaty oraz 3) jako miejsce do gry.

W 2022 r. przygotowano kolejne polonika i wdrożono je do gry wraz z materiałem edukacyjnym (zadaniami dla graczy, informacjami o obiektach, projektami postaci). Prace dotyczyły następujących obiektów: sanatorium w Limanie Kujawickim (Ukraina), tempietto Marii Kaziemierzy w Rzymie (Włochy), dom aukcyjny Bukowskis (Szwecja), katedra ormiańska we Lwowie (Ukraina), dwór Kozielińskich w Talicy (Białoruś), Dom Strzelca w Grodnie (Białoruś), zamek w Montrésor (Francja), nagrobki m.in. z cmentarza Łyczakowskiego (Lwów, Ukraina).

Dodatkowo zrealizowano projekt „Wolontariat w Minecraft”, w którym umożliwiono uczestnikom zbadanie wykonanych poloników pod kątem funkcjonalności i użyteczności. Udział w projekcie umożliwił uczniom zdobycie wiedzy o polonikach, jak i otrzymanie zaświadczenia o odbyciu wolontariatu. Zespół projektowy: dr Magdalena Gutowska – pomysł, Katarzyna Brzostowska – koordynacja projektu, Agnieszka Chmara-Pokrzywka – koordynacja zespołu, opracowanie fabuły, zadań i elementów edukacyjnych

Prasa (współpraca)

„Kumpel” Cogito

W kolejnych numerach czasopisma „Kumpel” Cogito publikowane były artykuły dla dzieci w wieku 6–10 lat przedstawiające historie ludzi i miejsc związanych z polskim dziedzictwem kulturowym za granicą. W 2022 r. opublikowano: *Stanisław Witkiewicz. Niezwykły artysta związany z Polską i Żmudzią* (nr 1), *Muzeum Polskie w Ameryce* (nr 2), *Muzeum im. Tadeusza Kościuszki w Solurze* (nr 3), *Wolontariat* (nr 4), *Autoportrety. Który z polskich malarzy szczególnie dużo ich namalował?* (nr 5), *Wielkie miasta Ukrainy / Великі міста України* (nr 6), *Zagraj i przeżyj niesamowitą przygodę z historią i zabytkami* (nr 7), *Wilhelm Kotarbiński – malarz polski i ukraiński* (nr 8), *Wilno. W stolicy Litwy znajdziesz ślady wielu Polaków* (nr 9), *Listopadowe zadania* (nr 10), *12 miast* (nr 11), *Polo i Nika i... zagadki* (nr 12).

Konferencje, szkolenia, warsztaty

Lekcje instytucyjne

Lekcje o dziedzictwie skierowane są do przedszkolaków, uczniów szkół podstawowych oraz ponadpodstawowych. Lekcje realizujemy stacjonarnie lub online w zależności od potrzeb. Każde spotkanie składa się z części teoretycznej i praktycznej. W trakcie lekcji wykorzystujemy materiały Instytutu – filmy, multimedia, quizy.

W 2022 r. zrealizowano 6 lekcji: „Poszukiwacze polskich śladów za granicą – Gustaw Manteuffel”, „Czy wiesz, gdzie można znaleźć polskie skarby?”, „Śladami Gustawa Manteuffla” (Łotwa), „Gdzie szukać poloników?”, „Inflanty Polskie, czyli gdzie ich szukać na mapie?”, „Śladem 12 miast Tytusa Brzozowskiego”.

POLO I NIKA NA TROPIE POLONIKÓW

WIELKIE MIASTA UKRAINY
Mnóstwo tu przepięknych zabytków. Znajdziemy wśród nich również takie, które są związane z Polską i Polakami.

ВЕЛИКІ МІСТА УКРАЇНИ
Тут є чимало красивих пам'яток. Серед них також можна знайти й такі, що пов'язані з Польщею і поляками.

Kijów
To stolica i największe miasto Ukrainy. Groźne zsyreny, morskie potwory, olbrzymie żaby i dzikie zwierzęta – takie niezwykle stworzenia zdobią również niezwykły budynek przy ulicy Bankowej w centrum Kijowa. Dom z chimeraми, bo o nim właśnie mowa, stworzył Władysław Horodecki, polski architekt.

Київ
Це столиця та найбільше місто України. Небезпечні русаки, морські чудовиська, гігантські жаби та дикі тварини – це ті створіння, які прикрашають незвичайну будівлю на Банковій у центрі Києва. Будинок з химерами, даже про нього мова, спроектував польський архітектор Владислав Городецький.

Zadanie dla ciebie
Połącz kropki i sprawdź, jakie zwierzęta znajdują się na Domu z chimeraми.

Завдання для тебе
З'єднай крапки та перевір, яка тварина розташована на Будинку з химерами.

Odessa

Miasto położone nad Morzem Czarnym. Tuż pod Odessą znajduje się Liman Kujalnicki. Kiedy pewien lekarz dostrzegł walny lecznicze miejscowych słonych błot, władze Odessy stworzyły tu najpierw niewielki lecznic, a potem duże sanatorium. Projektantem nowego obiektu został polski architekt Mikołaj Tolwinski. Niestety, z czasem budynek został opuszczony (w związku z wybudowaniem nowych) i od tego czasu jego stan się pogorsza.

Одеса

Місто, що розташоване на березі Чорного моря. Неподаляк від Одеси є Куяльницький лиман. Помітивши одного разу цілющі властивості тутешніх соляноків, міська влада спочатку побудувала тут невелику клініку, а потім великий санаторій. Проектувальником нового об'єкту став польський архітектор Микола Толвінський. На жаль, з часом будівля була покинута (через будівництво нових) і відтоді її стан погіршується.

Redakcja: gaud poloniam.com

НАВЕДЕНІ ІНТЕРЕСИ ПОЛОНІКІВ НАВЕДЕНІ ІНТЕРЕСИ ПОЛОНІКІВ НАВЕДЕНІ ІНТЕРЕСИ

POLONIKA

WWW.POLONIKA.PL

15

Sklepienie kaplicy północnej w kościele
pw. Wniebowzięcia Panny Maryi, Świętego Krzyża
i św. Bartłomieja w Drohobyczu

DZIAŁ PROGRAMÓW DOTACYJNYCH

„Wolontariat” – program grantowy Instytutu Polonika

Program „Polskie dziedzictwo kulturowe za granicą – wolontariat” jest programem własnym Instytutu Polonika i wspiera zaangażowanie społeczne w ochronę materialnych elementów polskiego dziedzictwa kulturowego pozostającego poza granicami kraju, na obszarze historycznej Rzeczypospolitej w jej granicach z 1772 r., jak i działania związane z ochroną i rewitalizacją spuścizny kulturowej powstałej na emigracji.

W 2022 r. przeprowadzono procedurę konkursową, w wyniku której wpłynęły 32 oferty na ogólną kwotę wnioskowanych dofinansowań 1 586 345,50 zł. Do dofinansowania zostało zarekomendowanych 19 projektów. Ostatecznie podpisano 18 umów na łączną kwotę 683 901,00 zł dofinansowania realizacji projektów.

Towarzystwo Tradycji Akademickiej powiadomiło bowiem o odstąpieniu z podpisania umowy na projekt „Dziedzictwo Tadeusza Czackiego w Krzemieńcu. Prace porządkowe na cmentarzu Bazylikańskim w Krzemieńcu w Ukrainie wraz z warsztatami edukacyjnymi jako elementy wzmocnienia wspólnoty Liceum Krzemienieckiego” ze względu na wojnę w Ukrainie.

Wśród dofinansowanych projektów znalazły się działania realizowane w Gruzji, Ugandzie, Czechach, Francji, Kazachstanie, na Łotwie, w Mołdawii, Szkocji, Rumunii i Ukrainie. Ze względu na stan wojny w Ukrainie zgodę na realizację otrzymały tylko projekty, które były prowadzone na terenach wolnych od działań wojennych i w których uczestniczyli głównie wolontariusze z Ukrainy.

Program „Wolontariat”

Program Wolontariat w roku 2022 obejmował następujące projekty.

„Ich? Nasze? Wspólne dziedzictwo Pomorzan i Zakładu dla przyszłości!” Stowarzyszenie Magurycz

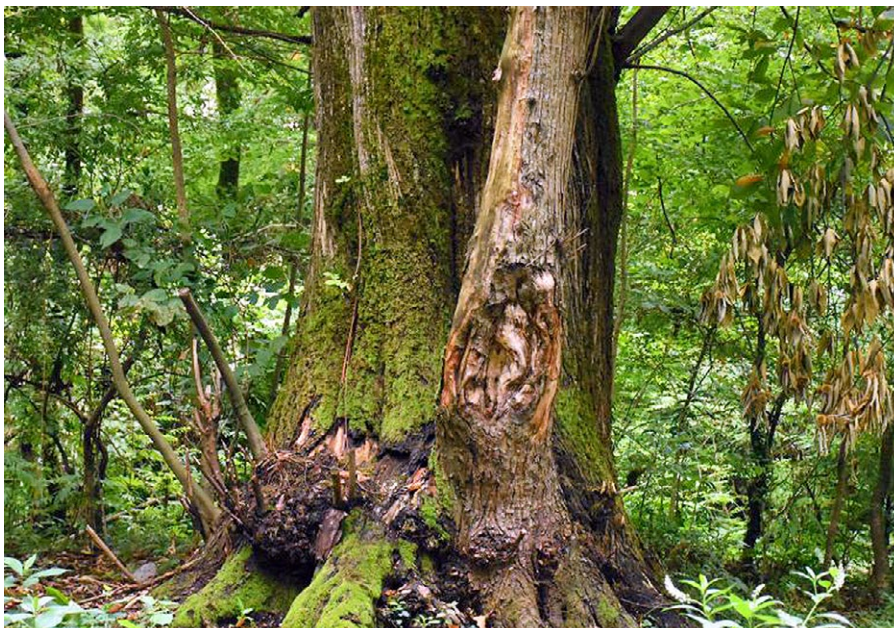
Projekt składał się z 2 rodzajów działań: plastycznych, prowadzonych z sierotami z domów dziecka z Charkowa, które wskutek wojny znalazły się w Pomorzanie, oraz remontowych na cmentarzach w Zakładzie i Pomorzanie, będących znakami tożsamości tych miejsc. Projekt miał na celu nauczenie wolontariuszy,

jak ratować sztukę sepulkralną, uwrażliwienie społeczności lokalnej na ochronę tego rodzaju sztuki i przede wszystkim zaangażowanie w te działania dzieci.

W ramach obozu wolontariackiego (13.07-13.08.2023) wykonano remont 15 nagrobków na 2 cmentarzach polsko-ukraińskich: w Pomorzanie i Zakładzie. Wraz z działaczkami Stowarzyszenia Pomorzańska Inicjatywa prowadzone były także zajęcia z dziećmi z Charkowa i Pomorzanie. Powstała wystawa i wydawnictwo w postaci kalendarza na rok 2023, które prezentowały efekty projektu.

Nagrobki przed rozpoczęciem prac wolontariuszy

Zabezpieczanie drzew w ramach rewitalizacji dendrarium Ludwika Młokosiewicza w Lagodekhi

▼ *Dokumentacja zdjęciowa polskich miejsc pamięci w Ugandzie*

„Rewitalizacja dendrarium Ludwika Młokosiewicza. Etap II” Rada Ogrodów Botanicznych i Arboretów w Polsce

Projekt był kontynuacją procesu rewitalizacji i uhonorowaniem dorobku polskiego XIX-wiecznego przyrodnika, podróżnika i leśnika związanego z Gruzją – Ludwika Młokosiewicza. Polegał na stopniowym przywracaniu pełnej funkcjonalności dendrarium w Lagodekhi poprzez udrożnienie głównej alei, odkrzaczeniu z uprzątnięciem śmieci najbardziej reprezentacyjnej części parku na powierzchni ok. 0,7 ha oraz zabezpieczeniu najcenniejszych drzew poprzez wykonanie konserwatorskich zabiegów arborystycznych.

Całość dopełniło wykonanie 30 tablic informacyjnych w trzech językach: gruzińskim, polskim i angielskim, opisujących najcenniejsze drzewa dendrarium, oraz dwóch ogólnych tablic informacyjnych dotyczących parku i jego twórcy.

Prace wykonali na zasadzie wolontariatu specjaliści – dendrolodzy, leśnicy, arborysty i architektki krajobrazu.

Wyjazd zrealizowano w dniach 1–15 września 2022 r.

„Harcerska Afryka 2022. Czuwamy! Polskie Miejsca Pamięci w Ugandzie” Fundacja 20

Projekt był kontynuacją działań realizowanych przez wolontariuszy harcerskich w porozumieniu ze Zjednoczeniem Polskim w Johannesburgu i Ambasadą RP w Pretorii.

Tegoroczna ekspedycja (w sierpniu 2022) przeszkolonych wolontariuszy, współpracujących z historykami, którzy jako jedni z pierwszych zajęli się ochroną miejsc pamięci w Afryce, skupiła się na oczyszczeniu, odmalowaniu, inwentaryzacji i dokumentacji zdjęciowej i filmowej 8 polskich nekropolii, 4 pomników i kościoła oraz dotarciu do polskich miejsc pamięci w Ugandzie (miast: Masindi, Kojja, Nyamegita). Dodatkowo powstała broszura o projekcie dla okolicznych mieszkańców, w tym przedstawiciele lokalnych władz, nauczycieli, duchowieństwa i Polonii w Afryce, przygotowane zostały także materiały filmowe z działań wolontariuszy.

„Wspólnie dla Przodków 2022 – Waręż – Łubów (Ukraina)”

Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Rodnowo i Okolic „Szansa i Rozwój”
Zadanie miało na celu kontynuację porządkowania polskich cmentarzy

◀ *Wolontariusze pracujący na cmentarzu w Warężu*

▼ *Odnowiona przez wolontariuszy ławeczka na cmentarzu w Karwinie, niedaleko byłej kopalni Barbara*

w Warężu i Łubowie (Ukraina) oraz otoczenia kościoła św. Marka w Warężu.

Podczas kilku wyjazdów teren cmentarzy został oczyszczony z zarośli oraz krzaków bez ingerencji w substancję zabytku. Wykonano dokumentację fotograficzną i filmową cmentarzy, którą będzie można wykorzystać do ich inwentaryzacji.

W ramach zadania powstał też kilkunastominutowy film z jego realizacji oraz album fotograficzny „Wspólnie dla Przodków”.

Historia za Olzą...

Fundacja na Rzecz Osób Potrzebujących Światła

W Republice Czeskiej w Cieszynie Sibicy, Starym Karwinie i Ligotce Kameralnej wolontariusze wykonali działania porządkowe oraz dokumentację fotograficzną polskich mogił. W trakcie tych prac prowadzone były także żywe lekcje historii.

Po zakończeniu części porządkowej, zrealizowanej w okresie wakacji,

przeprowadzono w szkołach polskich i czeskich działania edukacyjne (prezentacje interaktywne) z wykorzystaniem dokumentacji filmowej i fotograficznej polskich nagrobków. Celem było nie tylko zwiększenie poziomu wiedzy na temat polskich śladów kulturowych na terenie

Republiki Czeskiej, lecz także rozwijanie zainteresowania działaniami upamiętniającymi polskie dziedzictwo i szerzenie idei wolontariatu.

Cmentarz w Karwinie-Meksyku: prace porządkowe

Fundacja Volens

Zadanie polegało na zorganizowaniu brygady wolontariuszy (15 osób), która w okresie pięciu miesięcy (łącznie 10 wyjazdów) poprowadziła prace porządkowe na zapomnianym i mocno już zniszczonym cmentarzu ewangelickim w dawnej kolonii Karwina-Meksyk (Czechy).

Prace polegały na sprzątaniu terenu cmentarza, wycince drzew, krzaków, odchwaszczaniu, koszeniu trawy,

► Zabezpieczanie kaplicy cmentarnej na historycznej nekropolii kolonii Karwina-Meksyk na Zaolziu

▼ Konserwacja obiektów na podłożu papierowym ze zbiorów Biblioteki Polskiej w Paryżu

czyszczeniu nagrobków oraz przeprowadzeniu prac gospodarczych. Dodatkowym, istotnym zadaniem, było przygotowanie logistyczne terenu do przyszłego remontu kaplicy cmentarnej. Powstał 7-minutowy film przedstawiający realizację zadania. Dokonano też inwentaryzacji 15 nagrobków.

Ochrona i konserwacja zbiorów Biblioteki Polskiej w Paryżu

Fundacja Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie

Projekt zakładał wsparcie Biblioteki Polskiej w Paryżu w zakresie ochrony

najcenniejszych obiektów na podłożach papierowych. Zadanie polegało na działaniach prewencyjnych i konserwacji zbiorów Biblioteki Polskiej (ok. 120 wybranych obiektów) przeprowadzonych przez studentów Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Prace te odbywały się pod nadzorem i z pomocą pracowników wydziału (dyplomowanych konserwatorów dzieł sztuki).

Do prac konserwatorskich wybrane zostały obiekty na podłożu papierowym, które będą prezentowane w przyszłości

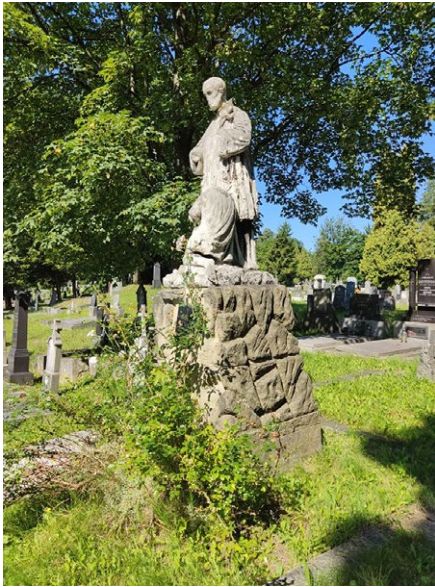

na wystawie dawnej grafiki polskiej ze zbiorów Biblioteki Polskiej w Paryżu. Obiekty zostały zabezpieczone konserwatorsko i skatalogowane. Prace odbywały się w siedzibie biblioteki i trwały 14 dni. Dla wszystkich obiektów objętych działaniami konserwatorskimi została przygotowana powykonawcza dokumentacja fotograficzna.

Inwentaryzacja polskich śladów na cmentarzach Zaolzia Fundacja Akcja Kultura

Realizowane w czerwcu i lipcu zadanie to wstęp do kilkuletniego projektu, którego celem są prace dokumentujące polskie dziedzictwo sepulkralne na terenie Zaolzia. Zadanie obejmowało też działania popularyzacyjne i naukowe.

W ramach projektu wykonane zostały wstępna kwerenda archiwalna i dokumentacja polskiego dziedzictwa kulturowego na cmentarzach w miejscowościach Czeski Cieszyn (cz. Český Těšín), Karwina (cz. Karviná) i Ligotka Kameralna (cz. Komorní Lhotka).

Inwentaryzacja polskich śladów na cmentarzach Zaolzia

► *Wolontariusze porządkujący zapomniane
cmentarze pogranicza*

wytypowanych cmentarzach Zaolzia, w których znajdują się polskie nagrobki, w celu oszacowania ich liczby i oceny ewentualnych trudności przy prowadzeniu prac.

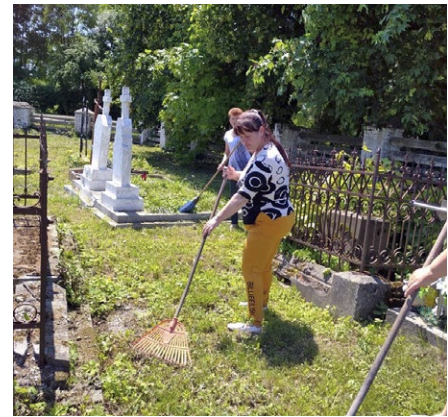
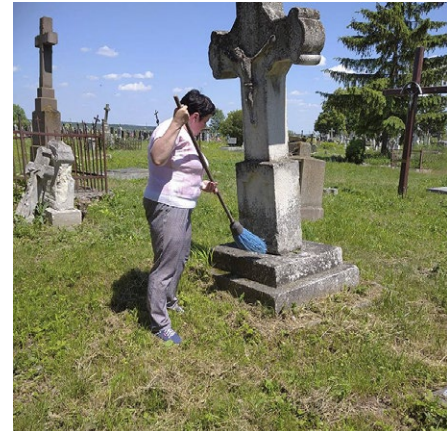
W projekcie brało udział 18 wolontariuszy, w większości studentów historii, historii sztuki, ochrony dziedzictwa kulturalnego, którzy mogli lepiej poznać historię tego regionu.

Porządkujemy zapomniane cmentarze pogranicza 2022

Stowarzyszenie Robim Co Możem

W ramach projektu uporządkowano teren cmentarzy w Belzie, Korczowie, Stajiwce (Stajach), Uhnowie oraz otoczenie kościoła w Uhnowie. Odnowiono drewniany krzyż pielgrzymi w Uhnowie. Prace polegały na oczyszczeniu terenu z drzew, zarośli oraz zakrzaczeń, bez ingerencji w substancję zabytku. Powstała dokumentacja fotograficzna i filmowa pokazująca stan (przed porządkiem i po) cmentarzy objętych projektem.

Wolontariuszami byli w większości członkowie miejscowych ukraińskich społeczności lokalnych z Belza, Stajiwki (Staj), Korczowa i Uhnowa (30 osób). W projekcie uczestniczyli również wolontariusze z Polski (10 osób). Ze względu na toczącą się wojnę i ze względów bezpieczeństwa beneficjent organizował wyjazdy z Polski grup 2-4 osobowych (3 wyjazdy) oraz jednoosobowe wyjazdy

koordynujące pracę miejscowych wolontariuszy z Ukrainy (5 wyjazdów).

W dniu 29 października 2022 r. Instytut Polonika przeprowadził kontrolę in situ projektu, która wykazała zgodność realizacji zadania z przedstawionym we wniosku programem.

Polskie cmentarze na Ukrainie 2022 **Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Łódzka**

Harcerze Chorągwi Łódzkiej ZHP, wędrując po Ukrainie, trafiają do wielu miejsc związanych z polskim dziedzictwem kulturowym. Najczęściej są to zapomniane i zdewastowane polskie cmentarze, o które przez dziesiątki lat

Wyniki zostały opublikowane w bazie danych Instytutu Polonika.

Zgodnie z przyjętymi standardami została przeprowadzona także terenowa kwerenda przygotowawcza do realizacji kolejnego zadania. Był to objazd po

► *Praktyki terenowe na cmentarzu w Montmorency*

▼ *Uporządkowany polski grób na cmentarzu w Kowlu*

nikt nie dbał i których nikt nie chronił. Dzięki programowi od trzech lat miejsca te objęte są stałą opieką.

W 2022 r. ze względu na toczące się działania wojenne w Ukrainie projekt był realizowany głównie przez miejscowych wolontariuszy (20 osób). Podejmowali oni samodzielne działania i pielęgnowali miejsca objęte dotychczas opieką harcerzy. W ten sposób podziękowali im za niesioną pomoc Ukrainie podczas trwającej wojny z Rosją.

Projekt obejmował następujące miejscowości: Kowel, Maniewicze, Optowa, Hołoby, Janowa Dolina (ob. Bazaltowe), Kołki, Prilesna, Kostiuchnówka, Sokul, Hołoby. Powstała dokumentacja fotograficzna zrealizowanych prac, a także wystawa planszowa.

Praktyki terenowe przy polskich nagrobkach na cmentarzu Les Champeaux w Montmorency we Francji **Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie”**

Projekt obejmował przeprowadzenie praktyk terenowych na cmentarzu Les Champeaux w Montmorency we Francji. Dokończono konserwację pięciu nagrobków: 1. Tadeusz Pajor, 2. Jan Matyjasik, 3. Tadeusz Twardowski, 4. Karol Sienkiewicz, 5. Urna Ziemi Katyńskiej; przygotowano programy prac na następne lata oraz przeprowadzono wstępne prace przy czterech obiektach: 1. Seweryna Duchńska, 1. Leon Wrześniewski, 3. Alojzy Władysław Strzembosz, 4. Jerome Hieronimko i drobne działania naprawcze przy nagrobku Tadeusza Makowskiego.

Projekt nadzorował prof. Janusz Smaza, udział wzięło 7 wolontariuszy..

Mogilę pradziada ocal od zapomnienia – Kazachstan 2022

Fundacja Studio Wschód

Realizowane w okresie 13–23 lipca 2022 zadanie było kontynuacją projektu z roku 2019. Uczestniczyło w nim 15 wolontariuszy (młodzież i dorośli), którzy

Nagrobek na cmentarzu w Kazachstanie

◀ Nagrobek na cmentarzu w Mołdawii

▼ Nagrobek polski na cmentarzu w Edynburgu

zostali przeszkoleni w zakresie renowacji i ochrony zabytków oraz opieki nad nimi.

W ramach projektu nawiązano współpracę z partnerami z Kazachstanu, tj. organizacjami pozarządowymi, władzami lokalnymi i członkami społeczności lokalnych. Podczas 10-dniowego pobytu w Kazachstanie wolontariusze pracowali na trzech cmentarzach położonych w Oziornoje, Czkałowie i Jasnej Polanie. Porządkowali cmentarze, spisywali inskrypcje nagrobne oraz dokumentowali swoje działania (dokumentacja fotograficzna odnalezionych polskich grobów). Nad pracami wolontariuszy czuwali doświadczeni opiekunowie, którzy od 6–8 lat nadzorują prace na cmentarzach kresowych. Prowadzona była także szkoła języka polskiego. W ramach zadania powstało kilka reportaży filmowych z realizowanych działań.

Instytut Polonika przeprowadził kontrolę finansową projektu.

Mogilę pradziada ocal od zapomnienia 2022 – Mołdawia

Fundacja Studio Wschód

Zadanie było kolejnym krokiem w kierunku rozwijania współpracy z Polakami w Mołdawii i objęło rozpoczęcie prac na cmentarzu w Styrczy, miejscowości położonej 30 km od Bieli, miasta będącego głównym skupiskiem Polaków w tym kraju.

W zadaniu uczestniczyło 16 osób. W okresie 19–29 sierpnia 2022 r. porządkowali cmentarz, dokumentowali efekty prac i inwentaryzowali znalezione groby, które zostały zabezpieczone. Prace były prowadzone pod nadzorem doświadczonych wolontariuszy i konserwatora zabytków. Całe przedsięwzięcie było na bieżąco dokumentowane w formie artykułów, reportaży i galerii zdjęć. W ramach zadania zostały również wygłoszone wykłady z historii oraz tematyki polonijnej adresowane do miejscowych Polaków.

Berety na wrzosach

Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej

Projekt zrealizowany został w formie obozu harcerskiego, którego celem były prace porządkowe przy 20 grobach na terenie Szkocji (miejscowości: Edynburg, Perth, Inverness, Cille Choirill, Blargworie, Petty) i w ten sposób upamiętnienie 393 polskich żołnierzy tam pochowanych.

► Cmentarz w Botoszanach w Rumunii

▼ Inwentaryzacja nagrobków Ormian polskich na cmentarzu w Botoszanach

W pracach wzięło udział 14 instruktorów i harcerzy starszych ZHR. Wyjazd odbył się w dniach 3–12 sierpnia 2022 r. przy współudziale 2 partnerów ze Szkocji: AKWA Spotkania z pasją – organizacji zajmującej się promocją, kształceniem i aktywizacją Polonii w zakresie krzewienia kultury, tradycji i historii Polski na terenie Szkocji, oraz Związku Harcerstwa Polskiego poza granicami Kraju, Chorągiew Harcerzek w Wielkiej Brytanii. Wykonano dokumentację przeprowadzonych prac wraz z dokumentacją fotograficzną.

Polsko-ormiański wolontariat w Rumunii

Fundacja Armenian Foundation

W ramach realizacji projektu odbył się 11-dniowy obozu wolontariacki w Rumunii, w miejscowości Botoszany, podczas którego zostały przeprowadzone prace inwentaryzacyjne na cmentarzach w Secrecie, Suczawie i Botoszanach. Poszukiwano również śladów polskich Ormian w Jassach.

Efektom prac było założenie kart inwentaryzacyjnych dla wszystkich zidentyfikowanych nagrobków Ormian polskich oraz pełna dokumentacja fotograficzna tych obiektów.

Instytut przeprowadził kontrolę finansową projektu.

Prace porządkowe cmentarza na Kukii w Tbilisi

Stowarzyszenie Odra-Niemen

Projekt dotyczył porządkowania cmentarza na Kukii w gruzińskim Tbilisi.

W październiku 2022 r. z Polski do Gruzji na 15 dni wyjechała grupa wolontariuszy, którzy wzięli udział w porządkowaniu cmentarza. W ramach prac została

wycięta roślinność porastająca teren polskich grobów, uprzątnięte śmieci, częściowo uczytelnione napisy na nagrobkach, naprawione i odmalowane ogrodzenia grobów.

Wolontariusz pracujący na cmentarzu kukijskim w Tbilisi

Projekt zrealizowano w większym stopniu niż zakładano. Odnowiono 11 mogił polskich na cmentarzu kukijskim w Tbilisi, zamiast zakładanych 6. Wykonano dokumentację fotograficzną przeprowadzonych prac i stworzono stronę internetową projektu.

W dniu 5 listopada 2022 r. przeprowadzono kontrolę realizacji projektu in situ, która wykazała zgodność przeprowadzonych prac z założeniami projektowymi i harmonogramem. Na uznanie zasługuje aktywność wolontariuszy, którzy odnowili dodatkowych 5 nagrobków.

Wolontariackie prace porządkowe na lwowskich cmentarzach w Zamarstynowie i Hołosku Małym Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”

Celem było wykonanie pod nadzorem konserwatorskim prac porządkowych na zaniedbanych lwowskich cmentarzach rzymskokatolickich w Zamarstynowie i Hołosku Małym. Prace realizowali wolontariusze z X LO im. I.J. Paderewskiego Akademickiego w Katowicach i Liceum nr 10 im. Świętej Marii Magdaleny we Lwowie.

Przed przystąpieniem do prac uczestnicy zostali przeszkoleni przez konserwatorów zabytków i historyka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach na specjalnie w tym celu zorganizowanych warsztatach. Następnie wolontariusze usunęli zagrażające grobom i pomnikom cmentarnym narosty roślinności oraz

oczyścili nagrobki. Wykonano dokumentację fotograficzną najcenniejszych grobów i pomników nagrobnych oraz zachowanych inskrypcji. Powstał też krótki film z realizacji projektu.

Inwentaryzacja polskich nagrobków na cmentarzach położonych na terenie dawnych Inflant – kontynuacja Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

Zadanie zakładało szkolenie i wyjazd terenowy 20 wolontariuszy w celu uzupełnienia stworzonej już strony internetowej www.cmentarzenalotwie.pl o zdjęcia

i dane polskich nagrobków sprzed 1945 r. znajdujących się na terenie dawnych Inflant. W ramach projektu przeprowadzono inwentaryzację i założenie takich kart dla 97 cmentarzy oraz 1622 nagrobków w aplikacji dedykowanej dla prac inwentaryzacyjnych „Cmentariusz”, a następnie ich zmigrowanie do ww. strony internetowej.

Dzięki projektowi poszerzono również funkcjonalność aplikacji „Cmentariusz”. Dzięki wprowadzeniu funkcji „Moje wpisy” umożliwiono użytkownikom szybki dostęp do własnych wpisów oraz edycję dodanych przez siebie rekordów.

Zarządzanie programem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”

Institut Polonika jest instytucją zarządzającą programem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”. W ramach pełnienia tej funkcji Instytut przeprowadził procedurę konkursową. W wyniku oceny do dofinansowania rekomendowano 31 wniosków (w tym 2 projekty 3-letnie i 1 projekt 2-letni). Natomiast w wyniku procedury odwoławczej dofinansowano kolejnych 25 projektów 1-roczych. Ogólna kwota budżetu w programie wyniosła ostatecznie blisko 9 mln zł.

W przypadku 5 projektów beneficjenci odstąpili od podpisania umowy z uwagi na trudności w realizacji założonych zadań

(prace na terenie Białorusi; Praga (Czechy) – rozpoczęty przez władze cmentarza remont muru, przy którym znajdowały się planowane do renowacji obiekty; działania wojenne na Ukrainie – Bołszowce i Kamieniec Podolski).

W 2022 r. przeprowadzonych zostało 61 komisji konserwatorskich, które pozwalały na kontrolę przebiegu prac i ich odbiór. Obejmowały one realizację projektów na Litwie (Wilno), w Gruzji (Tbilisi), Turcji (Adampol) i w Ukrainie (Brzozdowce, Drohobycz, Hussaków, Kulików, Luboml, Lwów, Mościska, Ołyka, Podhorce, Sądziadowice, Stara Sól, Stary Sambor, Stryj, Tadanie, Złoczów, Żółkiew).

Program MKiDN

W ramach programu „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą” Instytut Polonika nadzorował realizację następujących projektów.

Prace remontowo-konserwatorskie w kościele pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Tbilisi, Gruzja. Etap II Fundacja Ochrony Wspólnego Dziedzictwa Kulturowego Terpa

Kościół pw. św. Apostołów Piotra i Pawła jest najważniejszym zabytkiem związanym z Polską i Polakami zamieszkującymi nie tylko Gruzję, lecz także cały Kaukaz i Zakaukazie. Zbudowany

w latach 1869–1877 stanowi od momentu swego powstania centrum polskości w Gruzji. Nigdy nie był gruntownie remontowany i znajduje się obecnie w złym stanie zachowania, przez co wymaga przeprowadzenia pilnych zabezpieczających prac remontowo-konserwatorskich. Właściwy remont został rozpoczęty w 2021 r.

Projekt był kontynuacją wzmocnienia najbardziej naruszonej i zagrożonej zniszczeniem konstrukcji ścian kościoła (w zakresie elewacji frontowej i nawy). W ramach prac II etapu została założona opaska z płaskownika stalowego na

obwodzie podstawy bębna kopuły i na-
prawiono więźbę dachową. Natomiast
mury świątyni zostały wzmocnione po-
przez wklejenie klamer i kotew z prętów
stalowych, a pęknięcia ustabilizowano
poprzez iniekcje, przemurowania lub
zszycie spiralnie gwintowanymi prętami
stalowymi.

Prace konserwatorskie w kościele pw. Matki Boskiej Częstochowskiej i bł. Augusta Czartoryskiego w Adampolu, Turcja. Etap II

Fundacja Ochrony Wspólnego Dziedzictwa
Kulturowego Terpa

Najważniejszym obiektem architektury
i budownictwa w Adampolu (dziś Polo-
nezköy) jest zbudowany w 1914 r. kościół
pw. Matki Boskiej Częstochowskiej i bł.
Augusta Czartoryskiego. Jest on związa-
ny z historią znanej szeroko na świecie,
mającej blisko 200 lat jedynej polskiej
wsi w Turcji. Do dnia dzisiejszego kościół
skupia mieszkańców polskiego pocho-
dzenia i stanowi świadectwo bogatej hi-
storii istnienia polskiej kolonii, polskich
korzeni osadników.

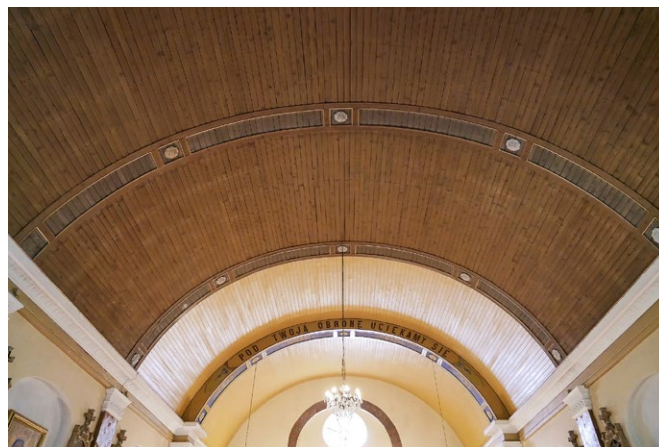
Kolebkowy strop w kościele jest wy-
konany z desek świerkowych i składa
się z 6 kwater rozdzielonych łukami
z oszczędną dekoracją złożoną z płycin
i gipsowych rozet. Na łuku tęczowym
umieszczono napis w języku polskim
„POD TWOJĄ OBRONĘ UCIEKA-
MY SIĘ”. Po obu stronach nawy biegnie

stiukowy, profilowany gzyms, zdobiony
płaskim ornamentem z liści akantu. Strop
malowany jest monochromatycznie farbą
wodną, ornamenty – olejno, ze złoceniami
złotem płatkowym kładzionym na
mixture.

W ramach II etapu prac dokończona
została konserwacja drewnianego stropu
kolebkowego. Oczyszczono wszystkie
powierzchnie z kurzu, brudu i wtórnych

warstw zabezpieczających. Podklejono
osypujące się i łuszczące partie warstwy
malarskiej i wykonano niezbędne na-
prawy stolarskie. Wykonano także uzu-
pełnienie scalające warstwy malarskie
w technice oryginału, zabezpieczono
powierzchnie werniksami i przeprowa-
dzono konserwację gzymsu stiukowego
i kapiteli pilastrów z rekonstrukcją niezachowanych elementów.

*Strop kolebkowy
w kościele polskim
w Adampolu
(ob. Polonezköy)*

Kościół pw. Świętych
Stanisława i Krzysztofa
w Hussakowie

▼ Witraż w kaplicy
Jezusa Miłosiernego
w katedrze lwowskiej

Prace ratunkowe i konserwatorskie w kościele pw. Świętych Stanisława i Krzysztofa w Hussakowie, Ukraina. Etap III

Stowarzyszenie na rzecz Ochrony Dziedzictwa Kulturowego „Kon-Takt”

Pierwszy kościół był konsekrowany w Hussakowie w 1543 r. Obecny został ufundowany w 1724 r. przez Franciszka Charczewskiego, podczaszego sanockiego i dziedzica Balic. Budowla została mocno przekształcona ze względu na wady konstrukcyjne (1780), a wewnątrz zyskało wówczas nową dekorację malarską pędzla Stanisława Strońskiego oraz jego ucznia Tomasza Gertnera.

W 2022 r. w ramach III etapu pracami objęte zostały freski z przedstawieniem Koronacji Matki Bożej, znajdujące się na sklepieniu nawy głównej kościoła. Malowidła autorstwa warsztatu Strońskiego przedstawiają piękny przykład iluzjonistycznego malarstwa ściennego na ziemiach wschodnich Rzeczypospolitej. Ich zły stan wymagał pilnych prac ratunkowych i konserwatorskich. Dzięki wykonanym pracom możliwe było

powstrzymanie daleko idącego destruktu malowidła oraz stopniowe przywrócenie jemu walorów estetycznych tak ważnych dla malarstwa iluzjonistycznego.

Konserwacja witraży w katedrze lwowskiej: Matka Boża Królowa Aniołów (V etap) i witraż w kaplicy Jezusa Miłosiernego, Lwów, Ukraina Stowarzyszenie Oświaty i Kultury Polskiej

Witraż „Matka Boża Królowa Aniołów”, który znajduje się w oknie nad chórem katedry łańciewskiej, jest poświęcony Matce Bożej patronce katedry i archidiecezji lwowskiej. Jest to największy witraż w katedrze o wymiarach 14 m × 3 m (66 pól) i bardzo bogaty kolorystycznie. Został zaprojektowany w 1895 r. przez Teodora Axentowicza i znajduje się w oknie chóru muzycznego. Ze względu na rozmiar witraża prace konserwatorskie zostały zaplanowane na kilka sezonów i trwają nieprzerwanie od 2018 r.

W ramach projektu dokończono kompleksową renowację witraża „Matka Boża Królowa Aniołów” oraz wykonano prace ratunkowe przy abstrakcyjnym witrażu z kaplicy pw. Jezusa Miłosiernego i Matki Bożej Nieustającej Pomocy.

Konserwacja drewnianych stall kanonickich z prezbiterium Katedry Lwowskiej Obrządku łańciewskiego. Etap II

Stowarzyszenie Oświaty i Kultury Polskiej

Zadanie dotyczy prac konserwatorskich przy wczesnobarokowych stallach kanonickich znajdujących się w prezbiterium Bazyliki Metropolitalnej pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny we Lwowie. Drugi etap działań zakładał renowację lewego skrzydła stall w celu przywrócenia właściwych parametrów technicznych. W ramach prac dokonano oceny stopnia zachowania

Drewniane stalle kanonickie z prezbiterium katedry łacińskiej we Lwowie

i określono oryginalne pierwotne warstwy. Zabezpieczono drewno odpowiednimi preparatami i wzmocniono jego strukturę. Następnie uzupełnione zostały ubytki substancji drewna poprzez wstawienie fleków sezonowanego drewna o tożsamy parametrach co oryginał. Wzmocniono konstrukcję stall oraz wymieniono zniszczone elementy konstrukcyjne na plecach stall. Zostały też naprawione, spionizowane i ustabilizowane podłogi. Wszystkie prace konserwatorskie miały na celu zabezpieczenie zabytkowego wyposażenia katedry jako cennego obiektu kultury polskiej za granicą.

Remont budowlano-konserwatorski elewacji kościoła pw. św. Anny w Sąsiadowicach, Ukraina. Etap I
Fundacja Ochrony Zabytków „Pro Monumentis Republica”

Historia kościoła pw. św. Anny i jego barokowego wyposażenia wnętrza sięga

Prace konserwatorskie przy elewacji kościoła św. Anny w Sąsiadowicach: (od góry po lewej stronie) prace przy północnej elewacji; (po prawej) ślepe okna w elewacji prezbiterium i schodkowa przypora; (na dole) widok na zachodnią elewację

XVI w. Na początku wieku XVII karmelici objęli opieką świątynię wraz z płaskorzeźbą św. Anny Samotrzeciej, słynącą łaskami. W 1613 r. dobudowano do kościoła i klasztoru mur obronny z czterema wieżami, z których jedna pełni obecnie rolę dzwonnicy. Władze sowieckie zamieniły budynki w szkołę podoficerską, a następnie magazyn nawozów. Po burzliwych czasach kościół został ponownie erygowany w 2016 r.

Projekt objął remont budowlano-konserwatorski elewacji kościoła pw. św. Anny w Sąsiadowicach w zakresie elewacji prezbiterium wraz z przyporami. Dane kwerendy i badań architektonicznych z roku 2021 wykazały, iż elewacje te były ceglane z ekspozycją wątku.

W ramach prac zostały skute stare tynki i fugi, oczyszczono chemicznie

i mechanicznie cegły, które następnie zaimpregnowano i wykonano nowe spoiny. Jednocześnie częściowo odtworzony został gzyms dachowy. Wykonano również zabezpieczenia schodkowych skarp i konserwację kamiennych opasek wokół okien. Przeprowadzone prace miały na celu przywrócenie pierwotnego wyglądu elewacji kościoła.

Projekt budowlano-konserwatorski oraz konstrukcyjny kościoła pw. św. Michała Archanioła w Starej Soli, Ukraina

Fundacja Ochrony Zabytków „Pro Monumentis Republica”

Najstarszą częścią kościoła w Starej Soli jest ufundowana przez Kazimierza Wielkiego kaplica św. Anny, powstała przypuszczalnie pod koniec XIV w. przy klasztorze bazylianów, przebudowana

► Kościół pw. św. Michała Archanioła w Starej Soli

▼ Południowa połać dachowa kościoła pw. św. Mikołaja w Starym Samborze, widok z wieży kościoła

w 1613 r. Podczas pierwszej wojny światowej kaplica uległa poważnym uszkodzeniom. Z tego czasu pochodzą ślady ostrzału i pocisk artyleryjski tkwiący w jej północnej ścianie. W latach 1922-1930 kościół został odbudowany i rozbudowany według projektu Bronisława Wiktora. Założono wówczas żelbetowe sklepienia nad nawą i prezbiterium, przybudowano kruchtę i kaplicę Trójcy Świętej. W tym czasie powstała charakterystyczna dekoracja rzeźbiarska utrzymana w stylistyce art déco, skupiona głównie na fasadzie, wykonana przez Juliana Mikołajskiego.

Świątynia utrzymała funkcję sakralną do 1963 r., kiedy zamieniono ją na magazyn nawozów sztucznych. W latach 70. XX w. we wnętrzu wybuchł pożar; gaszenie solanką spowodowało korozję chemiczną ścian. W 1992 r. kościół został zwrócony i przekazany grekokatolikom.

Projekt dotyczył wykonania projektu budowlano-konserwatorskiego remontu kościoła w Starej Soli, wraz z ekspertyzą stanu technicznego i programami prac konserwatorskich. W pracach projektowych wykorzystana została inwentaryzacja metodą skanowania laserowego wykonana w 2021 r. na zlecenie Instytutu Polonika. W ramach prac wykonano projektowe zadanie nawy.

Projekt budowlano-konserwatorski więzby i pokrycia dachu oraz wieży kościoła pw. św. Mikołaja w Starym Samborze, Ukraina

Fundacja Ochrony Zabytków „Pro Monumentis Republica”

Parafia w Starym Samborze istniała już w 1501 r. Tak datowane są pierwsze wzmianki o drewnianym kościele. Po pożarze na jego miejscu stanęła murywana już świątynia, fundacji królowej Bony. Odnowiona i na nowo konsekrowana w 1753 r., z czasem popadła w ruinę i w 1881 r. została zamknięta. Istniejący dziś neoromański kościół wzniesiono w 1890 r. na podstawie projektu architekta Jabłońskiego z Przemyśla, włącznie ze składek parafian. Prace wykończeniowe trwały do konsekracji świątyni w 1903 r. Podczas pierwszej wojny światowej budynek doznał niewielkich uszkodzeń. Natomiast po drugiej wojnie kościół został zamknięty, a w jego

wnętrzu umieszczono halę fabryczną i magazyn. W 1991 r. świątynię zwrócono parafii. W 1994 r. przywrócono ołtarz główny, przechowywany dotąd w Mościskach.

◀ Element elewacji północnej przed i po pracach konserwatorskich w kościele pw. Narodzenia NMP w Strzyżu

▼ Nagrobek Hieronima Malinowskiego na cmentarzu polskim w Kiwercach, przed i po konserwacji

Celem zadania było wykonanie projektu budowlano-konserwatorskiego remontu więźby i pokrycia dachu oraz wieży kościoła w Starym Samborze. Dokumentacja objęła kwerendę archiwalną, inwentaryzację, ekspertyzę stanu technicznego oraz programy prac konserwatorskich.

Roboty renowacyjne i odtworzeniowe elewacji kościoła Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Strzyżu, Ukraina. Etap II

Fundacja Semper Fidelis na rzecz Archidiecezji Lwowskiej

Parafia została erygowana w połowie XIV w. za czasów Kazimierza III Wielkiego. Murowany kościół istniał już w 1427 r., kiedy uposażył go król Władysław Jagiełło. W XVII w., w wyniku powtarzających się pożarów i najazdów, świątynia była kilkakrotnie niszczona i odbudowywana. Po największym pożarze w dziejach Strzyża 1886) odbudowa trwała do 1891 r. Świątynia otrzymała wówczas wystrój eklektyczny z przewagą elementów neogotyckich; zachowano przy tym relikty z epoki renesansu. Po drugiej wojnie światowej pozostał czynny jako jeden z nielicznych kościołów na Wschodzie,

przez co uniknął zniszczeń i w całości zachował jednolite neogotyckie wyposażenie z przełomu XIX i XX w.

Prace w ramach II etapu dotyczyły elewacji północnej. Przeprowadzono rozszerzone badania zawilgocenia i zasolenia murów. Opracowano projekt izolacji poziomych metodą iniekcji, a następnie je zrealizowano. Wykonano odkrywki stratygraficznych tynków istniejących i położono nowe tynki. Jednocześnie przeprowadzono konserwację detali kamiennych.

Rewaloryzacja cywilnego zabytkowego cmentarza polskiego w Kiwercach, Ukraina. Etap II

Stowarzyszenie Anthill

Cmentarze cywilne są trwałymi śladami polskości na Wołyniu. Na cmentarzu w Kiwercach znajduje się 68 polskich grobów, pochodzących przeważnie z lat 1928–1943. Wśród pochowanych są ofiary kaźni z 1943 r.; w nieoznaczonych grobach spoczywają zamordowane wówczas polskie rodziny z pobliskich wsi.

W 2022 r. prowadzone były prace konserwatorsko-renowacyjne przy dwóch wapienno-cementowych nagrobkach w formie pni drzew, znajdujących

*Skanowanie laserowe
katedry pw. Świętych
Apostołów Piotra
i Pawła w Łucku*

się w centralnej części nekropolii. Pochowano w nich Feliksa Trzczińskiego oraz Hieronima Malinowskiego, krewnego pochodzącego z Kiwerców Edmunda – uczestnika wojen światowych, wojny polsko-bolszewickiej, powstańca śląskiego i warszawskiego. Efektem prac było przywrócenie wartości historycznej i estetycznej wymienionym pomnikom.

Prace remontowo-konserwatorskie w katedrze pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Łucku, Ukraina.

Etap II

Archidiecezja Lubelska z siedzibą w Lublinie
Katedra pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Łucku to jeden z dwóch – obok zamku – najcenniejszych obiektów w tym mieście. Kościół wzniesiony został w pobliżu bramy wjazdowej zamku, w miejscy jednej z jego wież. Do ufundowania kościoła i kolegium przyczynili się król Zygmunt III Waza oraz biskupi – Marcin Szyszkowski i Paweł Wołucki. W 1616 r.

wmurowano kamień węgielny; projekty wyszły spod ręki M. Hintza. Opiekę nad założeniem sprawował zakon jezuitów, który w Łucku pojawił się na początku XVII w.

W 1724 r. wybuchł pożar, który poważnie uszkodził kościół i kolegium. Do 1730 r. zabudowania jezuitów poddano gruntownej renowacji przy współudziale architekta-jezuita Pawła Giżyckiego. W celu zachowania osłabionych przez pożar ścian, obudowano je galeriami i kruchtą z chórem; wtedy też dostawiono dwie wieże flankujące fasadę. Po kasacie zakonu jezuitów w 1773 r. kościół został przekazany Komisji Edukacji Narodowej, a kolegium zlikwidowano. Po drugiej wojnie światowej i włączeniu Łucka do Ukrainiejskiej SRR władze radzieckie uniemożliwiły działanie kościoła. W 1981 r. urządzono w nim muzeum ateizmu, co spowodowało znaczne zniszczenia wyposażenia oraz wnętrza. Po rozpadzie ZSRR kościół wznowił działalność, jednak brak

działań remontowych i konserwatorskich przyczynił się do dalszej degradacji budynku.

W 2022 r. opracowano dokumentację projektową remontu konserwatorskiego obiektu, która objęła zarówno elewację, jak i wnętrze kościoła, w tym dwukondygnacyjne podziemia. Podstawą realizacji projektu remontu konserwatorskiego będzie inwentaryzacja wykonana za pomocą skanowania laserowego w poprzednim etapie oraz ekspertyza konstrukcyjno-budowlana, sporządzona w 2018 r. na zlecenie Instytutu Polonika.

Prace konserwatorskie w kościele pw. św. Antoniego we Lwowie, Ukraina.

Etap III

Fundacja Dziedzictwo Kresowe im. Orłąt

Lwowskich

Kaplica św. Barbary i św. Józefa przy kościele św. Antoniego we Lwowie powstała w 1904 r. za sprawą proboszcza, Władysława Hickiewicza, który ją „przybudował

Polichromie w kościele pw. św. Antoniego we Lwowie, w trakcie prac i po ich zakończeniu

i urządził własnym kosztem”. Nawiązująca do baroku dekoracja malarska wnętrza, wykonana przez lwowskiego malarza i pozłotnika, Tadeusza Pelczarskiego, pochodzi z 1905 r. Od kilku lat kaplica była wyłączona z użytkowania ze względu na zły stan zachowania.

W 2022 r. kontynuowane były prace konserwatorskie przy polichromii we wnętrzu kaplicy św. Barbary i św. Józefa. Wykonano rekonstrukcję brakujących elementów kompozycji oraz uzupełnienie ubytków warstwy malarskiej suchymi pigmentami i kazeinianem amonu. Przeprowadzono rekonstrukcję kolorystyki partii cokołowej oraz odtworzone zostały złocenia.

Dotychczasowe prace i dalsza ich kontynuacja pozwalają na zahamowanie procesów destrukcji tkanki zabytkowej. Ważnym też aspektem podjętych działań jest przywrócenie wnętrzu walorów estetycznych i pierwotnego założenia artystycznego.

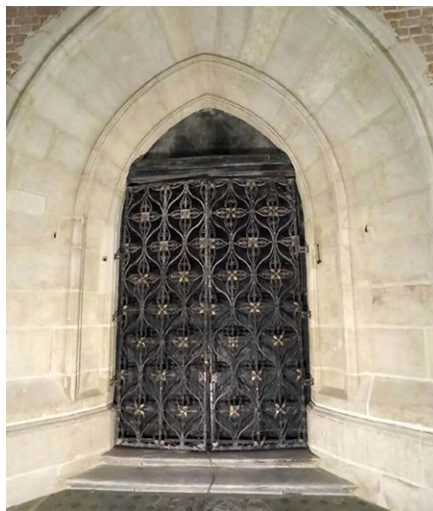
Prace konserwatorskie kamiennych elementów kruchty zachodniej w Katedrze Lwowskiej Obrządku Łacińskiego, Ukraina

Stowarzyszenie Oświaty i Kultury Polskiej

Głównym wejściem do świątyni w kruchcie zachodniej katedry łacińskiej jest kamienny portal. Jego usytuowanie wpłynęło na powstanie zabrudzeń

i uszkodzeń mechanicznych; wielowarstwowe przemalowania zaś uniemożliwiały ocenę faktycznego stanu obiektu. W górnej części portalu widoczne były znaczne pęknięcia, przechodzące na ścianę.

W ramach prac usunięte zostały wtórne przemalowania i nieestetyczne uzupełnienia kamienia wykonane podczas poprzednich prac naprawczych. Dzięki temu odsłonięta została naturalna barwa kamienia. Jednocześnie obiekt został ustabilizowany i zabezpieczony. W efekcie przywrócono portal do stanu, jaki uzyskał po wykonanych w wieku XIX pracach naprawczych (przekuciach).

Katedra łacińska we Lwowie, portal w kruchcie zachodniej, po konserwacji

Prace konserwatorskie na cmentarzu Janowskim we Lwowie, Ukraina. Etap IV

Fundacja Dziedzictwo Kresowe im. Orłąt Lwowskich

Rok 2022 był czwartym sezonem prac konserwatorskich prowadzonych przez fundację na cmentarzu Janowskim we Lwowie. Konserwacji poddano pięć nagrobków usytuowanych przy głównych alejach nekropolii. Były to: grobowce rodziny Pichlerów i rodziny

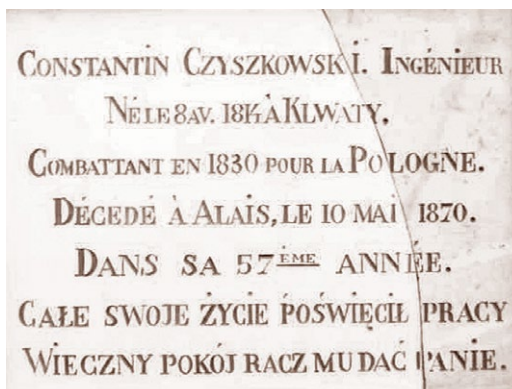

Uszkodzony krzyż z kolumny stojącej przed główną bramą wjazdową na cmentarz Janowski

Chandermanderów (z ornamentальnymi dekoracjami w stylu art déco); nagrobek przedstawicielki zakonnego zgromadzenia świeckiego III zakonu Franciszka – Emilii Wołkowej z Kulińskich; nagrobek Herbstów w formie skałki, z wartościową artystycznie figurą Chrystusa na krzyżu oraz wapienna stela z zatartymi napisami uniemożliwiającymi identyfikację pochowanych osób.

Rozpoczęto także prace przy kolumnie typu „latarnia umarłych” stojącej przed główną bramą wjazdową na cmentarz Janowski. Przypuszczalnie pochodzi ona z XVII w. i została przeniesiona z innej lokalizacji w 1938 r. i przebudowana według koncepcji architekta i konserwatora zabytków Michała Łobosa. Przasadzista w proporcjach kolumna w typie tokańskim, ustawiona jest na dwustopniowym postumencie. Umieszczono na niej blok z czterema tralkami w narożach, nakryty czterospadowym daszkiem, zwieńczony kulą z metalowym krzyżem. W 2020 r. obiekt został pokryty

Rekonstrukcja tablicy nagrobnej
Konstantego Czyszkowskiego
na cmentarzu w Alès we Francji

grubą warstwą cementu, który unieczystnił formę rzeźbiarską i przyczynił się do przyspieszonej destrukcji. W trakcie burzy w 2021 r. ułamaniu uległa kula z krzyżem. W ramach prac konserwatorskich zrealizowanych w 2022 r. kolumna została oczyszczona z nawarstwień oraz przeprowadzono niezbędne zabiegi techniczne w celu jej zabezpieczenia. Prace będą kontynuowane w kolejnym sezonie.

Restauracja i konserwacja nagrobka Konstantego Czyszkowskiego, cmentarz Montée de Silhol w Alès, Francja Polskie Towarzystwo Heraldyczne

Projekt obejmował prace restauratorsko-konserwacyjne na cmentarzu Montée de Silhol w Alès we Francji. Dotyczył naprawy ceglanoego muru oraz grobowca rodziny Beau, w którym pochowany został Konstanty Czyszkowski (1814-1870), powstaniec listopadowy.

Wykonana została naprawa ceglanoego muru poprzez zszywanie pęknięć prętami spiralnymi i przemurowanie. Natomiast grobowiec został zaizolowany i poddany hydrofobizacji oraz oczyszczony z nawarstwień metodami chemiczno-mechanicznymi. Niezachowana część tablicy Czyszkowskiego została zrekonstruowana, pozostałe zaś tablice odkopano, oczyszczono i przywrócono na

miejsce. Wszystkie zostały wzmocnione konstrukcyjnie i strukturalnie, a jednocześnie uzupełniono ubytki i wykonano rekonstrukcję brakujących fragmentów.

Celem projektu było ratowanie nielicznych, niedawno odnalezionych śladów materialnych Wielkiej Emigracji poza Paryżem z zamiarem przypomnienia środowiskom i instytucjom francuskim o wkładzie Polaków w rozwój lokalnych społeczności oraz zwrócenie uwagi, że ślady materialne ich obecności są wspólnym dziedzictwem wymagającym opieki w takim samym stopniu jak dziedzictwo francuskie.

Prace ratunkowe i konserwatorskie we wnętrzu poddominikańskiego klasztora (obecnie Lwowskie Muzeum Religii) we Lwowie, Ukraina. Etap II Stowarzyszenie na rzecz Ochrony Dziedzictwa Kultury „Kon-Takt”

Budynek klasztoru powstał w XVI w. z wykorzystaniem fragmentów starszych budowli; stąd obecność elementów gotyckich w strukturze murów (krużganki). Po wojnie w kościele i klasztorze umieszczono muzeum religii i ateizmu. W pomieszczeniu nad refektarzem ulokowano archiwum, natomiast nadmierne obciążenie centralnej części sklepienia spowodowało spękanie muru i w konsekwencji

Fragment sztukaterii przed pracami konserwatorskimi i po nich w d. klasztorze dominikanów we Lwowie

zniszczenia sztukaterii z XVIII w. oraz pochodzących z XIX w. wyobrażeń malarskich klasztorów dominikańskich w lunetach. Obecnie archiwum zostało wyprowadzone znad refektarza. Monitoring rys sklepiennych wykazał stabilność konstrukcji.

W 2022 r. kontynuowano prace ratunkowe i konserwatorskie we wnętrzu refektarza. Wzmocnione zostały wyprawy i uzupełniono ubytki sztukaterii. Zrekonstruowano brakujące partie na podstawie zachowanych analogii. Została też wykonana pełna konserwacja malowideł na ścianach tarczowych w lunetach.

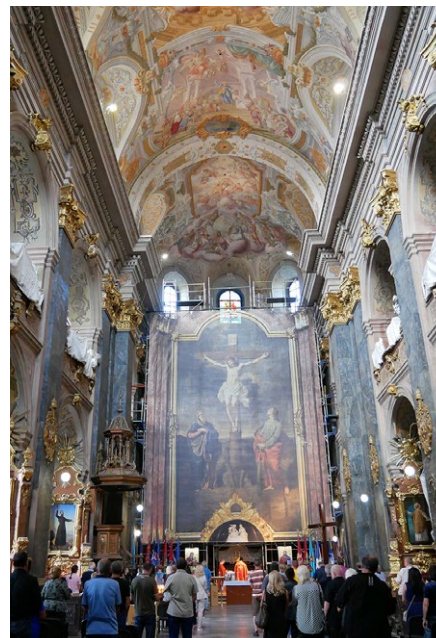
Nowa aranżacja konserwatorska przywraca historyczne walory artystyczne sali. Dzięki temu dawny refektarz pełnić będzie funkcję sali wystawienniczej i kameralnej sali koncertowej.

Ratunkowe prace konserwatorskie w d. kościele jezuickim pw. Świętych Piotra i Pawła we Lwowie, Ukraina. Etap X

Stowarzyszenie na rzecz Ochrony Dziedzictwa Kulturowego „Kon-Takt”

Kolejny etap prac polegał na przeprowadzeniu ratunkowych prac konserwatorskich przy barokowym ołtarzu głównym świątyni, która obecnie służy jako kościół garnizonowy Sił Zbrojnych Ukrainy.

Prace zostały poprzedzone wykonaniem szczegółowych badań konserwatorskich oraz ekspertyzy stanu zachowania, które określiły zakres koniecznej ingerencji konserwatorskiej w strukturę zabytku. Dokładne rozpoznanie obiektu, w tym technologii wykonania, przyczynią się także do ustalenia warsztatu, w którym został wykonany, i jego twórców.

Barokowy ołtarz w kościele św. Piotra i Pawła we Lwowie

Prace konserwatorskie przy organach w kościele pw. Narodzenia św. Jana Chrzciciela w Mościskach, Ukraina. Etap II

Fundacja Dziedzictwo Kresowe im. Orłąt Lwowskich

Kościół należy do najstarszej parafii Mościska w dawnej archidiecezji przemyskiej, do której parafia należała do roku 1991. Obecny kształt świątynia otrzymała pod koniec XVI w. Do naszych czasów dotrwały

Organy w kościele pw. Narodzenia św. Jana Chrzciciela w Mościskach

*Malowidło
Antoniego Tucha
w katedrze
ormiańskiej
w trakcie prac
konserwatorskich*

wysokiej klasy historyczne organy piszczałkowe z 1883 r. powstałe w znanym i cenionym warsztacie budowy organów Ignacego i Aleksandra Żebrowskich ze Lwowa. Zostały one wykonane w duchu tzw. ciągłości historycznej, czyli w stylu, technice rzemieślniczej oraz sposobie wykonawczym, jaki stosowany był przed wiekami.

Celem projektu było zachowanie dla przyszłych pokoleń jednego z cenniejszych przykładów polskiej sztuki organmistrzowskiej. Z uwagi na postępującą degradację podzespołów organów wynikającą z naturalnego procesu starzenia się materiału i jego zużycia oraz destrukcyjnej działalności szkodników drewna, trzeba było wykonać prace konserwatorskie i restauratorskie. W niektórych przypadkach konieczna była rekonstrukcja, szczególnie w przypadku elementów zdekompletowanych i nieodwracalnie uszkodzonych.

Renowacja i konserwacja nagrobka Ormian polskich na cmentarzu w Baniłowie, Ukraina. Etap II *Armenian Foundation*

Baniłów był dawniej jednym z ważniejszych ośrodków osadnictwa ormiańskiego na Bukowinie. Tamtejszy cmentarz jest jednym z niewielu dobrze zachowanych kresowych cmentarzy stanowiących wyjątkowe dziedzictwo Ormian polskich.

Wytypowany do konserwacji pomnik nagrobny niezidentyfikowanej osoby

wyróżnia się walorami artystycznymi, zauważalnymi mimo złego stanu zachowania obiektu. W dolnej części pomnika zachowała się dekoracja w stylu neogotyckim.

W bieżącym roku kontynuowane były prace podjęte w 2019 r. Przeprowadzony został demontaż nagrobka, a następnie sklejono rozłamane elementy cokołu, wykonano izolację poziomą i ponownie całość zmontowano. Jednocześnie uzupełnione zostały ubytki formy i warstwy powierzchniowej.

Interwencyjne prace konserwatorskie przy malowidle autorstwa Antoniego Tucha w katedrze ormiańskiej we Lwowie, Ukraina *Stowarzyszenie Absolwentów Akademii Dziedzictwa*

Katedra ormiańska jest jednym z najstarszych i najcenniejszych zabytkowych kościołów Lwowa. Jej historia sięga XIII w. Jest też w Europie Środkowej jedynym w swoim rodzaju przykładem architektury o rysach orientalnych.

Zadanie polegało na przeprowadzeniu prac konserwatorsko-restauratorskich przy malowidle ściennym autorstwa Antoniego Tucha, znajdującym się w kopule w zachodniej części nawy. Celem było powstrzymanie procesów destrukcji poprzez scalenie strukturalne podłoża i warstw polichromii, opracowanie powierzchni podłoża i wykonanie pełnego retuszu scalającego wraz z rekonstrukcją wybranych fragmentów.

Dzięki wykonanym pracom konserwatorskim i restauratorskim w pełni zostały przywrócone walory estetyczne malowidła w obszarze zaraz po wejściu do kościoła.

Prace badawcze w kościele św. Józefa na Kahlenbergu w Wiedniu, Austria *Fundacja na rzecz Polskiego Narodowego Sanktuarium na Kahlenbergu*

Ze wzgórza Kahlenberg – dziś znajdującego się w granicach Wiednia – w 1683 r. Jan III Sobieski dowodził zwycięską bitwą z wojskami tureckimi. Kościół wraz z klasztorem kamedułów wzniesione zostały na pocz. XVII w. z inicjatywy i funduszy marszałka koronnego Mikołaja Wolskiego. Kościół i klasztor były niszczone przez wojska tureckie i napoleońskie. Niemal wszystkie zabudowania klasztorne rozebrano. Obecna forma kościoła została nadana w 1912 r. podczas odbudowy prowadzonej przez księży zmartwychwstańców.

Kościół św. Józefa na Kahlenbergu,
Wiedeń, Austria

Zadanie polegało na wykonaniu dokumentacji pomiarowej i ekspertyz kościoła pw. św. Józefa i klasztoru na Kahlenbergu w Wiedniu. Opracowania te stanowią będą podstawą do planowanego projektu budowlanego i konserwatorskiego remontu. Wykonanie inwentaryzacji kościoła z częścią klasztorną oraz kwerendy archiwalnej było niezbędne do uzyskania zezwolenia wiedeńskiego konserwatora zabytków na przeprowadzenie prac restauratorskich i konserwatorskich.

Prace renowacyjne na wileńskich nekropoliach i przy polskich zabytkach w Wilnie, Litwa

Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie”

W ramach realizacji projektu wykonano prace konserwatorskie przy dwóch nagrobkach z cmentarza na Starej Rossie oraz przy pomniku Szymona Konarskiego przy ul. Munitines w Wilnie.

Wytypowane obiekty na Starej Rossie znajdowały się w złym stanie technicznym, natomiast wyróżniają się wartością

historyczną i artystyczną. Z nagrobka Sajkowskich, pochodzącego z pierwszej połowy XX w., zachowała się stela o nieregularnym kształcie. Obiekt o formie dość typowej dla wileńskich cmentarzy wyróżnia się postacią pochowanej w nim Katarzyny Lachowicz, weteranki powstania styczniowego. Natomiast wartość artystyczną prezentuje grobowiec Augusta Targońskiego z dekorowaną ornamentami stelą stanowiącą podstawę niezachowanego krzyża.

Jeśli chodzi o pomnik Szymona Konarskiego, działającego na Litwie i w Polsce powstańca listopadowego, rozstrzelanego przy ulicy Munitinés, to w roku 2020 Społeczny Komitet Opieki nad Starą Rossą wystąpił do administracji samorządu miasta Wilna o zgodę na restaurację tego obiektu. Na wniosek wydziału naczelnego architekta miasta, Komisja Pamięci Historycznej Wilna zaakceptowała przywrócenie pomnikowi jego pierwotnego wyglądu poprzez odtworzenie rzeźby orła na zachowanym

Archiwalne zdjęcie pomnika Szymona
Konarskiego w Wilnie

postumencie. Pomnik został postawiony w 1924 r. w miejscu śmierci Szymona Konarskiego, dzięki staraniom prof. Juliusza Kłosa. Orzeł umieszczony na odlanej z betonu podstawie został usunięty w latach 50. lub 60. XX w.

Konserwacja fragmentu elewacji kamienicy Szolc-Wolfowiczów z rzeźbą „Chrzest Chrystusa”, Lwów, Ukraina

Związek Rodowy Dzieduszyckich herbu Sas Rzeźba „Chrzest Chrystusa przez Jana Chrzyciela” powstała w XVII w. w pracowni Herman von Hutte i znajduje się na poziomie II piętra na narożniku dawnej kamienicy Szolc-Wolfowiczów przy zachodniej pierzei rynku we Lwowie. Rzeźba przedstawia bezcenną wartość

Archiwalne zdjęcie rzeźby „Chrzest Chrystusa” na dawnej kamienicy Szolc-Wolfowiczów

historyczną i artystyczną podobnie jak zachowany oryginalny wystrój rzeźbiarski fasady kamienicy wykonany w 1570 r. z alabastrów, marmurów i wapieni.

Projekt miał charakter ratunkowy, ponieważ stan zachowania obiektu określono jako bardzo zły, wręcz awaryjny. Przeprowadzono zatem szczegółowe rozpoznanie podczas wstępnych prac konserwatorskich, a następnie wykonano szeroko zakrojone prace ratunkowe i konserwatorskie z elementami restauracji.

Renowacja i rewaloryzacja murów klasztoru w Berdyczowie, Ukraina. Etap VII – odcinek murów południowych Krakowska Prowincja Zakonu Karmelitów Bosych

Zabytkowy zespół klasztorny zakonu karmelitów bosych w Berdyczowie został ufundowany w 1630 r. przez Janusza

Mur południowy wokół klasztoru zakonu karmelitów w Berdyczowie

Tyszkiewiczza na miejscu dawnej twierdzy rodu i zwany był Fortecą Najświętszej Maryi Panny. Przez wieki było to jedno z najważniejszych miejsc kultu religijnego, a także ośrodek nauki i kultury na ziemiach ukraińskich. W okresie XVII-XVIII w. odgrywał szczególną rolę polityczną i militarną. Burzliwe dzieje regionu zmuszały tamtejszych zakonników – czterokrotnie też tam wracali. W 2011 r. Kościół katolicki ogłosił go narodowym sanktuarium Ukrainy.

Etap VII dotyczył renowacji i rewaloryzacji powierzchni 707,22 m² murów wokół klasztoru, rozciągającą się od odcinka przy baszcie wschodniej aż do zakończenia baszty wschodniej od strony głównej bramy fortecznej. Prace miały charakter renowacyjno-konserwatorski i polegały na przeprowadzeniu gruntownej renowacji istniejącego muru ceglano- i kamiennego, głównie od strony zewnętrznej dawnej fortecy berdyczowskiej.

Ratunkowe prace konserwatorskie w kolegiacie pw. Świętej Trójcy w Ołyce, Ukraina. Etap IX

Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

Projekt obejmował kontynuowanie ratunkowych prac konserwatorskich w kolegiacie pw. Świętej Trójcy w Ołyce, która została wzniesiona w latach 1635-1640 z fundacji Albrychta Stanisława Radziwiłła. Monumentalna barokowa świątynia stanowi mauzoleum księżęcego rodu Radziwiłłów. Po 1945 r. zlikwidowano parafię, a w kościele urządzono kołchozową stajnię. Destrukcji uległy dachy, okna, posadzki, krypty zaś z pochówkami rodu Radziwiłłów zostały zbezczeszczone. W 1988 r. spłonęła więźba dachowa. Postępująca dewastacja zabytku została zatrzymana w roku 1991, kiedy to świątynia została zwrócona Kościołowi. Od 2013 r. w kolegiacie prowadzone są prace konserwatorskie.

Tegoroczne zadanie dotyczyło szeregu prac konserwatorskich obejmujących część gzymsu drewnianego w formie pasa

Prace konserwatorskie przy drewnianym pasie na gzymsie w kolegiacie w Ołyce

ze złożonym napisem, rzeźbę apostoła Bartłomieja z nawy głównej, 5 konsol z prezbiterium. Jednocześnie wykonano rekonstrukcję i konserwację 10 aniołów alabastrowych z nawy oraz rekonstrukcję rzeźby św. Andrzeja Apostoła z prezbiterium. W przyziemiu kościoła wykonano i wstawiono okna oraz położona została posadzka w obejściu prezbiterium (47,25 m²) i w skarbcu (30 m²). Jednocześnie doprowadzono wodę do podziemi kolegiaty i wykonano opaskę chłoną wokół dzwonnicy.

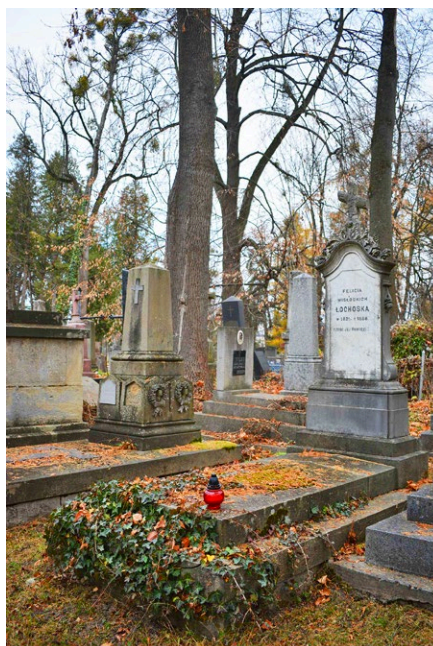
Konserwacja nagrobków rodziny Dzieduszyckich na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie

Związek Rodowy Dzieduszyckich herbu Sas

Był to już kolejny etap działań, który polegał na konserwacji nagrobka Edmunda Dzieduszyckiego oraz grobu Klaudii Dzieduszyckiej z Newlinów Mazarakich.

Nagrobek Edmunda Dzieduszyckiego znajduje się w najstarszej części cmentarza, w której pomniki w małym stopniu poddawane są pracom konserwatorskim. Grób był przysypany kilkudziesięciocentymetrową warstwą wtórnie naniesionej

ziemi, co spowoduje zmianę jego formy i bryły. Grób jest wykonany z wapieni i szarego marmuru. Na kamiennym krzyżu znajduje się żeliwna figura Chrystusa,

Grób Klaudii Dzieduszyckiej z Newlinów Mazarakich na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie

a całość otoczona jest ozdobnym metalowym ogrodzeniem. Natomiast nagrobek Klaudii i Elżbiety oraz Felicji to bardzo cenne obiekty wykonane z białego marmuru carraryjskiego z odlewaną z ołowiu inskrypcją, która jest rzadkością na tym cmentarzu. W wymienionych nagrobkach litery prawdopodobnie zachowały się, gdyż pokryte brudem i nawarstwieniami, stały się niewidoczne. Oba nagrobki posiadają analogiczne krzyże wieńczące główną płytę, z przechylonym ramieniem krzyża oraz podobnego typu dekoracje reliefowe na płytach i powstały we lwowskim warsztacie Leopolda Schimsaera. Zwieńczenie nagrobka Felicji to opracowane na wysokim poziomie rzeźbiarskim kwiaty i ornament roślinny. Nagrobek Klaudii był poddawany prawdopodobnie już wcześniej pracom renowacyjnym, gdyż posiada podstawę płyty grobowej wykonaną z betonu. Niestety uległa ona zniszczeniu i pęknięciu, co spowodowało zapadnięcie się grobu i osunięcie się marmurowej steli.

Interwencyjne prace konserwatorsko-technologiczne przy polichromiach Strońskiego w kościele sióstr klarysek we Lwowie, Ukraina

Towarzystwo Wspierania Inicjatyw Badawczych I Konserwatorskich

Zadanie polegało na przeprowadzeniu przy polichromiach Stanisława Strońskiego w kościele sióstr klarysek we

Fragment malowideł Stanisława Stroińskiego w kościele sióstr klarysek we Lwowie

Lwowie niezbędnych prac konserwatorsko-technicznych o charakterze interwencyjnym, połączonych z rozpoznaniem polichromii, sióstr klarysek

Wybrany obszar polichromii znajduje się w dawnym kościele pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, należącym do sióstr klarysek. Obecnie obiekt jest w użytkowaniu Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki im. Borysa Wożnickiego. Celem prac było odsłonięcie i usunięcie przemaalowań wykonanych przez Antoniego Popiela około 1898 r., a przede wszystkim zabezpieczenie i poprawa stanu zachowania obiektu. Wykonano także dokumentację prac, która umożliwia przyszłe doprecyzowanie programu prac konserwatorskich.

Konserwacja obrazu z kaplicy Kampianów wraz ze złożoną ramą i dwóch relikwiarzy z katedry łacińskiej we Lwowie, Ukraina

Stowarzyszenie Absolwentów Akademii Dziedzictwa

Celem projektu było wykonanie prac interwencyjnych i konserwatorskich powstrzymujących przed dalszą destrukcją obrazu przedstawiającego Chrystusa ubiczowanego, wraz ze złożoną ramą oraz dwóch relikwiarzy ze skarbca katedry lwowskiej.

Prace polegały na przywróceniu zażytkom wartości artystyczno-estetycznej, która została zdegradowana poprzez

Obraz Chrystusa Ubiczowanego z kaplicy Kampianów w katedrze łacińskiej we Lwowie

naturalny proces deterioracji przy ramie i relikwiarzu. Wykonane zostały działania konserwatorskie i restauratorskie przy ramie i relikwiarzu oraz przeprowadzono konserwację zachowawczą obrazu. Dzięki temu możliwe będzie ekspozycje zabytków i udostępnienie ich zwiedzającym i wiernym.

Konserwacja polichromii sklepień nawy głównej w kościele pw. Wniebowzięcia NMP w Wilnie, Litwa. Etap V **Provincia św. Maksymiliana Marii Kolbego Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych w Polsce**

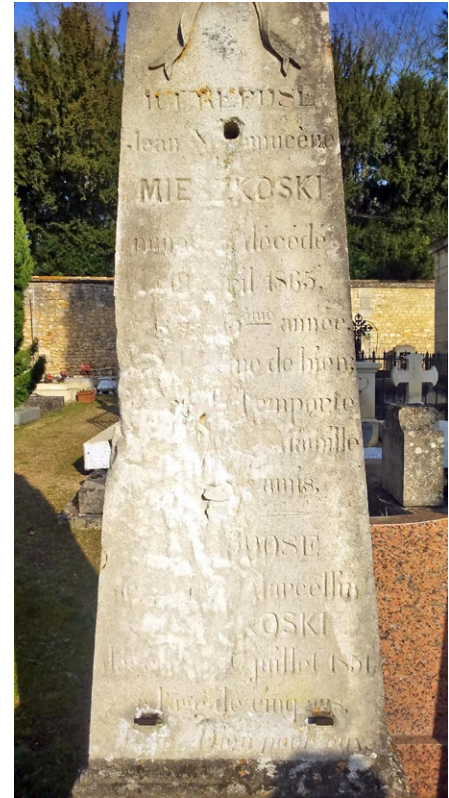
W 2022 r. kontynuowane były prace konserwatorskie przy osiemnastowiecznych malowidłach zachowanych na sklepieniu nawy głównej kościoła franciszkańskiego pw. Wniebowzięcia NMP w Wilnie.

Kompleksowym zabiegom konserwatorskim zostały poddane zachowane fragmenty przedstawieniowych dekoracji

*Polichromie
w kościele
pw. Wniebowzięcia
NMP w Wilnie*

*Nagrobek
J.N. Mieszkowskiego
na cmentarzu
w Poitiers we Francji*

malarskich piątego przęśla. Brakujące partie polichromii zostały odtworzone na podstawie analogii i informacji uzyskanych z obiektu w trakcie dotychczasowych prac.

Przygotowanie programu rewaloryzacji kościoła pw. Trójcy Przenajświętszej w Lubomlu, Ukraina

Fundacja Partnerstwa Europy Środkowo-Wschodniej

Zakłada się, że kościół jest najstarszą świątynią katolicką na Wołyniu, ufundowaną w 1412 r. przez króla Władysława Jagiełłę.

Projekt miał charakter prac ratunkowych, których głównym efektem był remont dachu kościoła wykonany na podstawie opracowanego przez ekspertów zakresu prac remontowo-konserwatorskich. Dodatkowo wykonano zabezpieczenie przeciekających fragmentów dachu, który był w stanie krytycznym. Dalszych prac remontowo-konserwatorskich wymaga elewacja, tynki wewnętrzne oraz stojąca obok XVII-wieczna dzwonnica.

Prace konserwatorskie ołtarza św. Józefa w kościele pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Brzozdowcach, Ukraina

Towarzystwo Boskiego Zbawiciela, Prowincja Polska

W 1769 r. Franciszka Rzewuska ufundowała miejscowy kościół, w którym od roku 1746 znajdował się obraz Chrystusa ukrzyżowanego nieznanego autora, uważany za cudowny. Obecnie obraz znajduje się w konkatedrze św. Jana Chrzciciela w Kamieniu Pomorskim. Od 1949 kościół służył jako kołchozowy skład materiałów chemicznych. W 1992 r. kościół zwrócono, a 23 stycznia 1993 roku bp Marcjan Trofimiak dokonał jego poświęcenia i rozpoczął się okres licznych remontów zniszczonego kościoła. Podczas odpustu 17 września 1995 w kościele umieszczono kopię obrazu Chrystusa ukrzyżowanego. Natomiast 14 września 2005 r. kard. Marian Jaworski erygował w Brzozdowcach sanktuarium Krzyża Świętego. Obecnie rzymskokatolicka parafia pod wezwaniem Podwyższenia Krzyża Świętego jest prowadzona przez salwatorianów.

W ramach projektu wykonano renowację ołtarza bocznego poprzez oczyszczenie powierzchni malowideł z luźnych zabrudzeń oraz zabielen. Uzupełniono drobne ubytki i wykruszenia warstwy malarskiej pobiąką wapienną odpowiednio dobarwioną pigmentami ziemnymi oraz scalono kolorystyczne ubytki i wykonano rekonstrukcję.

Restauracja i konserwacja nagrobka J.N. Mieszkowskiego na cmentarzu w Poitiers, Francja

Polskie Towarzystwo Heraldyczne

Jan Nepomucen Mieszkowski urodził się 16.05.1811 r. we wsi Mieszki k. Nasielska. Walczył w powstaniu listopadowym jako chorąży. W 1832 r. znalazł się we Francji. W Poitiers ukończył studia prawnicze.

Nagrobek Stanisława Małego po konserwacji na cmentarzu w Złoczowie

Był członkiem Towarzystwa Demokratycznego Polskiego. Zmarł 19.04.1865 r. i został pochowany na cmentarzu Hôpital des Champs. W tym samym grobie spoczywa dwoje z pięciorga jego dzieci.

W ramach projektu oczyszczony został nagrobek z nawarstwień biologicznych i chemicznych, wykonano odsolenie i wzmocnienie strukturalne. Ubytki zostały uzupełnione flekami z kamienia naturalnego i wykonano rekonstrukcję zatartych elementów inskrypcji.

Prowadzone na cmentarzu prace służyć mają ograniczeniu systematycznej likwidacji polskich grobów historycznych we Francji.

Prace konserwatorskie przy nagrobkach w Ukrainie

Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

Cmentarz katolicki w Złoczowie położony jest w południowej części miasta. Jest to rozległa nekropolia, wciąż czynna, z częściowo zachowanym układem przestrzennym. Na podstawie dat na zachowanych nagrobkach sądzić można, że cmentarz ten został założony na początku XIX wieku.

W 2022 r. prowadzone były prace przy nagrobku Stanisława Małego oraz przy nagrobku Wandy Wodnickiej, które mają istotną wartość artystyczną. Ich celem było zachowanie unikatowych nagrobków polskich na cmentarzach w Ukrainie.

Przeprowadzone prace konserwatorskie pozwoliły na zatrzymanie dalszej

destrukcji obiektów i przywrócenie im pierwotnych walorów.

Prace konserwatorskie przy ołtarzu bocznym „Przemienienia Pańskiego” w katedrze łacińskiej we Lwowie, Ukraina

Towarzystwo Wspierania Inicjatyw Badawczych i Konserwatorskich

Ołtarz boczny powstał w drugiej połowie XVIII w. jako jednorodne wyposażenie świątyni wraz ołtarzem głównym i Trójcy Świętej. Autorem wszystkich trzech ołtarzy był Piotr Polejowski, uczeń Jana Pinzla. Struktura ołtarza jest jednokondygnacyjna ze zwieńczeniem i wysokim cokołem. Centralna część jest flankowana dwoma kolumnami i dwoma czworobocznymi filarami. Obok kolumn

ustawiono na cokołach wielkie rzeźbione w drewnie figury apostołów św. Piotra i św. Jakuba. Całość zabytku zdobiona jest stiukami w chłodnych niebieskawych tonacjach.

Zadanie konserwatorskie polegało przede wszystkim na powstrzymaniu dalszej destrukcji obiektu, stabilizacji i wzmocnieniu warstw technologicznych poprzez poprawienie ich właściwości mechanicznych. Usunięte zostały wtórne warstwy malarskie i pozłota ze złożonych elementów snycerskich. Prace będą kontynuowane.

Dekoracja snycerska z ołtarza bocznego „Przemienienia Pańskiego” w katedrze łacińskiej we Lwowie

*Nagrobek Artura Schellenberga
na cmentarzu Łyczakowskim,
przed i po konserwacji*

▼ *Fragment polichromii w kościele
pw. Wniebowzięcia Panny Maryi,
św. Krzyża i św. Bartłomieja w Drohobyczu,
w trakcie prac konserwatorskich*

Konserwacja polichromii w kościele pw. Wniebowzięcia Panny Maryi, św. Krzyża i św. Bartłomieja w Drohobyczu, Ukraina

Fundacja Niepodległości

Jest to jeden z najstarszych kościołów w Galicji Wschodniej, a jednocześnie najstarszy i najcenniejszym zabytek Drohobycza. Polichromie stanowią część polskiego dziedzictwa kulturowego na Ukrainie. W XVIII w. Andrzej Solecki z Krechowic rozpoczął dekorowanie całego wnętrza nową późnobarokową polichromią. W okresie sowieckim dokonały się w największe zniszczenia w kościele, który pełnił funkcję magazynu. Ławki, konfesjonały, rzeźbione ołtarze i cenne obrazy zostały spalone, a zabytkowe organy sprzedano. Dopiero w 1989 r. Polacy mieszkający w Drohobyczu odzyskali kościół i odtąd trwa jego stopniowa renowacja.

Celem prac w 2022 r. była dalsza konserwacja techniczna polichromii na ścianach i sklepieniu kaplicy północnej oraz odsłonięcie dekoracji na ścianie południowej spod nawarstwień. Wykonano konieczne prace techniczne i restauratorskie celem powstrzymania procesów destrukcyjnych i przywrócenia malowidłom pełni walorów estetycznych i artystycznych.

Prace restauratorsko-konserwatorskie i inwentaryzacyjne na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie, Ukraina.

Etap XIV

Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

Cmentarz Łyczakowski słynie ze wspaniałych zabytków sepulkralnych i jest jedną z największych galerii plenerowych rzeźby polskiej XIX i pierwszej połowy XX w. Warto także pamiętać o historycznej roli spoczywających tam osób – mieszkańców wielonarodowego i wielokulturowego Lwowa. Artystyczna i historyczna waga cmentarza Łyczakowskiego sprawia, że miejsce to należy zaliczyć nie tylko do

wspólnej spuścizny kulturowej Polski i Ukrainy, lecz także do dziedzictwa ogólnoeuropejskiego.

Zgodnie z ustaleniami pomiędzy Fundacją Dziedzictwa Kulturowego a Zarządem Ochrony Środowiska Historycznego Lwowskiej Rady Miejskiej pracami restauratorsko-konserwatorskimi zostały objęte groby: Amelii z Szców Gołębiowskiej, Rozalii Wartasiewiczówny, Zdzisława Simodowicza, Oleandra de Liwińskiego, Władysława Belzy, Artura Schellenberga oraz ogrodzenia grobowca Jana Wilhelma Wyhery.

Roboty renowacyjne i odtworzeniowe kościółka pw. św. Michała Archanioła w Rawie Ruskiej, Ukraina. Etap V.2

Fundacja Semper Fidelis na rzecz Archidiecezji Lwowskiej

Kościół pw. Świętego Michała Archanioła został wybudowany w Rawie Ruskiej w stylu barokowym w XVIII w. według projektu Pawła Fontany. W 1738 r. został konsekrowany i oddany pod opiekę

św. Michała. Swoją funkcję świątynia pełniła do roku 1941, gdy na te tereny wtargnęły niemieckie wojska. Wówczas budowla była wykorzystywana jako magazyn produktów i różnych towarów. W 2000 r. zabytek przekazano rzymskim katolikom, obecnie opiekę nad nim sprawuje Archidiecezja Lwowska. W kościele pozostały resztki konfesjonałów i stali. Zachowały się też relikty polichromii, w tym XVIII w. fresków autorstwa Jana Ptaszkowskiego. Na fasadzie świątyni można dojrzeć na wpół zatarte postacie świętych Antoniego i Franciszka.

W ramach tegorocznego projektu sporządzono projekt budowlano-konserwatorski remontu świątyni. W tym celu zostały wykonane: kwerenda archiwalna, ekspertyza stanu technicznego murów i sklepień, badania zawilgocenia i zasolenia, badania geotechniczne oraz specjalistyczne badania konserwatorskie polichromii i tynków. Inwentaryzacja kościoła została przygotowana w oparciu o chmurę punktów wykonaną metodą skanowania laserowego na zlecenie Instytutu Polonika w 2021 r. Zadanie objęło także odtworzenie sklepienia w zakrystii, oczyszczenie podziemi z zalegającego gruzu, śmieci i zdegradowanej polepy glinianej oraz oczyszczenie i impregnację grzybobójczą murów podziemi.

Ratunkowe prace remontowe przy części więźby dachowej w katedrze ormiańskiej we Lwowie, Ukraina Stowarzyszenie Absolwentów Akademii Dziedzictwa

Celem dwuletniego (2022-2023) zadania jest przeprowadzenie niezbędnego remontu więźby dachowej w katedrze ormiańskiej we Lwowie, która należy do najcenniejszych zabytków miasta. To unikatowy przykład nawarstwiania się tradycji i stylów na przestrzeni prawie 600 lat.

Kaplica zamkowa w Podhorcach z pozostałością bogatej dekoracji

▼ *Uszkodzenia więźby dachowej w katedrze ormiańskiej we Lwowie*

Program prac został rozpisany na dwa lata i zakłada remont i częściową wymianę więźby dachowej oraz remont dachu nad całą świątynią, ślady bowiem wieloletnich zacieków na ścianach widoczne są nawet gołym okiem. Przyczyny bardzo złego stanu zachowania elementów konstrukcyjnych należy upatrywać zarówno w ingerencji wód opadowych będących skutkiem nieszczelności dachu, jak i w ataku mikroorganizmów i żerujących drewnojadów.

Podstawowym celem projektu jest powstrzymanie dalszej destrukcji obiektu oraz stabilizacja warstw technologicznych poprzez poprawienie (przywrócenie) ich właściwości mechanicznych. Dzięki temu zostanie zabezpieczona nie tylko sama konstrukcja, lecz także polichromie i mozaiki we wnętrzu świątyni.

Prace konserwatorsko-ratunkowe w kompleksie zamkowym w Podhorcach, Ukraina

Stowarzyszenie na rzecz Ochrony Dziedzictwa Kulturowego „Kon-Takt”

Założenie Podhoreckiego zamku to okazała arystokratyczna rezydencja, która została zbudowana według projektu Andrei dell’Aqua, w typie pallazzo in fortezza, czyli pałacu mającego cechy obronne. Niegdyś był to wybitny przykład wysokiej jakości architektury i zdobnictwa, dopełnionych bogatymi zbiorami. Obecnie we wnętrzu zachowały się wyłącznie wyśmienite oryginalne portale oraz kominiki wykonane z wapieni zbitych, zwanych powszechnie „marmurami”, a o dawnym bogactwie wystroju może przypominać wyłącznie kaplica stanowiąca centrum pałacu.

► Dokument świadczący o działalności na terenie Peru grupy specjalistów z zakresu nauk technicznych z przełomu XIX i XX w.

▼ Figura Matki Boskiej upamiętniająca kwatery sióstr szarytek na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie

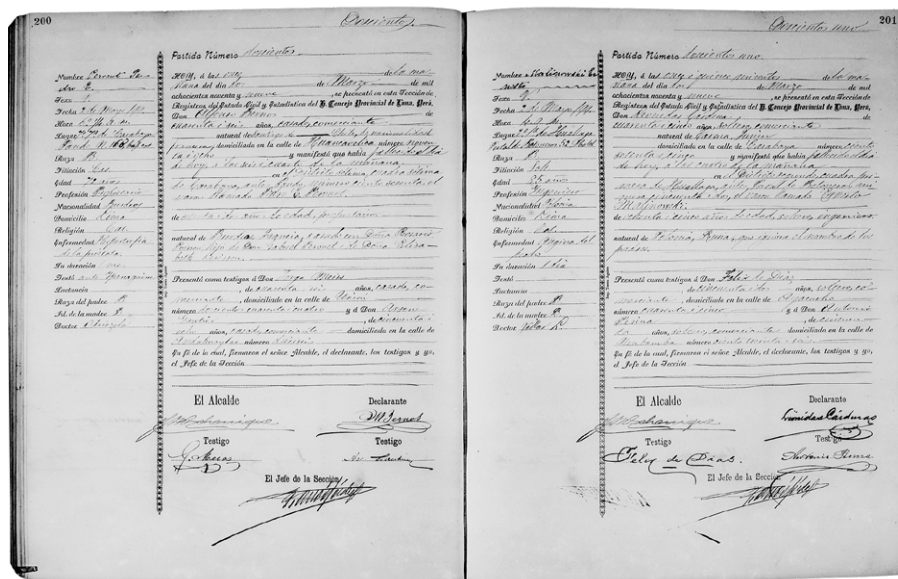
Zadanie polegało na dokładnym rozpoznaniu założenia zamkowego w Podhorcach i przeprowadzeniu badań kościoła, kaplicy oraz rzeźb i detalu w zamku. W trakcie zostały także wykonane prace ratunkowe i zabezpieczające przy elementach najbardziej tego wymagających.

Dzięki badaniom konserwatorskim możliwe będzie opracowanie projektów konserwatorskich do poszczególnych zabytków. Dzięki tym działaniom oraz porozumieniu z administratorem obiektu (Lwowska Narodowa Galeria Sztuki) możliwe będzie wykorzystanie opracowanych wniosków i założeń do zdobywania pozwoleń według miejscowego prawa.

Rola polskiego dziedzictwa narodowego w historii Peru, cz. II – prace inwentaryzacyjne i digitalizacyjne

Polskie Towarzystwo Studiów Latinoamerykanistycznych

Projekt był kontynuacją działań z ubiegłego roku. W ramach prac zostały uporządkowane i krytycznie opracowane źródła dotyczące nieznanego szerzej fragmentu polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą. Ich zakres dotyczył działalności grupy polskich migrantów z przełomu XIX i XX w. na terenie Peru uformowanej przez kilkunastu specjalistów z zakresu nauk technicznych i nauk o ziemi. Wyemigrowali oni z Europy do Ameryki Łacińskiej w ramach indywidualnych kontraktów związanych z prowadzoną

wówczas modernizacją Peru. Dzięki swojemu wykształceniu i pracowitości ich nazwiska do dziś są w Peru synonimem wysokiej klasy profesjonalizmu w różnych dziedzinach oraz wzorem patriotyzmu. Niestety, na gruncie polskim wiedza o wkładzie Polaków w rozwój cywilizacyjny Peru (zarówno w sferze kultury materialnej, jak i intelektualnej) nadal pozostaje znikoma, a materiały na ich temat nie doczekały się opracowania. Projekt wypełnia tę lukę.

Konserwacja i restauracja nagrobków sióstr szarytek na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie, Ukraina

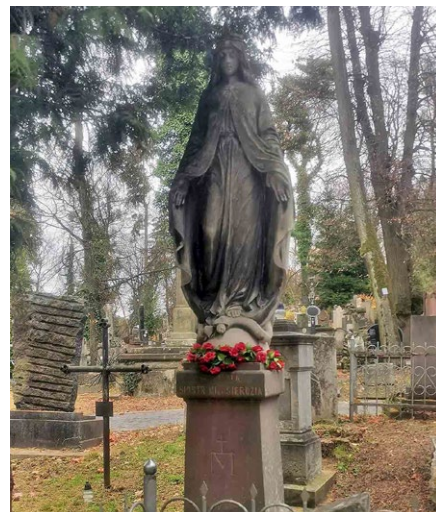
Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo Prowincja Krakowska

Siostry Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo, zwane szarytkami, zajmują ważne miejsce w historii Lwowa, gdzie od początku istnienia zakonu w 1799 r. niosły pomoc chorym i ubogim.

Projekt dotyczył prac konserwatorskich przy figurze Matki Boskiej upamiętniającej istniejącą niegdyś w tym miejscu

całą kwatery, w której pochowanych zostało ok. pięćdziesięciu sióstr szarytek. Celem prac było przede wszystkim przywrócenie wartości historycznej i symbolicznej miejsca pochówku, na którego miejscu powstały współczesne groby.

Prace konserwatorskie polegały na oczyszczeniu elementów kamiennych nagrobka i wykonaniu uzupełnień i nowego

Matka Boska i święci adorujący Świętą Trójcę przed i po konsekracji, klasztor benedyktynek we Lwowie

▼ Sarkofag z krypty rodziny Fredrów w trakcie prac konserwatorskich

fundamentu oraz na uczytelnieniu inskrypcji. Dzięki temu zostały zatrzymane procesy destrukcyjne, które zaszły na powierzchni i w strukturze obiektów w wyniku oddziaływania niekorzystnych warunków atmosferycznych.

Prace konserwatorskie przy zabytkach Ziemi Lwowskiej

Towarzystwo Tradycji Akademickiej

W ramach projektu wykonano prace konserwatorskie przy zabytkach z obwodu lwowskiego na Ukrainie – kolumnie z XVIII w. z Nowosiółek Zahalczycznych (rejon złoczowski) oraz kamiennym sarkofagu z XVII/ XVIII w. z podziemi kaplicy Fredrów w kościele pw. Wniebowzięcia Matki Boskiej w Rudkach (rejon Samborski).

Kolumna w Nowosiólkach Zahalczycznych została ustawiona przy kościele parafialnym Wszystkich Świętych pochodzącego z 1664 r. (obecnie – cerkiew Objawienia Pańskiego). Umieszczona na cokole z herbem Pilawa, zwieńczona została figurą Matki Boskiej Niepokalanego Poczęcia. Rzeźba jest wyjątkowo cennym zabytkiem epoki baroku. Cechy stylistyczne figury reprezentują tzw. lwowską szkołę rokoka; wysoka klasa warsztatu pozwala na przypisanie obiektu do kręgu twórczości Jana Jerzego Pinsla.

Ze względu na znaczny zakres zniszczeń i złożoność problemów konserwatorskich prace przy obiekcie podzielono na

dwa etapy. W 2022 r. kolumna została zdemontowana i przewieziona do pracowni, gdzie wykonano konserwację figury i elementów rzeźbiarskich oraz opracowano ekspertyzę konstruktorską z wytycznymi do wykonania nowego fundamentu.

Kamienny sarkofag z krypty rodziny Fredrów w kościele pw. Wniebowzięcia Matki Boskiej w Rudkach jest unikatowym obiektem o istotnej wartości historycznej. Ze względu na stan zachowania wymagał przeprowadzenia kompleksowych działań konserwatorskich celem

eliminacji przyczyn zniszczeń substancji zabytkowej oraz zabezpieczenia przed dalszą destrukcją.

Prace konserwatorskie w przestrzeni miejskiej Lwowa, Ukraina

Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

Klasztor benedyktynek, założony po 1593 r. i ulokowany u stóp Wysokiego Zamku, jest najstarszym katolickim klasztorem żeńskim na ziemiach ruskich Korony Polskiej. W 1624 r. ukończono budowę murowanego kościoła, który zastąpił wcześniejszy, drewniany. Położenie na skraju ówczesnego Lwowa wpłynęło na obronny charakter kościoła. Dwukondygnacyjna wieża, pełniąca funkcję baszty, została zwieńczona renesansową attyką. Benedyktynki opuściły Lwów w 1946 r., po zamknięciu kościoła i klasztoru przez władze sowieckie. W 1990 r. obiekty zostały przekazane greckokatolickim siostrom studytkom.

Przedmiotem projektu były prace konserwatorskie w obrębie klasztoru benedyktynek we Lwowie. Dotyczyły one: 1) zespołu trzech rzeźb z poł. XVIII w. (Matka Boska Niepokalanego Poczęcia, św. Scholastyka, św. Benedykt) na zachodniej elewacji klasztoru wraz z kamiennym obramieniem loggi – dawnym wejściem do klasztoru; 2) pochodzącej z XIX w. rzeźby Anioła Stróża w niszy wieży kościoła oraz 3) malowideł nad południową bramą klasztoru pochodzących przypuszczalnie z XVIII w., przedstawiających Matkę Boską i świętych adorujących Świętą Trójcę oraz św. Michała Archanioła.

W ramach prac usunięto wtórne warstwy polichromii, które zatarły oryginalną formę rzeźbiarską i przyczyniły się do osłabienia wapienia. Poprawiono estetykę figur poprzez prawidłowo wykonane rekonstrukcje i przywrócenie figurom ich atrybutów.

Kontynuacja rozbudowy archiwum cyfrowego oraz administracja i obsługa techniczna portalu Stałej Konferencji MABPZ. Etap V

Fundacja „Silva Rerum Polonarum”

Prace nad portalem internetowym Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (mabpz.org) podzielono na kilka etapów.

Tegoroczne zadanie jest V etapem wieloletniego projektu budowy i prowadzenia portalu internetowego tej organizacji oraz jej archiwum cyfrowego. W ramach prac rozbudowane zostało archiwum cyfrowe Stałej Konferencji o kolejne referaty i biogramy ich autorów; uzupełniono treści podstron poświęconych poszczególnym instytucjom. Trwały także prace nad zachowaniem funkcjonalności, dostępności i utrzymania dotychczasowego stanu technicznego portalu i archiwum cyfrowego MABPZ.

Jacek Malczewski, Maria Balowa jako Pytia, 1917, Lwowska Narodowa Galeria Sztuki

Publikacja katalogu portretów polskich osobistości ze zbiorów Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki, tom I

Stowarzyszenie Oświaty i Kultury Polskiej

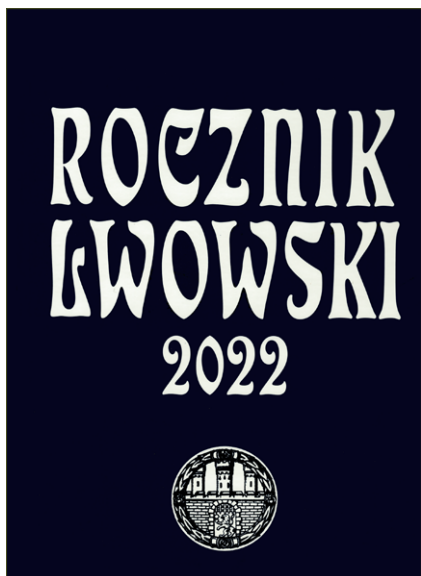
Celem projektu było opublikowanie pierwszego tomu katalogu prezentującego kolekcję portretów osobistości polskich i z Polską związanych, która jest przechowywana w zbiorach Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki im. B. Woźnickiego. Ta niezwykle cenna pod względem artystycznym i historycznym kolekcja nie została dotychczas całościowo opracowana i spopularyzowana. Publikacja dwujęzycznego, polsko-ukraińskiego katalogu przybliży postaci związane z polską historią, a także jej życiem kulturalnym, naukowym i religijnym.

Wydanie kolejnego numeru „Rocznika Lwowskiego”

Instytut Lwowski Fundacja Ochrony Dziedzictwa Kulturowego Kresów Wschodnich

Zadanie jest kontynuacją wydawanego od 1991 r. „Rocznika Lwowskiego”. Czasopismo, zachowując dotychczasową jednolitą szatę graficzną i układ merytoryczny, jest miejscem upowszechniania wiedzy o polskim dziedzictwie kulturowym za granicą. Artykuły publikują zarówno autorzy krajowi, jak i zagraniczni, szczególnie z byłych terenów II Rzeczypospolitej.

W „Roczniku Lwowskim 2021-2022” szczególne miejsce zajmują nieznane dokumenty źródłowe do dziejów Lwowa i Kresów. Pamiętać należy, że publikacja

takich rzadkich bądź w ogóle nieznanymi dokumentów źródłowych ma niezwykle ważne znaczenie dla badań naukowych oraz dla tworzenia i realizowania programów ochrony polskiego dziedzictwa narodowego za granicą.

Konserwacja książek ze zbiorów Biblioteki Poturzyckiej

Związek Rodowy Dzieduszyckich herbu Sas
Biblioteka Poturzycka została założona na początku XIX w. przez Józefa Kalasantego Dzieduszyckiego (1772-1847), który zgromadził w niej ok. 20 tys. dzieł i druków z zakresu historii i literatury polskiej, łańciskiej i francuskiej. Uzupełniana przez jego syna, Włodzimierza Dzieduszyckiego (1825-1899), pod koniec XIX w. liczyła około 30 tys. tomów. Przyrodnicza część Biblioteki Poturzyckiej została wyodrębniona z całości w 1870 r. po przeniesieniu Muzeum im. Dzieduszyckich do gmachu pałacu przy ul. Teatralnej 18 we Lwowie. Do dziś najstarsza część biblioteki znajduje się na parterze części pałacowej, gdzie mieścił się gabinet założyciela Muzeum,

*Dziennik łowiecki ze zbiorów
Biblioteki Poturzyckiej*

Włodzimierza Dzieduszyckiego. Z kolekcji przyrodniczej do dziś zachowało się ok. 23 tys. książek.

Projekt miał charakter ratunkowy. Jego głównym celem była konserwacja 20 szczególnie cennych pozycji i organizacja multidyscyplinarnej konferencji popularyzatorskiej poświęconej poturzyckiemu księgozbiorowi.

Pozostałości księgozbioru Biblioteki Poturzyckiej, która w czasach swojej świetności mogła równać się z kolekcją słynnego Ossolineum, stały się bazą dla Naukowej Biblioteki Państwowego Przyrodniczego Muzeum NAN Ukrainy we Lwowie, jednej z najstarszych bibliotek w Ukrainie.

Redakcja i opracowanie 3 tomów książki *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej* Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy

Projekt polegał na naukowym opracowaniu i przygotowaniu do druku, który zaplanowano na 2023 r., 3 tomów książki *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej* (tomy XV-XVIII). Efekt końcowy projektu jest dobrym podsumowaniem ostatnich 3 lat prac naukowych podejmowanych nad prezentowanym zagadnieniem. Książka

zawiera cenne opisy materiałów dotyczących działy bibliotekoznawstwa i archiwistyki. Można w niej znaleźć informacje na temat obiektów kultury materialnej w postaci architektury, malarstwa i sztuki, które w dużym stopniu są już nieobecne.

Wykorzystane w książce teksty zostały w 2022 r. poddane adiustacji i redakcji naukowej, w niektórych przypadkach zostały przetłumaczone. Publikacja przygotowana została do druku.

Katalog Raisonné Romana Cieślewicza / dzieło i życie

Muzeum Narodowe w Poznaniu

Jest to projekt trzyletni, którego celem jest zachowanie i zabezpieczenie znajdującej się we Francji spuścizny po Romanie Cieślewiczu, polskim artyście grafiku, czołowym przedstawicielu polskiej szkoły plakatu. Efektem końcowym będzie utworzenie wirtualnego archiwum (katalogu on line), które pozwoli na upowszechnienie wiedzy na temat artysty. Będzie ono zawierało szczegółowy katalog wszystkich prac Romana Cieślewicza, które są obecnie rozproszone w wielu kolekcjach tak w kraju, jak i za granicą.

W 2022 r. wykonano kwerendy w muzeach polskich i zagranicznych, przeprowadzono pobyt studyjny we Francji (Paryż, Archiwum IMEC) i przanalizowano odnalezione materiały i prace badawcze.

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

Publikacje naukowe

SERIA „STUDIA I MATERIAŁY”

Jan Ziarnko czy Jean le Grain? Twórczość lwowskiego artysty w XVII-wiecznym Paryżu. Dodruk

W okresie sprawozdawczym wykonano dodruk publikacji i zorganizowano jej promocję w Ambasadzie Polskiej w Paryżu oraz w Warszawie w Pałacu Staszica i w ramach cyklu „Archipelag historii” na Uniwersytecie Trzeciego Wieku Szkoły Głównej Handlowej.

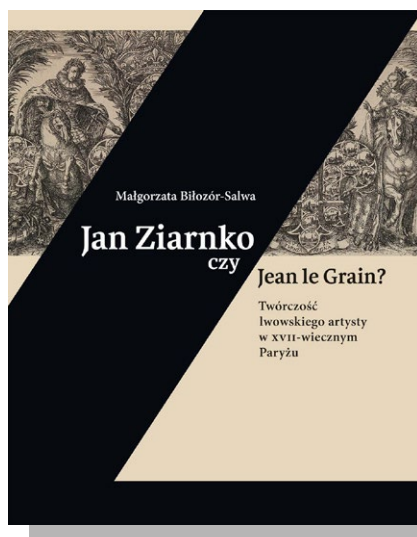
Autorka: dr Małgorzata Biłozór-Salwa

ISBN 978-83-66172-36-4

Nakład: 100 egz.

Włoscy architekci i muratorzy z Piuro i ich rola w rozwoju architektury na ziemiach Rzeczypospolitej w XVI i XVII w.). Dodruk. Edycja polska

Pod koniec 2021 r. ukazała się polskojęzyczna edycja książki poświęconej znakomitym artystom renesansu i baroku wywodzącym się z północnej Lombar-

dii, zatrudnionym na terenach Rzeczypospolitej Obojga Narodów (m.in. przy budowie kolegiaty w Ołyce). W związku z wyczerpaniem nakładu wykonano dodruk publikacji.

Autor: Stanisław Kłosowski

ISBN 978-83-66172-42-5

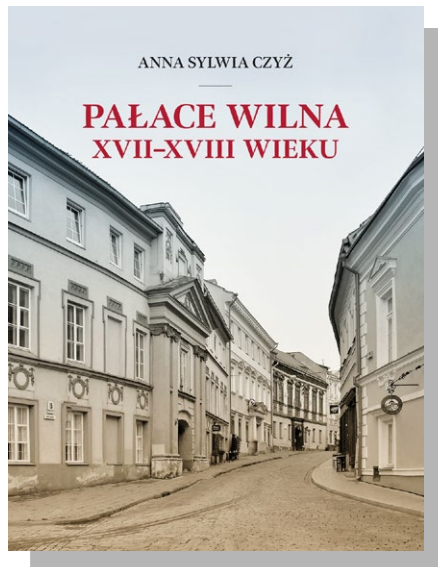
Nakład: 100 egz.

Pałace Wilna XVII–XVIII wieku

Publikacja jest pionierskim katalogiem obejmującym architekturę rezydencjonalną Wilna XVII i XVIII w. (do 1795 r.). Temat jest ważny zarówno ze względu na miejsce Wilna w historycznym i artystycznym pejzażu Rzeczypospolitej, jak i z powodu znacznego zniszczenia

dawnej tkanki miasta w XIX i XX w. To pierwsza próba wszechstronnego przedstawienia dziejów magnackich i szlacheckich rezydencji w Wilnie. Esencją książki jest katalog 41 pałaców. Tych zachowanych i niezachowanych. Noty katalogowe zostały pomyślane jako monografia każdej z siedzib. Obszerne kompendium wiedzy o pałacach

zamyka aneks *Słownik architektów i budowniczych czynnych w Wilnie XVII-XVIII w.* – wynik żmudnych kwerend i żmudnej pracy redakcyjnej – który sam w sobie mógłby być samodzielnym opracowaniem.

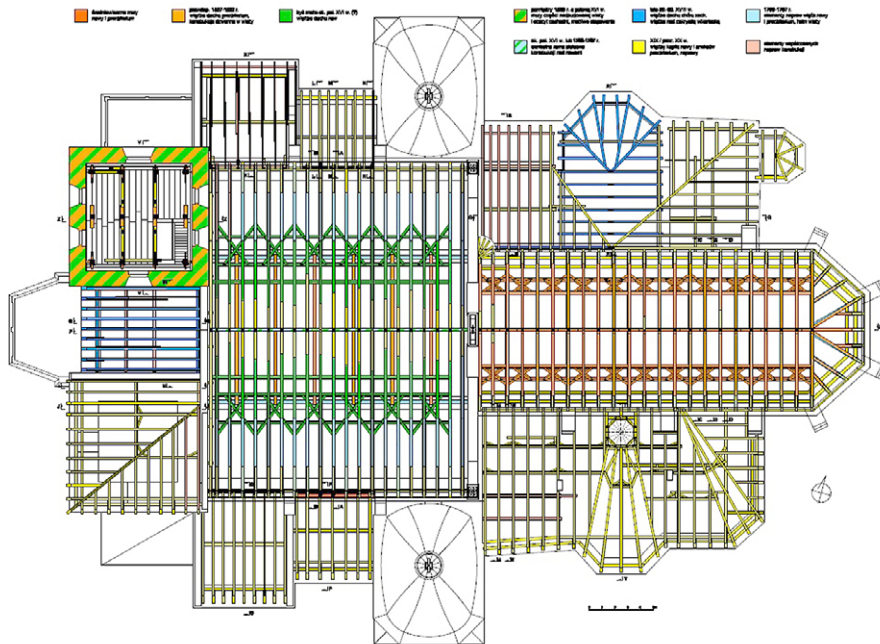
Publikacja jest nie tylko pierwszą naukową rozprawą o pałacach Wilna, lecz także pierwszą taką syntezą o pałacach znaczących miast Rzeczypospolitej.

W okresie sprawozdawczym publikacja ukazała się drukiem.

Autorka: dr hab. Anna Sylwia Czyż

ISBN 978-83-66172-44-9

Nakład: 350 egz.

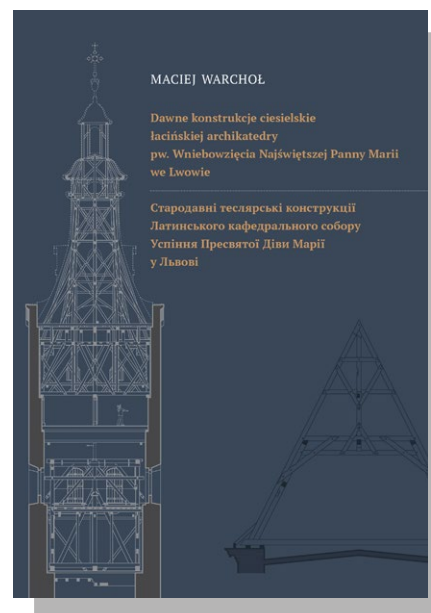

Dawne konstrukcje ciesielskie łacińskiej archikatedry pw. Wniebowzięcia Najświętszej Panny Marii we Lwowie

Publikacja polsko-ukraińska jest wyjątkowa, ponieważ po raz pierwszy przedstawia mało rozpoznaną kwestię historycznych więźb dachowych oraz tak wszechstronną dokumentację i analizę konserwatorską więźb dachowych zabytku tej klasy co katedra lwowska. Pokazuje, jak przejrzysta i lekka jest XVI-wieczna struktura nad prezbiterium i jak skomplikowana ze względu na kształt i wielkość jest konstrukcja XVIII-wiecznego helmu wieżowego.

Książka Macieja Warchoła prezentuje dziedzictwo myśli technicznej – wiedzy o konstrukcjach z wielowiekową tradycją. Katedra lwowska jest pierwszą, wielką świątynią dawnej i współczesnej Rzeczypospolitej, która doczekała się pełnej, naukowej dokumentacji wszystkich swoich ciesielskich konstrukcji dachowych. Co więcej, prezentowane badania to pewna

wiedza tajemna, którą dysponuje dość wąski krąg badaczy i równie niewielki krąg odbiorców. Celem publikacji jest także uwrażliwienie konserwatorów

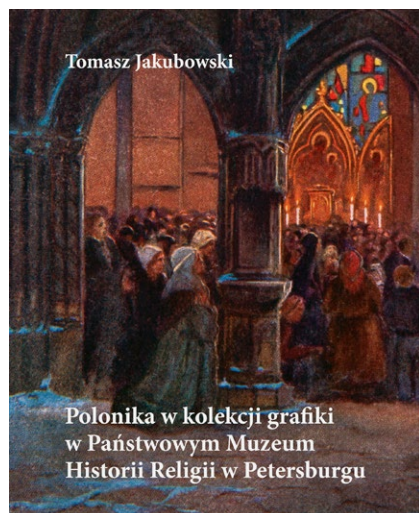
na ważny komponent dzieła architektonicznego, którego wartość historyczna i zabytkowa jest nie do przecenienia, a tym bardziej wartość użytkowa.

Autor: Maciej Warchoła
ISBN 978-83-66172-45-6
Nakład: 250 egz.

POZA SERIĄ

Polonika w kolekcji grafiki w Państwowym Muzeum Historii Religii w Petersburgu

Publikacja jest pionierskim opracowaniem graficznych dokumentów życia społecznego XIX i początku XX w. Dotychczas była to w znacznym obszarze terra incognita. Temat ten nie był bowiem przedmiotem badań.

Książka zawiera katalog ponad czterystu wyselekcjonowanych obiektów bardzo różnorodnego typu, ale polskiej proweniencji o zróżnicowanym charakterze: od obiektów sztuki tzw. wysokiej po druki dewocyjne i mieszczących się w Dziale Grafiki Państwowego Muzeum Historii Religii w Petersburgu. Jest to pierwszy w polskiej literaturze przedmio-

tu tak duży i całościowo ustystematyzowany materiał graficznych dokumentów polskiego życia społecznego. Wiele z dokumentów publikowanych jest po raz pierwszy.

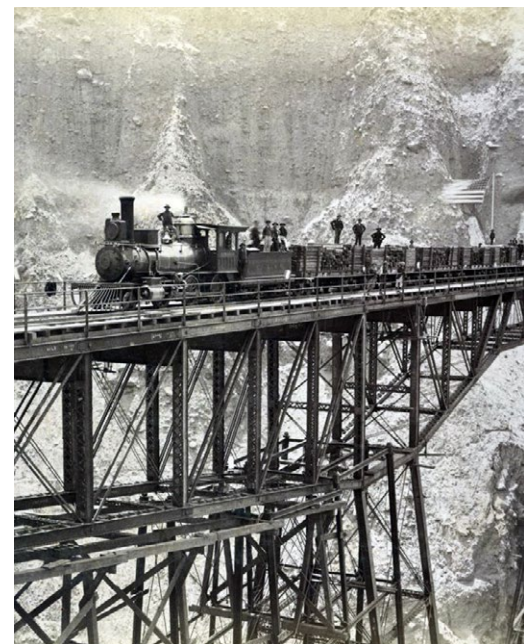
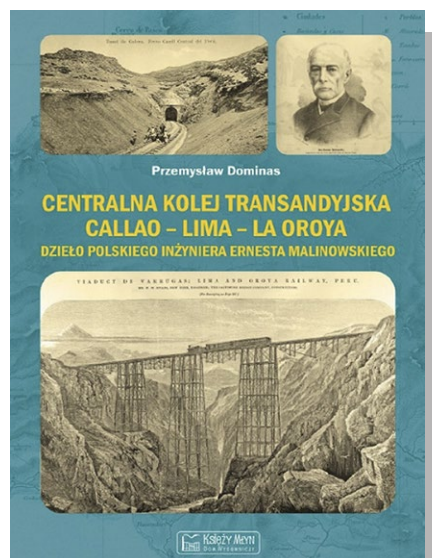
Autor: dr Tomasz Jakubowski
ISBN 978-83-66172-57-9
Nakład: 250 egz.

WYDAWNICTWA W KOEDYCJI

Kolej Transandyjska – Callao – Lima – La Oroya, dzieło polskiego inżyniera Ernesta Malinowskiego

Publikacja dotyczy jednego z najważniejszych dzieł inżynierii lądowej – Centralnej Kolei Transandyjskiej (Central Transandino), której projektantem i wykonawcą był Ernest Malinowski (1818–1899) – polski inżynier drogowy i kolejowy, budowniczy kolei w Peru i Ekwadorze. Autor prezentuje wiele ciekawostek, nieznanych faktów, mapy i zdjęcia archiwalne.

Książka zdobyła w konkursie ACADEMIA 2023 Nagrodę Rektora Politechniki Warszawskiej dla najlepszej

publikacji akademickiej w dziedzinie nauk technicznych i ścisłych. Jednocześnie została doceniona przez Towarzystwo Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych NOT, które w ramach konkursu TECHNICUS 2023 przyznało jej wyróżnienie za najlepszą książkę techniczną oraz najlepszy poradnik techniczny.

Autor: Przemysław Dominas
Koedycja: Wydawnictwo Książki Młyn
ISBN 978-83-7729-691-2
Nakład: 600 egz.

Dawny Truskawiec 1827–1939

Publikacja dwujęzyczna (polsko-ukraińska) poświęcona jest historii słynnego uzdrowiska położonego na południe od Lwowa. Jest ona efektem kilkuletniej pracy ukraińskiej naukowczynie, która zbadała i opracowała liczne archiwalia oraz zebrała obszerną ikonografię dotyczącą historii uzdrowiska i jego architektury, w znacznej mierze przekształconej lub nieistniejącej.

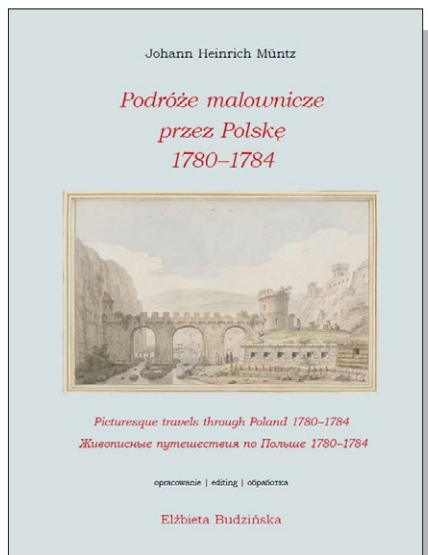
Autorka przybliży dzieje Truskawca i wzbogaca jego historię o wyniki swoich badań. Prowadzi czytelnika ulicami miasta, prezentuje mijane pensjonaty i hotele, ich historię i architekturę. Niestety, w dużej mierze obiekty te już nie istnieją. Autorka: Chrystyna Charczuk
Koedycja: Wydawnictwo Księży Młyn
ISBN 978-83-66172-43-2
Nakład: 300 egz.

Johann Heinrich Müntz, Podróże malownicze przez Polskę 1780–1784

Publikacja jest naukowym opracowaniem albumów rysunków z opisami wykonanych dla księcia Stanisława Poniatowskiego przez szwajcarsko-niemieckiego artystę, Jana Henryka Müntza, dokumentujących jego podróż po Rzeczypospolitej pod koniec XVIII w. Rysunki te są jednym z pierwszych tak obszernych zbiorów rycin ukazujących krajobrazy i zabytki z terenu współczesnej Polski i Ukrainy. Müntz był pierwszym artystą w XVIII w., który stworzył niezwykle dokument, który był doceniany przez potomnych.

Autorka opracowania przedstawiła skomplikowaną historię wędrowki rysunków i notatek Jana Henryka Müntza, zebranych w trzech albumach, charakteryzując jego twórczość rysunkową i pisarską. Nadto opatrzyła XVIII-wieczny tekst źródłowy naukowymi komentarzami. Publikacja całego materiału nie byłaby możliwa, gdyby nie pozyskanie w 2017 r. skanów dwóch moskiewskich albumów przez prezesa Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata, prof. Jerzego Malinowskiego, który patronował także tej publikacji.

Ze względu na niebywałą naukową wartość historycznego źródła – rysunkowego i opisowego – Instytut Polonika zdecydował się na jego opublikowanie w rzadko spotykanej formule. Rękopis w języku francuskim został przetłumaczony na język polski, a następnie tekst polski przetłumaczono na język angielski i rosyjski. Tym trójjęzycznym tekstom towarzyszą faksymile rysunków i oryginalnych opisów – niebywałe źródło wiedzy o XVIII-wiecznej Rzeczypospolitej.

Autorka: dr Elżbieta Budzińska
Koedycja: Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata
ISBN 978-83-66172-58-6
Nakład: 350 egz.

Architetti e costruttori di Piuro nella Polonia del XVI e XVII secolo (Włoscy architekci i muratorzy z Piuro i ich rola w rozwoju architektury na ziemiach Rzeczypospolitej w XVI i XVII w.)

W końcu 2021 r. ukazała się polskojęzyczna edycja książki poświęconej znakomitym artystom renesansu i baroku wywodzącym się z północnej Lombardii,

a zatrudnionym na terenach Rzeczypospolitej Obojga Narodów (m.in. przy budowie kolegiaty w Ołyce). Ich działalność artystyczna w Polsce była odnotowywana już od XVIII stulecia przez włoskich i polskich historyków. Prezentowana książka wykorzystuje i sumuje badania wcześniejszych historyków. Jest też efektem wieloletnich badań autora

w archiwach polskich, włoskich i białoruskich, które stały się też podstawą do postawienia nowych wniosków. Poza historycznymi walorami książka prezentuje chemiczne i technologiczne badania zapraw murarskich i sztukatorskich. Ta metoda badawcza w Polsce jawi się jako novum, choć od pewnego czasu wykorzystują ją włoscy historycy architektury i konserwatorzy, bo służy im do rozpoznania zespołów budowlanych i specyfiki warsztatu rzemieślniczego. Jest to więc bardzo ważne rozszerzenie systematyki badawczej wprowadzone przez autora.

Autor: dr Stanisław Kłosowski

Koedycja: Associazione italo-svizzera per gli scavi di Piuro i wydawnictwo Franco Angeli z Mediolanu

ISBN 978-83-66172-54-8

Nakład: 250 egz.

Polskie wiedzenia artystyczne, cz. 1: Przekroje i przybliżenia

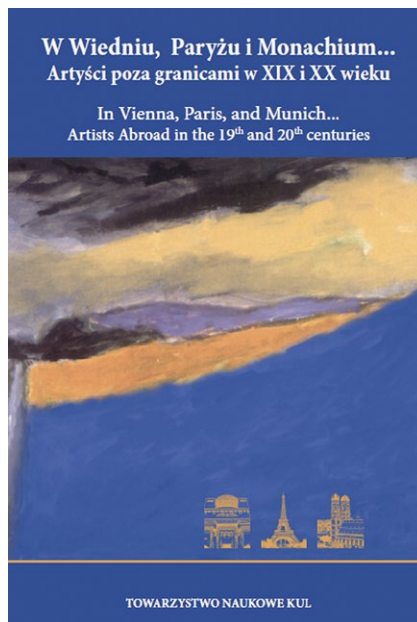
Dwujęzyczna publikacja *W Wiedniu, Paryżu i Monachium... Artyści poza granicami w XIX i XX wieku (In Vienna, Paris, and Munich... Artist Abroad in the 19th and 20th centuries)* zawiera zbiór artykułów, które były prezentowane na symposium naukowym poświęconemu tematyce małych i dużych ojczyzn oraz sztuki uprawianej przez artystów poza granicami ich rodzimych krajów. Książka przybliży polskie wiedzenia artystyczne, m.in. nieznaną dotąd prace artystów austriackich (np. prezydenta Wiener Secession, Franza Hohenbergera), wykonane na terenach polskich w latach 1915–1918. Wiele z utrwalonych obiektów i perspektyw widokowych już nie istnieje.

Autorka: dr hab. Dorota Kudelska

Koedycja: Towarzystwo Naukowe KUL Jana Pawła II

ISBN 978-83-7306-892-6

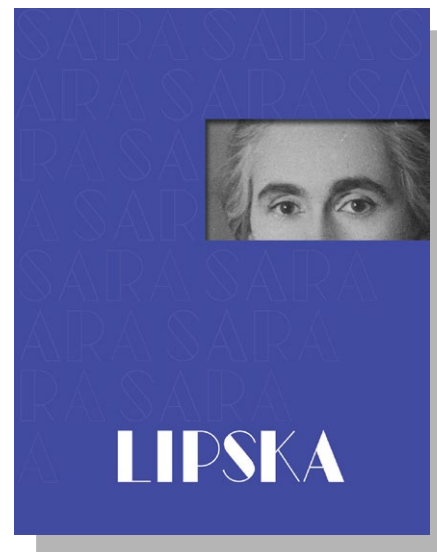
Nakład: 300 egz.

Sara Lipska. Artystka wszechstronna

Celem projektu jest wydanie pełnej monografii pochodzącej z Polski, a związanej od 1912 r. z Paryżem, wszechstronnej artystki Sary Lipskiej (1882–1973), uczeni i współpracownicy Xawerego Dunikowskiego.

W 2022 r. wykonano redakcję i korektę tekstu, otrzymano recenzje wydawnicze, pozyskano licencje na ilustracje (m.in. z kolekcji Metropolitan Museum

w Nowym Jorku i wielu kolekcji prywatnych), opracowano indeksy i zakończono prace nad projektem graficznym książki.

Na prośbę współwydawcy druk książki przesunięto na 2023 r.

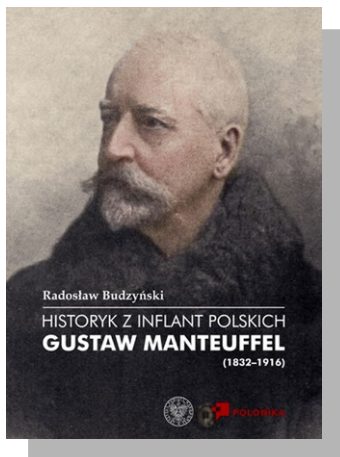
Autorka: dr Ewa Ziemińska

Koedycja: Muzeum Narodowe w Warszawie

Gustaw Manteuffel (1832–1916).

Życie i dzieło w świetle wybranych polskich archiwaliów

Tekst książki Radosława Budzyńskiego powstał na podstawie dysertacji naukowej o polsko-inflanckim historyku, baronie Gustawie Manteufflu (1832–1916). Plany wydawnicze zostały jednak zmienione, kiedy praca zdobyła II nagrodę w organizowanym przez Instytut Historii PAN oraz Instytut Pamięci Narodowej XIII konkursie im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na najlepszy debiut historyczny. Nagrodą było opublikowanie tej pracy. W związku z tym Instytut Polonika podjął współpracę koedycyjną z wydawnictwem IPN, które kontynuuje i koordynuje proces wydawniczy książki.

Na prośbę współwydawcy druk publikacji przeniesiono na 2023 r.

Autor: dr Radosław Budzyński

Koedycja: Instytut Pamięci Narodowej

Władysław Teodor Benda. *The life and work of a famous illustrator and mask-maker*

Instytut Polonika przygotowuje wydanie angielskojęzycznej edycji książki poświęconej życiu i twórczości Władysława Teodora Benda (1873–1948), pochodzącego z Polski ilustratora i twórcy masek teatralnych. Artysta żył i pracował w Stanach Zjednoczonych. Ze Stowarzyszeniem Weteranów Armii Polskiej w Nowym Jorku, w którego zbiorach znajduje się duża kolekcja prac artysty, podpisane zostało porozumienie o współfinansowaniu projektu.

W 2022 r. wykonano: tłumaczenie tekstu na język angielski, jak również poprawki i aktualizacje translatorskie, prace redakcyjne, przygotowano indeksy oraz projekt graficzny książki.

Przewidywany druk publikacji: pierwsza połowa 2023 r.

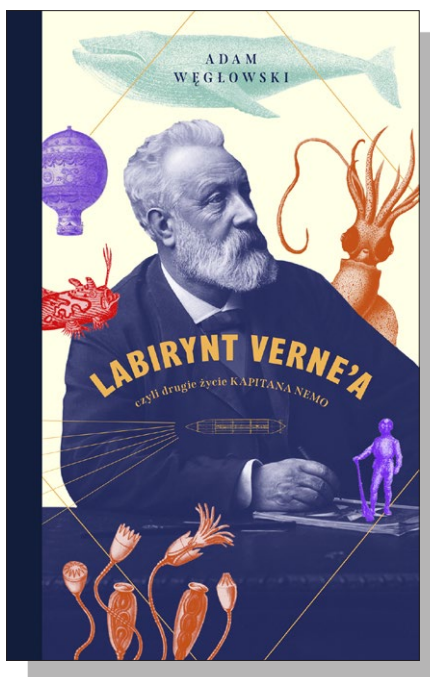
Autorka: Anna Rudek-Śmiechowska

Współwydawca: Stowarzyszenie Weteranów Armii Polskiej w Nowym Jorku

Publikacje popularnonaukowe

Labirynt Verne'a, czyli drugie życie kapitana Nemo, Adam Węglowski

Jest to popularnonaukowa książka poświęcona polskim wątkom w książkach Juliusza Verne'a. Autor przedstawia hipotezę, według której pierwowzorem bohatera tych publikacji, słynnego kapitana Nemo, miał być Polak. Autor analizuje dzieła Juliusza Verne'a i jego korespondencję z wydawcą. Przybliży w ten sposób życiorysy osób, które mogły być

wzorem dla pisarza w procesie tworzenia postaci kapitana Nemo.

Uzupełnieniem książki jest gra karciana i razem tworzą interesującą publikację.

ISBN 978-83-66172-49-4

Nakład: 500 egz.

Podręcznik do inwentaryzacji polskich cmentarzy i nagrobków poza granicami kraju, dr hab. Anna Sylwia Czyż, dr Bartłomiej Gutowski – wydanie ukraińskie

Publikacja jest pierwszym, opracowanym przez doświadczonych specjalistów podręcznikiem do inwentaryzacji cmentarzy. Podręcznik przeznaczony jest zarówno dla osób, które zawodowo zajmują się opieką nad nekropoliami poza granicami Polski, jak i dla wolontariuszy prowadzących takie działania. Podręcznik

wzbogacają liczne ilustracje oraz aneksy uwzględniający aspekty prawne organizacji pracy wolontariuszy przy inwentaryzacji polskich cmentarzy poza granicami kraju.

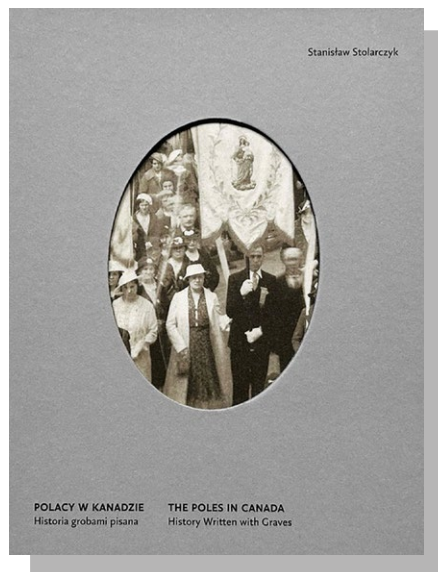
W 2022 r. ukazało się drugie, uzupełnione wydanie publikacji w języku polskim oraz pierwsze w języku ukraińskim. ISBN 978-83-66172-39-5 (wydanie polskie uzup.)

ISBN 978-83-66172-37-1 (wydanie ukraińskie)

Nakłady: po 400 egz.

***Polacy w Kanadzie. Historia grobami znaczone*, Stanisław Stolarczyk**

Jest to popularyzatorska książka, która przybliży zachowane ślady polskiego osadnictwa w Kanadzie od drugiej połowy XIX w. do początku wieku XX. Są to cmentarze, kościoły, kaplice i pojedyncze groby oraz tablice pamiątkowe. W książce zebrana jest dokumentacja fotograficzna i wyniki badań i inwentaryzacji prowadzonych przez autora na terytorium Kanady.

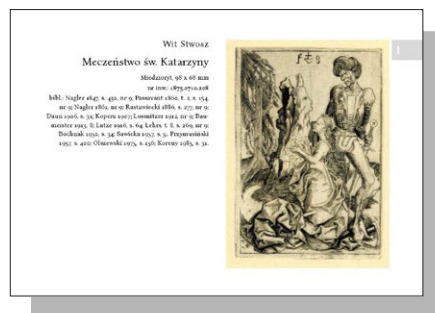

W okresie sprawozdawczym wykonano drugi etap tłumaczenia tekstu książki na język angielski i przygotowano do druku.

Przewidywany druk publikacji: I połowa 2023 r.

***Polonica ze zbiorów Gabinetu Rycin i Rysunku The British Museum*, prof. dr hab. Waldemar Deluga**

Książka prezentuje grafiki powiązane z Polską, które znajdują się w zbiorach Muzeum Brytyjskiego. Jest to autorski katalog najciekawszych obiektów ze zbiorów muzeum, które mieszczą się w sze-

roko rozumianej definicji poloników jak: portrety królów Polski, dzieła artystów polskich i działających w Polsce, prace zamawiane przez polskich mecenasów.

Książka jest przewidziana do druku w 2023 r. w dwóch wersjach językowych: polskiej i angielskiej.

***Pamiętniki*, Stanisław Stempowski – wydanie ukraińskie**

Będzie to publikacja przetłumaczonych na język ukraiński pamiętników Stanisława Stempowskiego (1870–1952). Stempowski był Polakiem rodzinnie i emocjonalnie związanym z Ukrainą, pisarzem, redaktorem i współredaktorem gazet. Był również działaczem politycznym: od 1920 r. ministrem rolnictwa

i ministrem zdrowia Ukraińskiej Republiki Ludowej, od 1921 r. członkiem zarządu Związku Zbliżenia Narodów Odrodzonych i współzałożycielem Instytutu Badania Spraw Narodowościowych, a także wieloletnim prezesem Towarzystwa Polsko-Ukraińskiego. Prywatnie był od 1926 r. towarzyszem życia Marii Dąbrowskiej. Za swoją działalność publicystyczno-polityczną otrzymał w 1933 r. Złoty Krzyż Zasługi.

Książka będzie dopełnieniem pierwszego, polskiego, nieocenzurowanego wydania Pamiętników przygotowywanego do wydania przez Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie. Projekt został zawieszony z powodu działań wojennych (książka będzie drukowana w Ukrainie). Druk publikacji zaplanowano na 2023 r.

Tłumaczenie: Kateryna Novikova.

WYDAWNICTWA W KOEDYCJI

***Druskieniki. Kurort przedwojennej Polski*, dr Jan Skłodowski**

To kolejna monografia uzdrowiskowej miejscowości przygotowana przez Jana Skłodowskiego. Druskieniki (obecnie Litwa) dzięki swojej lokalizacji nie miały

konkurencji w ówczesnej Polsce. Przyjeżdżał tutaj m.in. marszałek Józef Piłsudski oraz przedstawiciele artystycznej, finansowej i politycznej elity kraju. Publikacja jest bogato ilustrowana.

ISBN 978-83-7729-693-6

Nakład: 150 egz.

Koedycja: Książy Młyn Dom Wydawniczy

KSIAŻKI DLA DZIECI I MŁODZIEŻY

Dzik i tulipan

Publikacja dla dzieci, która powstaje na podstawie wydanej w roku 2018 przez Instytut książki Album polonicum. Metryka nacji polskiej w Padwie 1592-1745. Posługując się ciekawymi przedstawieniami i opisami obiektów, które znajdują się w herbach polskiej szlachty, chcemy zainteresować młodego czytelnika zarówno historią polskiej szlachty, jej obecnością we Włoszech, jak i samymi herbami szlacheckimi i obiektami związanymi z Polakami za granicą.

W 2022 r. trwały koncepcyjne prace graficzne nad publikacją.

Przewidywany druk: 2024 r.

PoloKRONIKA kryminalna

Jest to projekt dwuletni (2022-2023). Przygotowana została baza zawierająca wybór 60 ciekawych i zabawnych zdarzeń historycznych o charakterze kryminalnym. Każde wydarzenie jest

powiązane z obiektami/zabytkami, które są polonikami. W ten sposób połączymy dziedzictwo materialne z ciekawymi, często mało znanymi historiami, które przybliżą czytelnikowi poszczególne obiekty.

Przewidywany druk: 2024 r.

SERIA DZIECIĘCA

Inflancki konik, czyli podróż z panem Gustawem, Wojciech Widłak, dr Radosław Budzyński

Książka adresowana jest do dzieci w wieku 8-12 lat. Jej celem jest przybliżenie

► *Google Arts & Culture, wnętrze kościoła pw. św. Józafata w Detroit w USA, wystawa online Instytutu Polonika, 2022*

młodym odbiorcom polskiego dziedzictwa kulturowego znajdującego się na Łotwie, a dokładnie na terenie dawnych Inflant Polskich (dzisiejszej Łatgalii), poprzez opowieści o jednej z najważniejszych postaci urodzonych w tamtym rejonie, czyli etnografie, historyku i krajoznawcy Gustawie Manteufflu. Podróżując razem z bohaterem, młody człowiek będzie miał szansę poznać historię i bohaterów związanych z Polską i Łotwą, zabytki oraz tradycje będące częścią wspólnej historii tych krajów.

ISBN 978-83-66172-50-0

Nakład: 500 egz. i 500 egz. dodruku

Kim jest konserwator dzieł sztuki?,

Anna Kudzia

Książka dla dzieci w wieku 8-12 lat. Głównym jej celem jest przybliżenie młodym czytelnikom zawodu konserwatora, wyjaśnienie, czym się zajmuje i dlaczego, na czym polega jego praca, jakich używa narzędzi. Autorka – konserwatorka dzieł sztuki – przedstawia tajniki pracy konserwatora i tłumaczy, dlaczego trwa ona długo i w czym przypomina zadania dla detektywa. Publikacja będzie bogato ilustrowana z wykorzystaniem materiału fotograficznego dokumentującego prace konserwatorskie realizowane poza granicami Polski na zlecenie Instytutu Polonika.

Przewidywany druk: 2023 r.

INSTYTUT W INTERNECIE

Strona internetowa

Strona internetowa Instytutu Polonika pełni funkcję wizerunkową, informacyjną i edukacyjną. Jest podstawową platformą naszego kontaktu z osobami zainteresowanymi szeroko pojętym tematem ochrony dziedzictwa kulturowego za granicą. Jest dostosowana do wyświetlania na ekranach w różnej rozdzielczości, co umożliwia korzystanie z niej zarówno na komputerach, jak i urządzeniach mobilnych.

Przez cały rok prowadzone były działania SEO zgodnie z zaleceniami Google'a, dzięki którym strona była wysoko pozycjonowana w wynikach wyszukiwarek. Działania te objęły tworzenie przyjaznego adresu URL, formułowanie adekwatnych, ułatwiających wyszukiwanie tytułów, opisów i nagłówków

w tekstach na stronie, przygotowanie unikalnych i zrozumiałych w odbiorze artykułów. Dołożyliśmy też starań, by dostosować stronę do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

W roku 2022 strona www.polonika.pl odnotowała 125 891 wejść na stronę, co stanowi ponad 10-procentowy wzrost w stosunku do roku ubiegłego. Jeśli chodzi o użytkowników, to było ich 95 429, czyli blisko o 16% więcej w odniesieniu do adekwatnego okresu roku 2021.

Polonik tygodnia

Bardzo ważnym elementem strony jest zakładka „Polonik tygodnia” przygotowywana przez Dział Strategii i Analiz. Celem tego cyklu jest pokazanie różnorodności polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, zarówno pod względem tematycznym, jak i geograficznym. Dotychczas prezentowane były przede wszystkim zabytki sztuki świeckiej i sakralnej (architektura, malarstwo i rzeźba), ale także fortyfikacje, różnego rodzaju zabytki techniki, a nawet nietypowe miejsca czy książki. Opisywane polonika znajdują się zarówno na dawnych ziemiach wschodnich Rzeczypospolitej, jak i w miejscach związanych z polską emigracją polityczną i zarobkową na wszystkich kontynentach. Pełna wersja wpisów umieszczana jest na stronie internetowej Instytutu w każdy poniedziałek, a wersja skrócona publikowana jest w mediach

*Nowa Zelandia, Pahiatua.
Odnowiona kapliczka maryjna*

społecznościowych. Są to bardzo pozytywnie odbierane materiały, które budzą duże zainteresowanie naszych odbiorców.

W 2022 r. pozyskano na podstawie umów 52 teksty opublikowane następnie na stronie internetowej Instytutu.

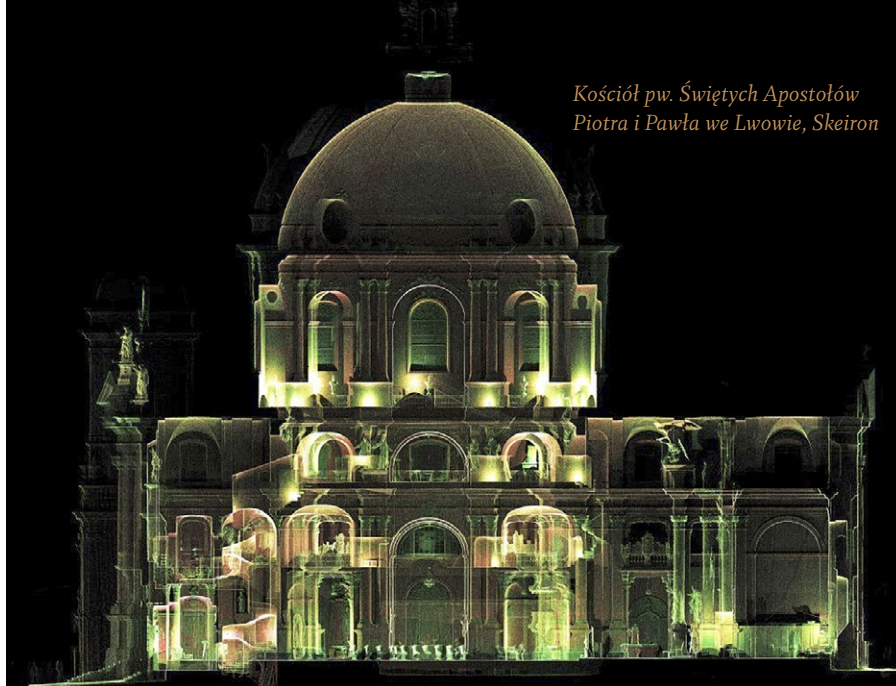
Wśród interesujących artykułów prezentowane były polonika znajdujące się w różnych krajach świata. Przypomnieliśmy o polskich śladach w tak dalekich krajach, jak Argentyna, Egipt (Kair), Iran (Isfahan), Liban (Bejrut), Nowa Zelandia (Pahiatua), Papua-Nowa Gwinea, USA, Wietnam oraz w kilku krajach Euroazji – Czechy, Francja, Niemcy, Norwegia, Rumunia, Słowacja, Turcja, Ukraina, Wielka Brytania, Włochy, Szwajcaria.

Media społecznościowe

Od początku swojego istnienia Instytut położył mocny nacisk na komunikację i promocję swoich działań we wszystkich mediach internetowych. Jest to niezwykle trudne zadanie, wzięwszy pod uwagę fakt, że w dzisiejszych czasach społeczność jest narażona na otrzymywanie bardzo wielu informacji, co utrudnia odsiewanie wartościowych i dobrych treści od tych łatwiej konsumowanych.

Media społecznościowe i kanały informacyjne wykorzystujemy przede wszystkim do promocji naszych projektów i wydarzeń organizowanych i współorganizowanych przez Instytut Polonika, w których nasi przedstawiciele są prelegentami czy ekspertami. Dzięki tej formie komunikacji relacjonujemy wydarzenia w formie streamingów na żywo, nagrań wideo dostępnych po wydarzeniach oraz obszernych fotorelacji.

Podstawowym kanałem komunikacji jest profil na Facebooku, który w grudniu 2022 r. osiągnął liczbę 13 794 użytkowników (obserwatorów). Do 37 033 wzrosła liczba odwiedzin tego profilu. Do 156 100

*Kościół pw. Świętych Apostołów
Piotra i Pawła we Lwowie, Skeiron*

wzrosły zasięgi publikowanych na naszym fanpage'u postów, przy tym istotnie wzrosła także aktywność w postach.

Największe zainteresowanie użytkowników naszych social mediów wzbudziły wpisy dotyczące prac prowadzonych w Ukrainie, a w szczególności działań związanych z zabezpieczaniem zabytków przed skutkami agresji zbrojnej Rosji na to terytorium. Instytut Polonika nie tylko odegrał ważną rolę w zabezpieczeniu zabytków, lecz także wspierał finansowo i organizacyjnie różne instytucje, m.in. poprzez wyposażanie zabytków w sprzęt gaśniczy, fizyczne zabezpieczenie elementów narażanych na zniszczenie (rzeźby, witraże), jak również wykonywał dokumentację obiektów z wykorzystaniem techniki skanowania na wypadek konieczności ewentualnej odbudowy czy remontu budowli. W raportowanym okresie wykonano skanowanie najważniejszych kościołów we Lwowie, Drohobyczu, Żółkwi, Rawie Ruskiej i Kamieńcu Podolskim.

Pracownicy Instytutu osobiście angażowali się we wsparcie dla Ukrainy. Instytut Polonika jest też partnerem akcji „Sztuka pomaga Ukrainie”, polegającej na sprzedaży dzieł uzyskanych od artystów oraz przekazywaniu środków na zakup materiałów dla służb medycznych na Ukrainie. Internauci byli również zainteresowani informacjami na temat prac konserwatorskich prowadzonych w ramach programu strategicznego „Ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą”, jak i przez beneficjentów realizujących projekty w programie „Polskie

„Sztuka pomaga Ukrainie” to wspólna inicjatywa Instytutu Polonika i Fundacji Dziedzictwo Kresowe

dziedzictwo kulturowe za granicą – wolontariat”.

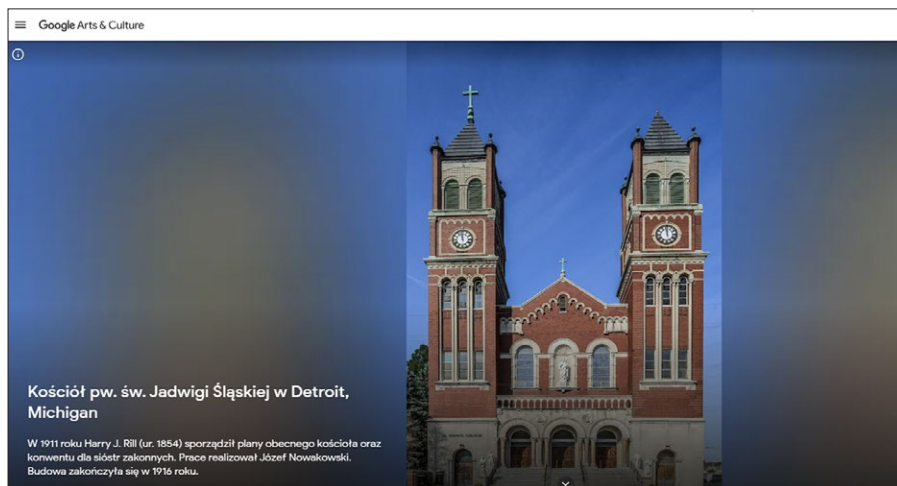
Z życzliwym odbiorem spotkał się też cykl „Polonika bajki czyta”. Zaprezentowaliśmy w nim osiem różnych opowieści, które niegdyś znali nasi dziadkowie. Spośród wielu bajek i legend wybraliśmy, takie jak: „Wajdelotka”, „Wdzięczna wieiórka”, „Wilcza łapa”, „Diabeł i żebrak”, „Podanie o Żelaznym Wilku” czy „O Kopuszku” w wersji łotewskiej i legendy „Jak król Sobieski Józka Baciara polubił” i „Jak Miętuś z Pełtwiakiem za łby we

Lwowie się wrodzili”. Bajki czytali nasi współpracownicy, a nagrania udostępniiliśmy na naszych profilach na Facebooku i YouTube.

Instytut wykorzystuje do komunikacji także swój kanał na Instagramie, który w okresie sprawozdawczym obserwowało 2892 użytkowników. Systematycznie pozyskiwaliśmy odbiorców w pozostałych social mediach, jak Twitter i LinkedIn.

Staramy się prowadzić komunikację w angażujący i ciekawy sposób, tak żeby nasi odbiorcy mieli poczucie, iż mają dostęp do naprawdę wartościowych i ważnych informacji. Udało się nam stworzyć grupę bliskich, zaangażowanych fanów, którzy potrafią się dzielić swoimi przemyśleniami, a przede wszystkim własną wiedzą. Dzięki temu profile Instytutu są pozytywnie odbierane przez internautów i dzięki nim stale się rozwijają.

Instytut Polonika na platformie Google Arts & Culture

Google Arts & Culture jest platformą internetową, na której muzea, galerie i instytucje kultury prezentują online swoje zbiory i projekty. Odbiorcami są internauci na całym świecie. Dzięki temu, że Instytut Polonika dołączył do Google Arts & Culture i prezentuje swoje wystawy, temat polskiego dziedzictwa kulturowego ma szansę zaistnieć w bardzo szerokiej przestrzeni międzynarodowej.

W 2022 r. Instytut Polonika udostępnił kolejne wirtualne wystawy związane z własnymi publikacjami i projektami: „Parafie i kościoły polskie w Michigan, Massachusetts i Minnesocie” część I i II (wersja polska i angielska) [foto Michigan]; „Renowacja kaplicy Krzyżanowskich. Kompleksowa konserwacja mauzoleum na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie” (wersja polska i angielska); „Nekropolia na Bajkowej Górze. Polskie ślady na cmentarzu Bajkowa w Kijowie” (wersja polska, angielska i ukraińska); „Obraz ze św. Benedyktem męczennikiem. Prace konserwatorskie malowidła znalezione go w kościele pw. Świętych Piotra i Pawła we Lwowie” (wersja polska i angielska).

Portal „Dziedzictwo za granicą. Baza poloników” – popularyzatorska platforma edukacyjna

Jest to projekt wieloletni mający na celu stworzenie ogólnodostępnego serwisu, który będzie skupiał informacje dotyczące polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, w tym bazę poloników (początkowo pod roboczą nazwą „Port Polonicum”).

W 2022 r. został przebudowany katalog osób pochowanych i struktura całej bazy z uwagi na podjęcie współpracy z MKiDN. W efekcie został rozbudowany moduł cmentarny o karty pochówków wojennych. Przeprowadzono także 6 importów danych z baz cmentarzy wojennych będących w dyspozycji MKiDN. Systematycznie wprowadzano też dane z istniejących już kart inwentaryzacyjnych dawnego województwa tarnopolskiego oraz cmentarza Na Rossie w Wilnie.

Realizatorzy: Meetmedia Sp. z o.o.; Appcraft Sp. z o.o., dobosz.studio Andrzej Dobosz

INSTYTUT W MEDIACH

Prowadzona komunikacja dotyczyła projektów realizowanych w ramach statutowej działalności Instytutu Polonika – bieżących prac konserwatorskich, projektów badawczych oraz wydarzeń popularyzujących polskie dziedzictwo kulturowe za granicą. Promocja realizowanych przez Instytut projektów była kierowana dwutorowo – zarówno do bardzo szerokiego grona odbiorców, którzy nie spotkali się dotychczas z pojęciem polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą czy polonika, jak i do węższego grona osób zainteresowanych tą tematyką. Dotarcie do szerokiej rzeszy odbiorców umożliwiła współpraca z najpopularniejszymi stacjami telewizyjnymi i radiowymi oraz z popularnymi tytułami prasowymi. Informacje dotyczące naszej działalności pojawiały się w takich rozgłośniach, jak: TVP Polonia, TVP3, TVP Kultura, Polskie Radio Jedyńka, Trójka, Czwórka, Radio dla Ciebie, Polskie Radio 24, Polskie Radio dla Zagranicy i innych.

W wyniku utrzymywania stałych relacji z mediami informacje na temat działalności Instytutu Polonika ukazywały się zarówno w prasie ogólnopolskiej, jak i lokalnej. Jednocześnie w zakresie promocji naszych działań współpracowaliśmy z portalami internetowymi.

W lutym 2022 r. rozpoczęła się rosyjska agresja zbrojna na terytorium Ukrainy i Instytut Polonika praktycznie natych-

miast podjął działania mające na celu ochronę zabytków. W celu minimalizacji konsekwencji ich utraty wykonywane było skanowanie laserowe najważniejszych obiektów. Dzięki wykorzystaniu tej technologii poddano archiwizacji cyfrowej duże zabytkowe obiekty, w tym także te wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO - w sumie były to 33 obiekty na terenie Ukrainy. Zebrane materiały stanowią ważny materiał badawczy i są rodzajem zabezpieczenia w przypadku uszkodzenia budynków lub ich wyposażenia. Postępy przedstawialiśmy nie tylko w naszych kanałach informacyjnych i społecznościowych, lecz także w mediach. Nasi pracownicy i współpracownicy wielokrotnie pojawiali się w programach telewizyjnych, audycjach radiowych oraz na łamach prasy, jak i uczestniczyli w licznych rozmowach prowadzonych online. Łącznie w 2022 r. ukazało się blisko 4550 publikacji.

Szerokim echem odbiły się badania prowadzone w podziemiach wileńskiego kościoła pw. Świętego Ducha w Wilnie, dawnym kościele dominikanów. Dzięki tym badaniom udało się wskazać unikalne, dwukondygnacyjne, ceglane podziemia pochodzące prawdopodobnie z 1610 r. Świątynia jest ważnym miejscem dla polskiej społeczności. Ma też olbrzymią wartość artystyczną i architektoniczną, ale mimo swojej niezwykłości, nie była wcześniej badana.

Wiele też miejsca media poświęcały jubileuszowi 5-lecia naszej działalności i związanej z nim wystawy „Podróż w nieznanie z Instytutem Polonika”. Pokazaliśmy najciekawsze zrealizowane projekty poprzez zebrane fotografie, ciekawostki i odkrycia dotyczące poloników rozsianych po całym świecie. Opowiadaliśmy o przeprowadzonych pracach zarówno w artykułach prasowych, jak i w wywiadach radiowych i telewizyjnych.

► Iluzjonistyczny ołtarz z kaplicy północnej kościoła pw. Wniebowzięcia Panny Maryi, Świętego Krzyża i św. Bartłomieja w Drohobyczu

INNE DZIAŁANIA INSTYTUTU

Kultura inspirująca

W 2022 r. Instytut Polonika w ramach programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Kultura inspirująca” upowszechniał na arenie międzynarodowej wiedzę o polonikach znajdujących się w różnych miastach świata poprzez wystawę „Tytus Brzozowski. 12 miast”. Została ona zaprezentowana w Londynie (2–15.07.2022) we współpracy z Polskim Ośrodkiem Społeczno-Kulturalnym oraz w Wilnie (3–27.10. 2022), gdzie projekt został zrealizowany we współpracy z Ambasadą RP.

Ze względu na wojnę w Ukrainie została odwołana ekspozycja w Lwowskim Muzeum Historycznym, która miała się odbyć w marcu 2022 r.

Wernisaż wystawy „Tytus Brzozowski. 12 miast” w Londynie

Podcasty

Celem upowszechniania wiedzy o polskim dziedzictwie kulturowym na świecie powstał cykl „Nasi tu byli”, który jest także dostępny na platformach Anchor i Spotify. Goście każdego z odcinków poruszali różne tematy, a wśród nich były: cmentarz Bajkowa w Kijowie (Bartłomiej Gutowski); rozmowa o Antonim Cierplikowskim (Adam Krupiński); projekty

wolontariackie (Jan Sabadasz); Jan Ziarnko i jego twórczość (Małgorzata Biłozór-Salwa); włoscy architekci z Piuro (Karol Guttmejer); animowanie dzieł sztuki w sferze wizualnej (Piotr Janowczyk); parafie i kościoły polskie w Michigan, Massachusetts i Minnesocie (Anna Sylwia Czyż); rozmowa o polskim dziedzictwie kulturowym w Ukrainie (Agata Dworzak); upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym w publikacjach naukowych (Piotr Rabej). Działania Instytutu przybliżyły spotkania, których

Zdjęcie grupowe panelistów i organizatorów spotkania „Bronisław Piłsudski. Wielkie otwarcie”

tematami były: czym są polonika i czy trudno jest dbać o dziedzictwo (Dorota Janiszewska-Jakubiak); projekt „Polonika w Minecraft” (Agnieszka Chmara, Katarzyna Brzostowska); wystawy w Google Arts & Culture (Anna Ekielska); ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego (Piotr Ługowski), jego badanie (Karol Guttmejer) oraz popularyzacja (Magdalena Gutowska), jak i program wolontariat (Marta Szyska) i programy grantowe MKiDN (Jakub Salas Arieta), a także działania promocyjne (Karolina Sałajczyk-Stefańska).

Materiały są dostępne na stronie internetowej Instytutu oraz na portalach streamingowych Spotify i Anchor.

Promocja wydawnictw Instytutu Spotkania autorskie

W roku sprawozdawczym odbyły się liczne wydarzenia promujące publikacje wydane przez Instytut Polonika. Rozpoczęły się one 15.01.2022 r. wydarzeniem pod hasłem „Bronisław Piłsudski. Wielkie otwarcie” zorganizowanym wspólnie przez Instytut Polonika i Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku. Dzięki temu miała miejsce premiera tłumaczenia według Barbary Słomki książki biograficznej *Opowieść o Bronisławie Piłsudskim. Polak nazwany Królem Ajnów* autorstwa prof. Kazuhiko Sawady oraz wydane przez Instytut Polonika cennego źródła autobiograficznego Bronisława Piłsud-

skiego, jakim jest *Dziennik 1882-1885* w pionierskim opracowaniu dr hab. Jolanty Żyndul, bez ingerencji w treść rękopisu. Zapiski Bronisława, dotychczas publikowane wyłącznie w fragmentach i w formie maszynopisu, po raz pierwszy zostały upowszechnione w oryginale na tak szeroką skalę.

Kolejne spotkanie autorskie odbyło się 24.03.2022 r. z Małgorzatą Biłozór-Salwą, autorką książki *Jan Ziarnko czy Jean le Grain? Twórczość lwowskiego artysty w XVII-wiecznym Paryżu*. Autorka poszerzyła w monografii zakres badań i umieściła całość w kontekście epoki i realiów trzech różnych miast – Lwowa, Krakowa i Paryża. Przedstawiła także złożone relacje i zależności między władzą a artystami-rytownikami, jako swoistymi narzędziami służącymi do rozbudowania działań propagandowych. Monografia była także prezentowana 6.10.2022 r. w Paryżu w czasie wydarzenia pod hasłem „Odkrywamy tajemnice kolejnych francuskich dzieł sztuki związanych z Polską”, którego współorganizatorem

była Ambasada RP w Paryżu. W spotkaniu uczestniczył także Paweł Migasiewicz, autor wydanej przez Instytut Polonika publikacji *Nagrobek serca króla Jana Kazimierza w kościele Saint-Germain-des-Prés w Paryżu*.

Publikacja *Regeneracja i modernizacja. Architektura Lwowa okresu dwudziestolecia międzywojennego* autorstwa Jakuba Lewickiego była prezentowana dwukrotnie (22.03.2022 w Domu Spotkań z Historią w Warszawie oraz 30.11.2022

Promocja publikacji
prof. Jakuba Lewickiego
„Regeneracja
i modernizacja.
Architektura Lwowa
okresu dwudziestolecia
międzywojennego”

w Międzynarodowym Centrum Kultury w Krakowie), w omawianym bowiem przez autora okresie architektura Lwowa zmieniała się bardzo dynamicznie. Do dzisiaj może są inne nazwy ulic, inna numeracja, ale modernistyczne budynki są wciąż te same, urzekają jeszcze architektonicznym kunsztem, stylem, bryłą i detalem.

Duże też zainteresowanie budziła publikacja z zakresu historii sztuki *Włoscy architekci i muratorzy z Piuro i ich działalność na ziemiach Rzeczypospolitej w XVI i XVII wieku* autorstwa Stanisława

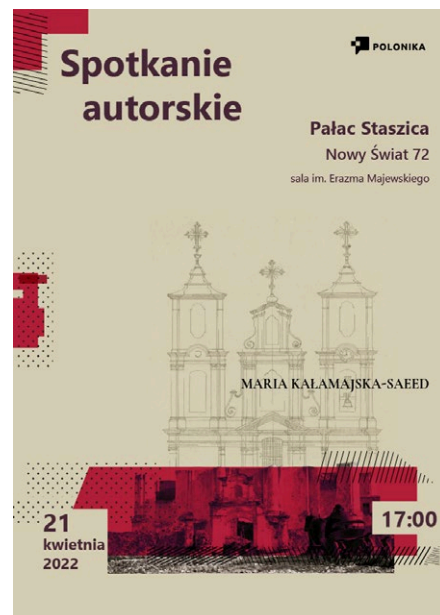
Kłosowskiego, której promocja odbyła się 31.03.2022 r. Książka w wyjątkowy sposób systematyzuje wiedzę na temat Antoniego Pelaciniiego, Giovanniego Malinvernigo i innych kamieniarzy, budowniczych i twórców architektury – pochodzących z włoskiego Piuro, a pracujących w ośrodkach artystycznych na terenie Rzeczypospolitej XVI i XVII w. Ukazała się także włoska wersja tej publikacji, której promocja miała miejsce 26.11.2022 w Sandrio i Piuro we Włoszech. Publikacja odkrywa nieznaną dotąd fakty dotyczące działalności i obecności piurejskich architektów w Polsce i Europie

Spotkanie promujące
książkę dr. Stanisława
Kłosowskiego
o włoskich architektach
i muratorach z Piuro

Wschodniej. W uznaniu działalności badawczej Stanisława Kłosowskiego, podczas uroczystego posiedzenia rady miasta burmistrz Piuro, Omar Iacomella wręczył autorowi publikacji tytuł Honorowego Obywatela Miasta Piuro.

Potężnym źródłem wiedzy o architekturze – głównie barokowej – z terenu dawnych ziem wschodnich Rzeczypospolitej jest publikacja *Rosyjskie pomiary klasztorów*

skasowanych w roku 1832 autorstwa prof. Marii Kałamajskiej-Saeed, z którą spotkanie autorskie odbyło się 21.04.2022 r. w Warszawie. Monografia otwiera naukowcom nowe perspektywy badawcze, ponieważ do naszych czasów w nieprzekształconej postaci zachowało się około 10% pomierzonych zespołów.

Spotkanie promujące
książkę o pałacach Wilna
autorstwa dr hab. Anny
Sylwii Czyż

Ukazała się kolejna publikacja wydana przez Instytut Polonika *Parafie i kościoły polskie w Michigan, Massachusetts i Minnesocie* autorstwa Anny Sylwii Czyż, Bartłomieja Gutowskiego i Pawła Sieradzkiego. Premiera tej książki miała miejsce 9.06.2022 r. Jest to efekt realizowanego od kilku lat projektu „Parafie i kościoły polskie w USA”, w którym uczestniczą naukowcy z Ośrodka Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL oraz z Instytutu Historii Sztuki UKSW w Warszawie.

Kolejną publikacją autorstwa Anny Sylwii Czyż są *Pałace Wilna XVII–XVIII wieku*. Książka cieszyła się dużym zainteresowaniem, dlatego też jej promocja odbyła się 30.06.2022 r. oraz 12.10.2022 r. było spotkanie z autorką w Domu Spotkań z Historią w Warszawie. Monografia to obszerne kompendium wiedzy o wileńskich pałacach – tych zachowanych i niezachowanych. Jest to wynik żmudnej pracy, która stanowi dopiero początek dalszych badań.

Na Uniwersytecie Łotewskim w Rydze, w dawnym gmachu słynnej Politechniki Ryskiej, prezentowane były (27.09.2022 r.) wspomnienia absolwenta tej uczel-

ni, Mieczysława Jałowickiego, wydane przez Instytut Polonika w tłumaczeniu na język łotewski w formie publikacji *Na skraju Imperium*. Spotkanie zorganizowane zostało we współpracy z Ambasadą RP w Rydze. W gmachu uniwersytetu do dzisiaj istnieje – jako część muzeum uczelnianego – karcer, w którym studenci odpokutowywali swoje przewinienia. Zachowały się w nim napisy i rysunki, którymi wówczas umilali sobie czas uczniowie. Miejsce to można odwiedzić dzięki polskim konserwatorom, którzy przed kilkom laty odrestaurowali wnętrze karceru.

Publikacja *Na skraju imperium* w litewskiej wersji językowej była 5.10.2022 r. promowana w Wilnie. Wydarzenie to spotkało się z dużym zainteresowaniem, ponieważ książkę można czytać jak wciągającą powieść lub jak podręcznik historii. Są tu intymne wspomnienia, precyzyjne portrety postaci, trafne lub mniej rozważania polityczne i smakowite lokalne anegdoty.

Spośród publikacji popularnonaukowych warto wymienić spotkanie autorskie z Janem Skłodowskim, autorem książki *Zaleszczyki. Riwiery przedwojennej Polski*, wydanej przez Instytut Polonika w koedycji z wydawnictwem Księży Młyn. Wydarzenie odbyło się 15.07.2022 r.

Spotkanie autorskie z dr. Janem Skłodowskim, autorem książki „Zaleszczyki. Riwiera przedwojennej Polski”

w Domu Spotkań z Historią w Warszawie. Natomiast 19.11.2022 r. w Multimedialnej Bibliotece dla Dzieci i Młodzieży w Warszawie miało miejsce spotkanie z Adamem Węglowskim, autorem wydanej przez Instytut Polonika książki *Labirynt Verne'a, czyli drugie życie kapitana Nemo*. Jest w niej hipoteza, według której pierwowzorem bohatera powieści, słynnego kapitana Nemo, miał być Polak. Integralną częścią publikacji jest gra karciana „Imię Nemo”. Jak zaznaczył autor: gra jest prostsza niż sama książka, która zastępuje...

Nie można też nie wspomnieć o spotkaniu promującym publikację *Inflancki konik, czyli podróż z panem Gustawem* autorstwa Wojciecha Widłaka i Radosława Budzyńskiego, wydanej przez Instytut Polonika w ramach serii publikacji dla młodych czytelników. Uczestnikami wydarzenia byli uczniowie szkół podstawowych, a autorowi towarzyszył aktor Jarosław Boberek, który czytał fragmenty prezentowanej publikacji. Emocji nie brakowało.

W ciągu całego roku sprawozdawczego prowadzona była współpraca z portalem Histmag w zakresie promocji publikacji Instytutu Polonika. Jest to najdłużej istniejący w Polsce serwis poświęcony szeroko rozumianej historii i jest w kraju jednym z najpopularniejszych mediów historycznych.

Targi książek

Ponownie byliśmy uczestnikami Targów Książki Architektonicznej „BazArch” (22-23.10.2022), odbywających się w Mazowieckim Instytucie Kultury w Warszawie. Była to okazja do przeglądu najnowszych wydawnictw o architekturze, przestrzeni w mieście i na wsi, planowaniu przestrzennym, ekologii, budownictwie, krajobrazie, dziedzictwie, zabytkach i sztuce w przestrzeni publicznej.

Natomiast XXX Targi Książki Historycznej miały miejsce w Arkadach Kubickiego w Warszawie (24-27.11.2022). Bogaty program Targów obfitował w panele dyskusyjne, spotkania autorskie, prezentacje gier strategicznych i planszowych. Instytut Polonika był jednym ze 180 wydawców

Gala wręczenia
Nagród „Przeglądu
Wschodniego”

z Polski, Ukrainy i Białorusi, którzy prezentowali bogatą ofertę publikacji naukowych, popularnonaukowych i edukacyjnych, poruszających tematykę polskiego dziedzictwa kulturowego poza granicami kraju. Była to też okazja do rozmów i nawiązywania kontaktów z przedstawicielami innych wydawnictw.

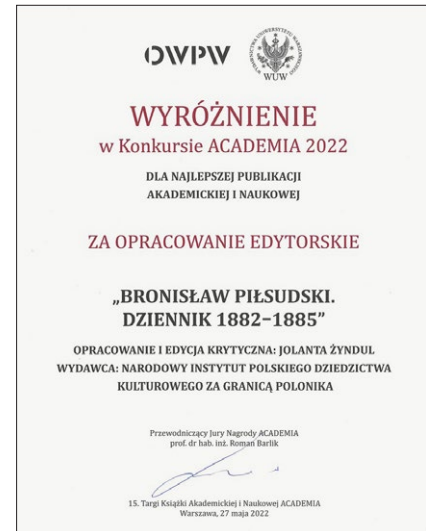
Nagrody i wyróżnienia

Podczas XXIX edycji uroczystej gali wręczenia Nagród „Przeglądu Wschodniego” w kategorii „Edycja źródeł” została nagrodzona publikacja dr hab. Jolanty Żyndul za opracowanie edycji tomu *Bronisław Piłsudski. Dzienniki 1882-1885*. Wyróżnienie za najlepszą książkę naukową o tematyce wschodnioeuropejskiej przyznawane przez kwartalnik naukowy „Przegląd Wschodni” i Studium Europy Wschodniej UW cieszy się uznaniem środowiska naukowego zajmującego się tematyką tego regionu Europy. W opinii jury publikacja jest mistrzostwem edytorskim, ponieważ poza samym waleorem edytorskim zwraca uwagę wysoki poziom opracowania graficznego. Atrakcyjny projekt layoutu książki autorstwa Łukasza Dąbrowskiego doskonale balansuje nowoczesność z jednoczesnym po-

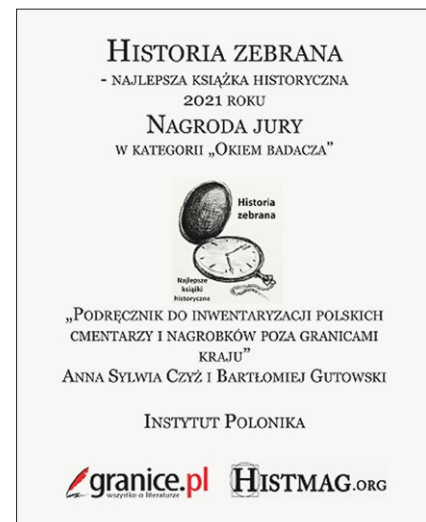
szanowaniem wiarygodności substancji źródłowej, jakim są zamieszczone w publikacji rękopisy czy archiwalne fotografie.

Warto też podkreślić, że książka *Bronisław Piłsudski. Dzienniki 1882-1885* otrzymała także za opracowanie edytorskie prestiżowe wyróżnienie dla najlepszej książki akademickiej i naukowej w konkursie ACADEMIA 2022, którego organizatorami są Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej oraz Fundacja Historia i Kultura. Podczas tegorocznej edycji tego konkursu została również wyróżniona publikacja Rosyjskie pomiary klasztorów skasowanych w roku 1832 autorstwa prof. Marii Kałamajskiej-Saed. Był to kolejny, po ubiegłorocznych nagrodach, sukces wydawnictwa Instytutu Polonika. W konkursie uczestniczyło 39 wydawców, którzy zgłosili do oceny 118 publikacji.

Z satysfakcją informowaliśmy, że książka *Podręcznik do inwentaryzacji polskich cmentarzy i nagrobków poza granicami kraju* autorstwa Anny Sylwii Czyż i Bartłomieja Gutowskiego została uznana za najlepszą książkę historyczną 2021 r.

w plebiscycie zorganizowanym przez redakcje Histmag.org i Granice.pl. Nagroda została przyznana w kategorii „Okiem Badacza”, która obejmuje książki historyczne, wyposażone w aparat naukowy, przeznaczone przede wszystkim dla historyków – zawodowców lub pasjonatów danego tematu. W swoim uzasadnieniu jury napisało, że „w Polsce nie brakuje

Wernisaż wystawy „Tytus Brzozowski. 12 miast” w Skierniewicach

«strażników pamięci» – ludzi zafascynowanych historią, chcących poznawać i pielęgnować świadectwa przeszłości dla przyszłych pokoleń. Świetnie przygotowany i bogato ilustrowany „Podręcznik do inwentaryzacji polskich cmentarzy i nagrobków poza granicami kraju” w swoim zakresie merytorycznym dostarcza im odpowiedniego zaplecza wiedzy oraz informacji, jak pracować w sposób poprawny metodologicznie. Edukowanie chętnych do pracy pasjonatów jest w najlepszym interesie polskich historyków i polskiego dziedzictwa [...]”. Z myślą o pasjonatach została wydana także wersja ukraińska tejże publikacji. Liczymy, że przyczyni się ona nie tylko do budowania wzajemnego zrozumienia i szacunku wobec wspólnej, polsko-ukraińskiej historii, lecz także stanie się pomocą, wskazówką i impulsem dla osób, które – chociażby na zasadzie wolontariatu – są gotowe podjąć się wykonywania prac dokumentacyjnych angażujących zarówno osoby z Polski, jak i z Ukrainy.

Wernisaże i filmy promujące Instytut

Wśród działań Instytutu Polonika popularyzujących wiedzę o polskim dziedzictwie za granicą ważne miejsce zajmują

wernisaże wystaw, filmy i udział w wydarzeniach organizowanych przez inne instytucje kultury.

W ramach kontynuowania prezentacji szerszemu gronu odbiorców wystawy „Tytus Brzozowski. 12 miast” gościła ona w Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce (14.01–31.03.2022 r. oraz w Muzeum Historycznym Skierniewic im. Jana Olszewskiego w Skierniewicach (2.12.2022–31.01.2023).

Podczas Dni Kultury Ukraińskiej „Vilniushyvanka” w Wilnie (13.05.2022) Instytut Polonika, we współpracy z Ambasadą RP w Wilnie, zaprezentował wystawę ple-

nerową poświęconą niezwykle kijowskiej nekropolii, cmentarzowi Bajkowa założonemu w 1834 r., który kryje szczątki wielu zasłużonych obywateli miasta i okolicznych ziem, a także żołnierzy polskich poległych w walce z bolszewikami. Do dziś zachowało się tu wiele kaplic autorstwa znanych architektów kijowskich, m.in. Władysława Horodeckiego, twórcy słynnego kijowskiego „Domu pod chimerami” i kościoła św. Mikołaja. W ciągu roku wystawa o cmentarzu Bajkowa prezentowana była jeszcze w Muzeum Historycznym Skierniewic im. Jana Olszewskiego (9.03–30.04.2022), Niedzicy na koronie zapory w Zespole Elektrowni Wodnych Niedzica SA (27.06–5.09.2022) oraz w kampusie UKSW w Warszawie (23.10–15.12. 2022).

Wystawa „Hetman” prezentowana była na dziedzińcu Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie (24.01–10.04.2022),

Wystawa „Hetman” w Przemyślu

Prezentacja wystawy „Polacy w Lipawie” w Lubaczowie

a następnie można było ją obejrzeć w Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce (11.04–31.08.2022) i na pl. Niepodległości w Przemyślu (2.09–2.10.2022). Jej tematem są różne etapy życia hetmana Stanisława Żółkiewskiego, jednego z najważniejszych wodzów w historii Rzeczypospolitej. Wystawa przybliży także spuściznę materialną i intelektualną, którą pozostawił po sobie Żółkiewski.

Wakacyjny czas od lat związany jest z Festiwalu Dziedzictwa Kresów w Lubaczowie i to właśnie tutaj prezentowana była wystawa „Polacy w Lipawie – historia znana, nieznaną, zapomniana” (28.07–19.08.2022), którą wcześniej można było oglądać w Muzeum Narodowym w Lublinie (15.03–16.05.2022). Ekspozycja ukazywała wkład mniejszości polskiej w rozwój gospodarczy zarówno Łotwy, jak i samej Lipawy.

W 2022 r. swoją wędrówkę rozpoczęła wystawa mobilna „Nie tylko Zamoyski. Polscy padewczycy i ich herby”, która wpisała się w uroczyste obchody 800-lecia istnienia Uniwersytetu w Padwie.

Ekspozycja powstała na podstawie książki *Album Polonicum. Metryka nacji polskiej w Padwie 1592–1745*, by przybliżyć nie tylko polskich studentów, lecz także wartości, jakimi kierowali się w życiu. Dotychczas wystawa była prezentowana w Akademii Zamojskiej (2–31.10.2022), na Uniwersytecie Rzeszowskim (2–30.11.2022) oraz Uniwersytecie Gdańskim (5.12.2022–11.01.2023).

„Podróż w nieznaną z Instytutem Polonika” to wystawa, która po raz pierwszy była prezentowana w Narodowym

Wystawa „Podróż w nieznaną z Instytutem Polonika” w Warszawie

Wernisaż wystawy „Nie tylko Zamoyski. Polscy padewczycy i ich herby” w Zamościu

Instytucie Kultury i Dziedzictwa Wsi w Warszawie (16.12.2022–16.01.2023) i będzie eksponowana w kolejnych lokalizacjach, ponieważ prezentuje bogactwo i różnorodność obiektów, które były przedmiotem działań Instytutu Polonika w zakresie ochrony, badań naukowych i popularyzacji wiedzy o polskim dziedzictwie kulturowym pozostającym poza granicami kraju. To niezwykła podróż, ponieważ prace i projekty realizowane były przy obiektach, które znajdują się lub są przywracane z zapomnienia wszędzie tam, gdzie tworzyli polscy artyści,

inżynierowie, gdzie osiedlali się polscy emigranci, gdzie miały miejsce ważne wydarzenia historyczne.

Premiera filmu „Kaplica Barczewskich” odbyła się 14.04.2022 w formie spotkania online, które było poświęcone zakończeniu prac konserwatorskich w tym obiekcie. Zabytek jest trzykondygnacyjnym mauzoleum, największym obiektem znajdującym się na cmentarzu Łyczakowskim, jednej z najstarszych istniejących nekropoli pozamiejskich w Europie. Film opowiada o pracy polsko-ukraińskiego zespołu konserwatorów-restauratorów. Dzięki tej filmowej opowieści jest szansa nie tylko zobaczyć, w jaki sposób przebiegała konserwacja mauzoleum, lecz także poznać trudności, z jakimi musiał zmagać się zespół podczas prowadzonych prac.

„Archipelag historii. Rozmowy o polonikach”

W 2022 r. została nawiązana współpraca z Uniwersytetem Trzeciego Wieku Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie celem przybliżenia seniorom tematyki polskiego dziedzictwa za granicą, poloników i działalności Instytutu Polonika. Powstał w ten sposób cykl wykładów pod wspólnym tytułem „Archipelag historii. Rozmowy o polonikach”. Bez zająknięcia się możemy powiedzieć, że była to świetna współpraca, która powinna zaowocować

kolejnymi projektami skierowanymi do tej grupy odbiorców.

Projekt obejmował 6 spotkań w ramach jednego semestru, które dotyczyły: poloników i polskiego dziedzictwa pozostającego poza granicami kraju (Dorota Janiszewska-Jakubiak); Po co komu łacina (Małgorzata Jesiotr); Dwie kaplice na Łyczakowie – konserwatorski kontrpunkt (Marcin Kozarzewski); Wielka historia oczami obcokrajowca. Jan Ziarnko czy Jean le Grain? (Małgorzata Biłozór-Salwa); Cmentarz jako miejsce pamięci (Bartłomiej Gutowski i Magdalena Gutowska).

Noc Muzeów

W 2022 r. Instytut Polonika włączył się w projekt Noc Muzeów we współpracy z Multimedialną Biblioteką dla Dzieci i Młodzieży nr XXXI w Warszawie. Najmłodszy wspólnie z animatorami kultury mogli bawić się, grać, malować i rysować, a wielbiciele bajek mieli okazję wyruszyć w filmową podróż dookoła

świata z rodzeństwem Polem i Niką oraz Podróżnikiem. Zajęcia i filmy były dostępne w języku polskim i ukraińskim. Podczas całego wydarzenia była też możliwość nabycia w promocyjnych cenach publikacji Instytutu Polonika.

Polonika bajki czyta

Z myślą o dzieciach i wszystkich miłośnikach bajkowych historii Instytut rozpoczął w Dniu Dziecka nowy cykl pod hasłem „Polonika bajki czyta”. Wielbiciele bajek mieli możliwość poznać i wysłuchać osiem różnych opowieści, które niegdyś znali nasi dziadkowie. Spośród wielu bajek i legend wybraliśmy takie,

jak: „Wdzięczna wiewiórka”, „Żelazny Wilk”, „Wilcza łapa” czy „Kopciuszek” w wersji łotewskiej i legendę o królu Sobieskim. Nagrania były publikowane w mediach społecznościowych Instytutu Polonika.

Gala 5-lecia

Najbardziej uroczystym dla Instytutu Polonika wydarzeniem roku 2022 była zorganizowana w Zamku Królewskim (8.12.2022) gala jubileuszowa z okazji pięciolecia działalności naszej placówki. Honorowy patronat objął Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Uroczystość była okazją do złożenia podziękowań tym wszystkim, którzy obdarzyli nas zaufaniem i podjęli z nami aktywną współpracę, a także tym, którzy pomogli w organizacji i wspierali Instytut w pierwszych latach jego rozwoju. Dzięki tej gali była też możliwość uhonorowania osób, które w szczególny sposób przyczyniły się do ochrony dziedzictwa kulturowego za granicą, szczególnie że był to rok wyjątkowy w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi przez Rosję na terenie Ukrainy. Głównym elementem wydarzenia było wręczenie przez Wiceprezesa Rady Ministrów, ministra kultury i dziedzictwa narodowego prof. Piotra Glińskiego Srebrnych Medalii „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” w uznaniu dla działalności na rzecz ochrony polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, którymi

Gala jubileuszowa
5-lecia Instytutu
Polonika w Zamku
Królewskim
w Warszawie

odznaczeni zostali: Lilia Onyszczenko-Szwec, dyrektor Zarządu Ochrony Środowiska Historycznego Lwowskiej Rady Miejskiej, Miejski Konserwator Zabytków Lwowa, oraz dr Karol Guttmejer, historyk sztuki, emerytowany pracownik służb konserwatorskich i Instytutu Polonika.

W związku z toczącą się wojną z Rosją Instytut wraz z ukraińskimi partnerami podjął się zabezpieczenia zagrożonych zniszczeniem cennych obiektów dziedzictwa kulturowego. Nie było to łatwe zadanie, bo wymagało nie tylko wiedzy, lecz także zaangażowania i odwagi wielu osób. W ramach działań zabezpieczających przeprowadzonych przez Instytut Polonika udało się dostarczyć materiały i zabezpieczyć przed pożarami 230 obiektów sakralnych (kościółów i cerkwi) oraz sepulkralnych, rzeźb wolnostojących i pomników na terenie Ukrainy zachodniej i centralnej oraz Lwowa. Dzięki wykorzystaniu nowoczesnych technologii – skaningu laserowego 3D – poddano archiwizacji cyfrowej duże zabytkowe obiekty, w tym także te wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO – w sumie były 33 obiekty. Zebrane materiały stanowią ważny materiał badawczy

i są rodzajem zabezpieczenia w przypadku uszkodzenia budynków lub ich wyposażenia. Tego typu dokumentacja to podstawa podczas prac konserwatorskich lub rekonstrukcyjnych.

Podsumowując działania Instytutu Polonika w ciągu ostatnich 5 lat, udało się przeprowadzić 530 projektów w 20 państwach świata. Dzięki temu wiele zabytków stanowiących dorobek kolejnych pokoleń Polaków i świadectwo naszej historii ocalono od zniszczenia i zapomnienia. Powstały 104 produkcje multimedialne, które zasiły zbiory naszej mediateki. Opublikowanych zostało 80 publikacji i zaprezentowane były 43 wystawy stacjonarne, mobilne czy online.

